

Міністерство освіти і науки України
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Навчально-науковий інститут філології
кафедра теорії та практики перекладу романських мов імені Миколи Зерова

**Семантичні та функційно-стилістичні чинники вживання
перифраз з неособовими формами дієслова в українсько-іспанському
художньому перекладі на матеріалі іспанських перекладів творів
Сергія Жадана**

Кваліфікаційна робота
Освітнього рівня «магістр»
студентки II курсу
освітньо-наукової програми
«Загальний і галузевий усний та письмовий переклад
з іспанської та англійської мов»
Спеціальності 035 Філологія
Спеціалізація 035.051 Романські мови та літератури
(переклад включно), перша – іспанська
 Яна Володимирівна ВЛАСЕНКО
Науковий керівник:
к. філол. н., доцент **Сергій ФОКІН**

«Допущено до захисту»
Протокол засідання
кафедри теорії і практики перекладу романських мов імені Миколи Зерова
протокол № 8 від «24» квітня 2026 року
в.о. завідувача кафедри (підпис)
к.філол.н Ірина Циркунова

КИЇВ
2026

ЗМІСТ

Вступ.....	4
РОЗДІЛ I. ДІЄСЛІВНІ ПЕРИФРАЗИ ЯК ПЕРЕКЛАДОЗНАВЧА ПРОБЛЕМА	8
1.1. Визначення дієслівної перифрази	8
1.2. Класифікація перифрастичних конструкцій	12
1.3. Функції дієслівних перифраз в іспанській мові з перекладознавчої точки зору	17
1.4. Функціональні відповідники іспанських дієслівних перифрастичних конструкцій в українській мові.....	23
1.5. Дієслівні перифрази як унікальний ресурс цільової мови	30
1.6. Дієслівні перифрази з точки зору еквівалентності і адекватності перекладу	36
Висновки до розділу I	43
РОЗДІЛ II. МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ЧИННИКІВ ВИКОРИСТАННЯ ДІЄСЛІВНИХ ПЕРИФРАЗ У ТЕКСТІ ПЕРЕКЛАДУ.....	47
2.1. Унікальні ресурси цільової мови як методологічна проблема	47
2.2. Раціональна методологія вибірки емпіричного матеріалу	48
2.3. Методологія опрацювання емпіричного матеріалу.	53
2.3.1. Виявлення релевантних семантичних чинників вживання перифраз.	54
2.3.2. Виявлення стилістичних чинників вживання перифраз.....	56
Висновки до розділу II	59
РОЗДІЛ III. ЧИННИКИ ВИКОРИСТАННЯ ПЕРИФРАЗ З НЕОСОБОВИМИ ФОРМАМИ ДІЄСЛОВА У ЦІЛЬОВОМУ ТЕКСТІ.....	62
3.1. Чинники використання термінативної дієслівної перифрази <i>acabar de + infinitivo</i>	62
3.2. Чинники використання інхоативної дієслівної перифрази <i>ir a + infinitivo</i>	70
3.3. Чинники використання термінативних дієслівних перифраз <i>acabar por + infinitivo</i> та <i>acabar + gerundio</i>	75
3.4. Чинники використання термінативної дієслівної перифрази <i>dejar de + infinitivo</i>	79
3.5. Чинники використання термінативної дієслівної перифрази <i>dejar + participio</i>	84
3.6. Чинники використання інхоативної дієслівної перифрази <i>ponerse a + infinitivo</i>	86
3.7. Чинники використання модальної дієслівної перифрази <i>haber de + infinitivo</i>	88
3.8. Чинники використання інших дієслівних перифраз у перекладі	91
Висновки до розділу III.....	92
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ	95
Список використаних джерел.....	100

АНОТАЦІЯ

У кваліфікаційній роботі було досліджено чинники використання дієслівних перифраз із неособовими формами дієслова в іспанському перекладі творів Сергія Жадана “Ворошиловград” та “Інтернат”, виконаних Андрієм Козинцем. Актуальність теми зумовлена недостатнім висвітленням проблеми дієслівних перифраз як безеквівалентного явища в українсько-іспанській мовній парі, що в іспансько-українському напрямку перекладу становить унікальний мовний ресурс по відношенню до мови оригіналу. Об’єктом нашої роботи є чинники використання перифраз з неособовими формами дієслова в перекладі. Предметом дослідження постають приклади використання таких дієслівних перифраз в іспанському перекладі українських художніх творів. Головною метою є виявлення та аналіз чинників використання таких конструкцій. Основними застосованими методами нашої роботи є методи дедукції та індукції, спостереження, описового, зіставного, контрастивного, семантичного та контекстуального аналізу, а також кількісний підрахунок. Вибірку емпіричного матеріалу напівавтоматизованшо шляхом корпусних запитів та “зворотної вибірки”. Було досліджено поняття, критерії класифікації дієслівних перифраз та їхні функції. Визначено, що основна складність їхнього перекладу полягає у відсутності системних граматичних еквівалентів в українській мові. Чинники використання аналізованих конструкцій можуть як у межах речення, так і в ширшому контексті. На основі опрацьованого матеріалу ми встановили низку чинників використання деяких дієслівних перифраз, зокрема, префіксальні дієслова, майбутній час, доконаний вид дієслова, риторичні фігури чи прислівники, а також фразеологізми, дієприкметники доконаного виду чи сталі ситуативні вирази.

Ключові слова: дієслівні перифрази, безеквівалентні явища, unique items, чинники, паралельний корпус, аспектуальність, модальність, художній переклад.

ABSTRACT

This thesis investigated the factors of using verbal periphrases with non-finite verb forms in the Spanish translations of Serhiy Zhadan's works *Voroshilovgrado* and *Orfanato* translated by Andriy Kozynets. The relevance of this topic stems from the lack of research into the issue of verbal periphrases as a phenomenon without a direct equivalent in the Ukrainian–Spanish language pair; in the same direction, this constitutes a unique linguistic resource in relation to the source language. The object of this study is the factors influencing the use of verb periphrases with non-finite verb forms in translation. The subject of this study is the use of such verbal periphrases in Spanish translations of Ukrainian fictional texts. The objective is to identify and analyse the factors influencing the use of such constructions. The main methods employed in our study are deduction and induction, observation, and descriptive, comparative, contrastive, semantic and contextual analysis, as well as quantitative assessment. The empirical data was selected semi-automatically using corpus queries and “reverse sampling”. The concept, classification criteria and functions of verbal periphrases were examined. The analysis carried out demonstrates that the main challenge they posit from translational and translational perspectives lies in the absence of their systematic grammatical equivalents in the source language leading to underrepresentation of these structures in the target text. The factors influencing the use of the constructions under analysis can be considered both within a sentence and in a broader context. Based on the data analysed, we have identified a number of factors influencing the use of certain verbal periphrases, in particular, prefixed verbs, future tense, perfective aspect of verbs, rhetorical figures or adverbs, as well as idioms, perfective participles or fixed situational expressions.

Keywords: *verbal periphrases, non-equivalent phenomena, unique items, factors, parallel corpus, aspect, modality, translation of fiction.*

Вступ

Перекладацька діяльність є складним і багатоаспектним процесом, який вимагає не лише знання мовних структур двох мов, а й вміння передати смислові, емоційні й культурні нюанси оригінального тексту. Художній текст характеризується багаторівневою організацією смислу, що включає як експліцитні, так і імпліцитні значення, а тому його переклад вимагає глибокого аналізу мовних засобів і творчого підходу до їх відтворення. У цьому контексті переклад постає як складний процес інтерпретації, де важливу роль відіграє здатність перекладача знаходити адекватні відповідники в умовах мовних і культурних розбіжностей.

Однією з найбільших труднощів у художньому перекладі є передача безеквівалентних лексико-граматичних одиниць, тобто таких мовних елементів, які не мають прямих відповідників в одній з мов. До цієї категорії належать одиниці, що відображають специфічні культурні реалії, граматичні категорії або є унікальними формально-семантичними засобами, притаманні лише певній мовній системі. В українсько-іспанській мовній парі такі труднощі особливо помітні на рівні граматики, зокрема у випадках, коли в одній мові використовуються аналітичні конструкції, а в іншій – синтетичні засоби вираження. У зв'язку з цим перекладач змушений застосовувати різноманітні трансформації, зокрема компенсацію, експлікацію або імплікацію значення, щоб досягти еквівалентності та зберегти функціонально-стилістичну цілісність тексту. Окрім труднощів відтворення безеквівалентних одиниць, менш помітною, однак не менш значущою виступає "дзеркальна" проблема, а саме, використання в цільовому тексті одиниць, безеквівалентних по відношенню до вихідної мови. Такі одиниці в перекладознавчій літературі дістали назву "unique items". Unique items як об'єкт дослідження привертала меншу увагу, оскільки переклад може цілком успішно відбутися навіть без їх використання в перекладі. Натомість постає питання вибору засобів, а також повноцінного використання ресурсів цільової мови у перекладі. І в

розрізі художнього перекладу ці питання потребують розв'язання у дескриптивному, прескриптивному й методологічному планах.

Особливе місце серед безеквівалентних одиниць посідають дієслівні перифрази, характерні для іспанської мови. У перекладі з української на іспанську вони становлять певний виклик, адже в українській мові відсутні як системне явище. У зв'язку з цим перекладач може використовувати їх не повною мірою або, навпаки, вводити у текст перекладу залежно від власного бачення та інтерпретації змісту. Тому важливим є з'ясування того, чому саме перекладач вдається до використання таких конструкцій і які чинники впливають на цей вибір.

Питання функціонування дієслівних перифраз та безеквівалентних мовних явищ неодноразово ставало об'єктом наукових досліджень у перекладознавстві. Різні аспекти цієї проблематики висвітлювалися у працях вітчизняних учених, зокрема Залєснова О.В., Заєць О.С., Фокін С.Б., Верба Г.Г., Гетьман З.О., Калустова О.М., Корзова Л., Обручникова О. Також над цими питаннями працювали й зарубіжні дослідники: Лопе Г.Ф., Мандова Я., Лісйова О., Мабель Д., Марковеккіо А.М., Л. Гомес Торрего, Авіла А.Ф., Фелікс Фернандес де Кастро, Д. Кенні, Честерман Е., Найда Ю. та інші.

Актуальність теми зумовлена недостатньою кількістю досліджень безеквівалентних лексико-граматичних одиниць, зокрема дієслівних перифраз у межах українсько-іспанського художнього перекладу. Питання причин їх уживання та чинників, що впливають на вибір перекладача, залишаються недостатньо висвітленими.

Звернення до цієї проблеми дозволяє глибше зрозуміти перекладацькі рішення в умовах відсутності прямих відповідників і краще осмислити взаємодію мовних систем. Саме тому дослідження цієї теми є актуальним і важливим як для теорії, так і для практики перекладу.

Мета дослідження полягає у виявленні та аналізі чинників використання дієслівних перифраз в іспанському художньому перекладі з української мови на матеріалі іспанських перекладів творів Сергія Жадана.

З метою досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі **завдання**:

- розглянути поняття дієслівної перифрази та основні підходи до її визначення у сучасній лінгвістиці;
- охарактеризувати функції дієслівних перифраз з перекладознавчої точки зору;
- визначити можливі функціональні відповідники дієслівних перифраз в українській мові;
- розглянути дієслівні перифрази як безеквівалентні одиниці у межах українсько-іспанського перекладу;
- проаналізувати проблему еквівалентності та адекватності при перекладі дієслівних перифраз;
- дослідити особливості функціонування окремих типів перифраз у перекладному тексті;
- виявити та проаналізувати чинники використання дієслівних перифраз у іспанському перекладі на матеріалі творів Сергія Жадана;
- узагальнити отримані результати та визначити закономірності використання дієслівних перифраз у перекладі.

Об'єктом дослідження є чинники використання дієслівних перифраз в іспанському художньому перекладі з української мови, а також особливості їх функціонування у цільовому тексті.

Предметом роботи є дієслівні перифрази з неособовими формами дієслова в іспанській мові, як безеквівалентне явище.

Для розв'язання поставлених нами завдань роботи було ми застосовували такі методи:

1. метод індукції та дедукції;

2. метод спостереження;
3. метод описового аналізу;
4. зіставний метод;
5. контрастивний метод;
6. методи семантичного, контекстуально та стилістичного аналізу.
7. метод кількісних підрахунків.

Джерелами емпіричного матеріалу дослідження слугують художні твори Сергія Жадана, зокрема “Ворошиловград” та “Інтернат”, а також їх іспанські переклади – “Voroshilovgrado” і “Orfanato”, виконані перекладачем Андрієм Козинцем.

Практичне значення роботи полягає в тому, що її результати можуть бути корисними для перекладачів художніх творів в межах українсько-іспанського перекладу чи у зворотному напрямку. Отримані висновки можуть бути також використані для вдосконалення навчальних програм для майбутніх перекладачів, підвищуючи їхні навички у роботі з дієслівними перифразами.

Теоретичне значення роботи полягає у внеску в розвиток теорії перекладу, зокрема в дослідження безеквівалентних лексико-граматичних одиниць, таких як дієслівні перифрази, у контексті українсько-іспанського перекладу. Робота доповнює існуючі підходи до аналізу міжмовних розбіжностей і сприяє удосконаленню перекладацьких стратегій при роботі з безеквівалентними мовними явищами.

Наукова новизна магістерської роботи полягає у тому, що досі не проводився аналіз дієслівних перифраз у зворотному напрямку, що дозволяє застосувати новий підхід до дослідження перекладу та виявлення перекладацьких стратегій для таких конструкцій.

Структура: робота складається із вступу, двох розділів (теоретико-аналітичного й емпіричного) та їх висновків, загальних висновків, списку використаної літератури та додатку.

РОЗДІЛ I. ДІЄСЛІВНІ ПЕРИФРАЗИ ЯК ПЕРЕКЛАДОЗНАВЧА ПРОБЛЕМА

1.1. Визначення дієслівної перифрази

Дієслівні перифрази є важливим складником багатьох мов. Вони часто використовуються для підкреслення певних нюансів у процесах або результатах дій, що є невіддільним засобом вираження смислових відтінків, конотації, модальності тощо. Вивчення таких конструкцій у порівняльному аспекті дає можливість не лише краще зрозуміти граматичні механізми обох мов, але й визначити, яким чином ці конструкції корелюють між собою, а також розкрити можливі асиметрії та відмінності у вираженні одних і тих самих значень.

Дієслівні перифрази в іспанській мові почали фіксуватися вже в XII столітті. Ці конструкції поступово втрачали своє лексичне значення і ставали граматичними елементами, що свідчить про розвиток аналітизму в іспанській мові [Корзова 2025, с. 25-26].

У науковому дослідженні, присвяченому аналізу дієслівних перифраз, важливо, перш за все, визначити, які саме конструкції ми можемо називати дієслівними перифразами і які конструкції входять у рамки об'єкта нашої роботи.

Лінгвістка А. Ієра у своїй монографії наголошує, що єдиного загальноприйнятого визначення дієслівної перифрази не існує, що зумовлено різними підходами до її трактування в лінгвістичній науці. Науковиця з посиланням на праці інших дослідників зазначає, що одні автори визначають перифразу як поєднання допоміжного дієслова з безособовою формою повнозначного дієслова, що дозволяє відмежувати такі конструкції від зворотних форм із *se* (*Se vendieron los libros*), але не від складних часів (*Han vendido dos libros*). Саме тому інші дослідники пропонують додаткові критерії, наприклад, наявність не повністю граматикалізованих допоміжних дієслів, що, однак,

призводить до виключення деяких традиційно визнаних перифраз, як-от *haber de + infinitivo*.

Водночас дослідниця відзначає, що існують підходи, які прагнуть розширити межі цього поняття, включаючи до нього складені часи або пасивні конструкції. Наприклад, окремі автори розглядають форми типу *tener + participio* як синтаксичні утворення, близькі до перифраз, тоді як інші, навпаки, виключають конструкції з дієприкметником, аргументуючи це тим, що ті самі допоміжні дієслова можуть поєднуватися з прикметниками або іменниками. Подібна ситуація спостерігається і з конструкціями типу *tener sed*, які іноді також називають перифразами, хоча вони не утворюють єдиного дієслівного ядра.

Таким чином, дослідниця доходить висновку, що неоднорідність трактувань пов'язана з різницею у виборі критеріїв: формального (структура конструкції), семантичного (ступінь збереження лексичного значення допоміжного дієслова) та функціонального (роль у висловлюванні). Саме ці розбіжності пояснюють, чому різні автори по-різному визначають обсяг поняття дієслівної перифрази, що унеможливило вироблення єдиного універсального визначення [Yllera 1980, с. 11-12].

Додатковим суперечливим нюансом у визначенні дієслівних перифраз є характеристика дієслівних форм, котрі входять до їхнього складу. Якщо у більшості граматик наголошують на тому, що перше дієслово має бути в особовій формі, а друге - в неособовій, усе ж в окремих випадках дослідники відзначають й наявні випадки інших структур, де обидві форми особові: “*cogió y se fue*” [Garachana Camarero 2020, с. 201-202] та інші, на зразок: “*va y dice*”. До того ж, в деяких випадках неособова форма може бути на першому місці: “*entenderlo entiendo*”. Тому вважаємо за доцільне розмежовувати поняття дієслівних перифраз взагалі й перифраз з неособовими формами дієслова (далі - ПНФД).

Проте нижче спробуємо навести ще кілька підходів до трактування цього терміну і визначимося з рамками об'єкта нашої роботи.

Згідно з визначенням, наведеним в Королівській академії іспанської мови (RAE), дієслівна перифраза – це конструкція, що складається з двох або більше дієслів, де одне з них є допоміжним, а інше – основним, що разом утворюють нове значення. До прикладу: *Nos iremos (auxiliar) conociendo (auxiliado)*; *Lo llevo (auxiliar) aprendido (auxiliado)*. Допоміжне дієслово може вживатися, як в безособовій формі, так може і виявляти дієслівні морфемі (особа, число, час та інші). Водночас основне дієслово є носієм лексичного значення перифрази, визначає характер доповнень і формує загальну синтаксичну структуру присудка. Між цими двома дієсловами може стояти прийменник, сполучник або може не бути зв'язку. Також дієслівні перифрази допускають додавання між її елементами інших слів та, залежно від типу безособової форми, яка виступає підпорядкованим елементом [56]. Дієслівні перифрази, обов'язково, поділяються на інфінітивні, герундіальні та дієприкметникові [Fente 1997, с. 11-12, Гетьман, Орлова 2010, с. 15].

За визначенням іспанського філолога Л. Гомес Торрего, дієслівні перифрази – це поєднання двох або більше форм дієслів, які функціонують як одне предикативне ціле. В іспанській мові ці форми дієслів зазвичай з'єднуються через граматичний елемент, таким як прийменник *a* або *de*, або за допомогою з'єднувального елемента *que*. Наприклад, конструкція *hay que hacerlo* є перифразою, утвореною дієсловами *haber* та *hacer*, яка з синтаксичної погляду функціонує як єдине дієслівне вираження. Як правило, одне з дієслів виявляє граматичні характеристики, а інше несе семантичне навантаження і визначає зміст. Традиційно, перше дієслово в таких конструкціях вважається допоміжним, а друге – основним [Gómez Torrego 1988, с. 9].

Наявність перифраз створює додаткові виклики й під час перекладу на іспанську мову. Іноді у перекладі можна спостерігати, що одне й та ж сама структура української мови може бути відтворена одним дієсловом, або ж дієслівною перифразою. До прикладу, речення “Не розумію” можна передати як

No entiendo чи *No acabo de entender* і помічаємо, що остання конструкція передає додатковий, не дуже помітний відтінок тривалого зусилля, поки що без успішного результату. Це проблема як в напрямку перекладу з іспанської (відтворення безеквівалентної лексики), так і в зворотному (повноцінного використання мовних ресурсів цільової мови).

Отже, обидва визначення збігаються у розумінні дієслівної перифрази як складного предикативного утворення, що формується поєднанням двох або більше дієслів і функціонує як єдине ціле. Дослідники також погоджуються з тим, що в межах такої конструкції відбувається розподіл функцій: одне дієслово виконує граматичну роль, тоді як інше є носієм основного лексичного значення.

Вищезгадана дослідниця Алісія Ієра відзначає такі функції перифраз – модальності, часу, аспекту або послідовність [Yllera 1980, с. 15].

Інші дослідники, зокрема О. Лісйова, відмежовують модальні конструкції від “справжніх” перифраз. Вони зазначають, що модальні конструкції виражають значення не через граматикалізацію допоміжного дієслова, а завдяки власному лексичному змісту основного дієслова, такого як, наприклад, *deber*. В конструкціях такого типу дієслова зберігають своє первісне значення (*deber* – *повинен*) і виражають модальність завдяки контексту, а не через перетворення їх значення в результаті граматичних змін. У зв'язку з цим, деякі дослідники вважають, що ці конструкції не можна вважати справжніми перифрастичними конструкціями, оскільки вони не створюють нового смислового значення шляхом взаємодії компонентів конструкції. Тому їх доцільно відносити саме до модальних дієслівних конструкцій, де основну роль у вираженні даної функції відіграє лексичне значення дієслова, а не його граматична форма [Lisyová 2004, с. 336]. Це дозволяє чітко відмежувати їх від справжніх перифраз, в яких модальність чи інші аспекти виражаються через граматичні зміни у дієсловах.

У статті Королівській академії іспанської також розглядається різниця між звичайними перифразами та напівперифразами. Звичайні перифрази

(перифрастичні конструкції) є стабільними синтаксичними одиницями, що складаються з допоміжного дієслова й основного дієслова в інфінітиві, герундії або дієприкметнику. Вони вже пройшли через повний процес граматикалізації і стали стійкими конструкціями, які чітко виражають певну граматичну категорію (*meterse + a + infinitivo*). Напівперифрази ще не пройшли повний процес граматикалізації та, відповідно, не стали такими стійкими в структурі, як звичайні перифрази. Вони можуть бути конструкціями, що складаються з дієслів, які не повністю втратили свою первісну семантику чи значення і не стали допоміжними (*empezar + a + infinitivo*) [35,36]. Однак, у нашій роботі ми об'єднаємо такі конструкції в одну групу – групу перифрастичних конструкцій.

Враховуючи все вищесказане, варто зазначити, що різноманітні підходи до визначення дієслівних перифраз відображають складність та багатогранність цих напконструкцій, які не завжди чітко піддаються класифікації. У нашій роботі ми проведимо аналіз як на звичайних дієслівних перифразах, так і напівперифразах.

Дієслівні перифрази як перекладознавчий об'єкт потребують всебічного вивчення насамперед з функціонально-семантичної точки зору. Можна прогнозувати, що виклики перекладу залежатимуть від семантичної групи, до якої належать перифрази. Підходи до класифікації перифраз на групи розглядаються у наступному розділі.

1.2 Класифікація перифрастичних конструкцій

Наступним завданням у нашій роботі є класифікація дієслівних перифраз, які відіграють ключову роль у вираженні проаналізованих вище семантичних відтінків дії, таких як час, аспект, модальність та інші. Оскільки критеріїв класифікації може бути декілька, аналіз можливих підходів є запорукою належного дослідження емпіричного матеріалу. У перекладознавчому

дослідженні провідним вважаємо функційний підхід, тому ми зосередимося на виявленні того, як ці конструкції виконують свої функції в текстах і перекладаються відповідно до контексту, а також визначимо, які перетворення та трансформації можуть бути необхідними для забезпечення точності й адекватності перекладу.

Аналіз функціональної класифікації дозволяє зробити висновок про складну й багаторівневу природу дієслівних перифраз в іспанській мові. За допомогою перифраз передається не лише часово-аспектуальні характеристики дії, але й модальність та стилістичні відтінки. Для перекладознавчого аналізу така класифікація є особливо цінною, оскільки дозволяє чітко визначити, які саме семантичні компоненти реалізує кожна конструкція, і, відповідно, виявляти чинники їхнього вживання в перекладі. В умовах відсутності прямих аналогів в українській мові ця систематизація допомагає встановлювати відповідність між семантичними функціями перифраз та тими мовними засобами, які використовуються для їх передачі, що є важливим для досягнення адекватності перекладу.

Наведена нижче класифікацію дієслівних перифраз, запропонована С. Хілі-і-Гайі у 1948 році, є однією з перших спроб систематизації таких конструкцій. Ця систематизація заклала основи для подальшого розвитку цього питання, проте помітно відрізняється від підходів, застосованих у сучасних філологічних дослідженнях.

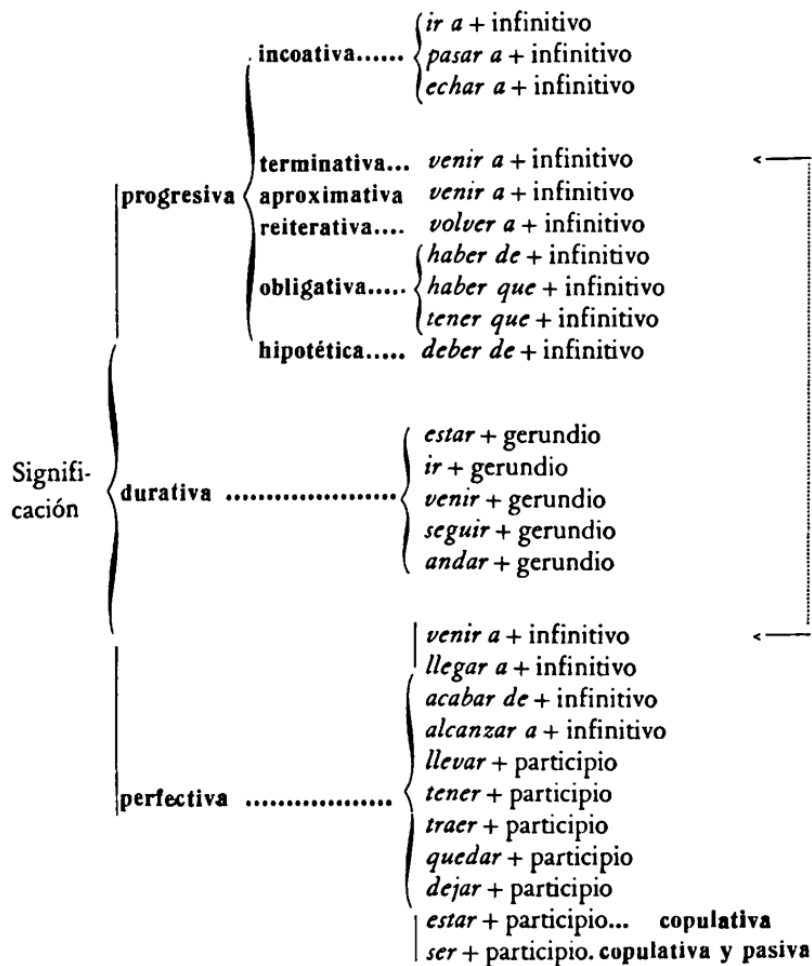
У класифікації С. Хілі-і-Гайі дієслівні перифрази поділяються на кілька основних груп залежно від їхнього семантичного значення та використання неособової форми дієслова: прогресивні, дуративні і перфективні.

До перифраз, які виражають прогресивну дію, автор відносить інхоативні перифрази, що слугують для позначення початку дії (*ir a + infinitivo, pasar a + infinitivo, echar a + infinitivo*), термінативні (*venir a + infinitivo*), апроксимативні, що позначають наближення дії (*venir a + infinitivo*), ітеративні, що позначають

повторювану дію (*volver a + infinitivo*). Окрему групу в межах прогресивних конструкцій становлять перифрази (*haber de, haber que, tener que + infinitivo*), які виражають необхідність або обов'язковість, а також ті, що передають припущення, ймовірність, гіпотези (*deber de + infinitivo*). Таким чином, у межах цієї семантичної групи поєднуються як аспектуальні, так і модальні значення з використанням інфінітиву.

Відмінна група дуративних перифрастичних конструкцій цієї класифікації (*estar, ir, venir, seguir, andar + gerundio*) характеризується передачею тривалості або процесуальності дії за допомогою герундіальної форми дієслова.

До останньої семантичної групи входять перифрази з перфективним значенням з інфінітивом чи дієприкметником. До неї належать як інфінітивні конструкції (*acabar de, llegar a, alcanzar a + infinitivo*), що акцентують на досягненні результату або нещодавності виконання дії, так і конструкції з дієприкметником (*llevar, tener, dejar, quedar + participio*), які підкреслюють результативний стан. Окремо виділяються копулятивні конструкції (*estar + participio, ser + participio*) [Gili Gaya 1948, с.118].

Мал. 1.

Семантична класифікація ПНФД за С. Хілі-і-Гайєю [Gili Gaya 1948, с.118]

Отже, ми розглянули класифікацію дієслівних перифраз за С. Хілі-і-Гайєю, яка є однією з перших спроб систематизації таких конструкцій. Вона відрізняється від сучасних підходів тим, що виділяє перифрази за трьома семантичними значеннями: прогресивність, дуративність та перфективність.

У межах нашої роботи ми будемо спиратимемося на більш сучасні підходи до структуризації ПНФД. Зокрема, розглянемо працю Л. Гомеса Торрего, видану у 1997 році, у якій запропонована дві класифікації дієслівних перифраз: за допоміжним дієсловом (*perífrasis de infinitivo, de gerundio, de participio*) та за значенням (за дієслівним значенням та за модальністю).

Відповідно до групування за дієслівним значенням, такі конструкції можуть бути: перфективними (у більшості мовних школах такі перифрази називаються термінативними: *acabar de + infinitivo*, *dejar de + infinitivo*, *tener + participio*, *llegar a + infinitivo*), інхоативними та інгресивними (*ir a + infinitivo*, *estar para + infinitivo*, *estar a punto de + infinitivo*, *empezar a + infinitivo*, *ponerse a + infinitivo*, *echarse a + infinitivo*, *explotar (romper) a + infinitivo*), ітеративними та фреквентивними (*soler + infinitivo*, *volver a + infinitivo*), дуративними та прогресивними (*estar + gerundio*, *andar + gerundio*, *seguir/continuar + gerundio*, *llevar + gerundio*). Модальні перифрази поділяються на ті, що виражають обов'язок та необхідність (*tener que + infinitivo*, *haber de + infinitivo*, *haber que + infinitivo*, *deber + infinitivo*), та ті, що передають можливість і ймовірність (*poder + infinitivo*, *deber de + infinitivo*, *tener que + infinitivo*, *querer + infinitivo*). Автор також окремо виділяє ПНФД зі значеннями: спроможності та дозволу (*poder + infinitivo*), апроксимативності (*venir a + infinitivo*, *venir + gerundio*) та майбутнього часу (*haber de + infinitivo*) [Gómez Torrego 1997, с. 194-196].

Дослідження різних підходів до систематизації дієслівних перифраз демонструє їхню складну семантичну структуру. Якщо С. Хілі-і-Гайя групує їх за трьома основними аспектуально-часовими значеннями (прогресивність, дуративність, перфективність), Л. Гомес Торрего пропонує розширену класифікацію за типом неособової форми дієслова та семантичним значенням. Обидві схми – дворівневі (ділять перифрази за категоріями і підкатегоріями), але друга класифікація включає також і категорії модальності, якої немає в першій, тобто дає розмаїтішу палітру відтінків. Докладніше ці функції з перекладознавчого погляду розглянуто в наступному підрозділі.

1.3. Функції дієслівних перифраз в іспанській мові з перекладознавчої точки зору

Хоча перифрастичні конструкції зустрічаються й в інших мовах, їхня структура не є однаковою з тією, що спостерігається в іспанській мові. Під терміном “перифраза” у різних філологічних шкіл приховуються різні синтаксичні конфігурації, які мають спільні характеристики, проте проявляються вони по-різному в залежності від мовних особливостей кожної конкретної мови. В іспанській мові перифрази часто використовують допоміжні дієслова, що втрачають своє первісне значення і виконують функцію вираження аспекту чи модальності. Отже, хоча концепція перифрази є спільною для певних мов, її синтаксична реалізація та функціонування можуть суттєво відрізнитися від іспанської і дуже рідко є прямими еквівалентами перифрастичних конструкцій в іспанській мові [Fábregas 2019].

Перифрастичні конструкції є важливим аспектом граматики багатьох романських мов. Вони використовуються для вираження граматичних значень, що в інших мовах можуть бути передані за допомогою морфологічних форм. Однак частотність та виразність цих конструкцій значною мірою варіюються між різними мовами. У мовах, таких як французька та італійська, перифрастичні конструкції, хоча й наявні, та представлені не в такому якісно-кількісному складі [Šermák 2013, с. 150]. Це зумовлено різними граматичними традиціями та структурними особливостями, де перевага надається більш простішим формам вираження граматичних категорій. Відповідно, в цих мовах перифрази не відіграють такої помітної ролі в граматичній системі, як у іспанській. Ця різниця постає викликом при перекладі, оскільки вимагає ретельного врахування специфіки використання перифраз у вихідній та цільовій мовах.

Вище ми описували функції перифрастичних конструкцій, аналізуючи роботи дослідників романських мов, і не розглядали їх на основі української чи інших

слов'янських, оскільки в нашій мові аналогів таких конструкцій немає [Залеснова 2019, с. 279]. Г. Верба та З. Гетьман у підручнику з перекладознавства з іспанської мови також підкреслює, що в українській мові ПНФД не виділяються [Верба 2013, с. 274]. У своїй роботі С. Фокін наголошує, що герундіальні дієслівні перифрази в системі нашої мови повністю відсутні і вважаються безеквівалентними одиницями, асиметричним явищем [Фокін 2013, с. 390]. Загалом слов'янські мови мають значно меншу кількість безособових дієслівних перифраз. Відповідно, такі конструкції є додатковим засобом у перекладі з української на іспанську та, умовно, будуть вживатися менше в таких ситуаціях.

У цьому підрозділі ми також зосередимося на розгляді функцій дієслівних перифраз в іспанській мові, щоб у майбутньому визначити, які конструкції української мови можуть корелювати з цими функціями.

Почнемо наш аналіз із модальних дієслівних перифраз, які утворюються поєднанням допоміжного дієслова з інфінітивом основного дієслова. Цю функцію також можуть називати суб'єктивною модальністю, тобто ставленням мовця до дії, яка має розпочатися [Mandová 2008, с.10]. Модальність, що виражається за допомогою цих конструкцій дозволяє мовцю точніше висловлювати свої думки, передаючи додаткові відтінки значення. У свою чергу, функції таких перифраз поділяються на ще більш вузькі:

1) **Обов'язок та необхідність.** Такі перифрази можуть виражати необхідність або обов'язок виконання дії. Вони можуть позначати як зовнішні зобов'язання, так і моральні чи соціальні вимоги;

2) **Можливість та дозвіл.** Перифрази з такою функцією виражають можливість або дозвіл на виконання дії;

3) **Ймовірність та припущення.** Такі конструкції стосуються здійснення дії, вказуючи на те, що дія має відбутися або ймовірно відбудеться.

Модальну функцію в перифрастичних конструкціях іспанської мови поділяють на два основні типи: епістемічну та деонтичну. Епістемічна

модальність виражає можливість або ймовірність і зазвичай виявляється через допоміжні дієслова *poder* і *deber (de)*, що використовуються з інфінітивом для вказівки на ймовірнісні або можливі дії, наприклад: *Pueden ser perseguidos* або *Debe de haber sido perseguido*. З іншого боку, деонтична модальність виражає зобов'язання або дозвіл і вживається в таких конструкціях, як *deber/tener que* чи *poder*, що вказують на здатність чи обов'язок виконати певну дію, як у прикладах: *No puede venir* або *Debe venir temprano* [Giammatteo 2007, с. 3-7].

Така різноманітність значеннєвих відтінків одного й того ж слова може впливати на варіативність перекладу. До прикладу, дієслово *poder* може перекладатися не лише як *могти*, а, залежно від типу модальності яку виражає, буде мати більшу палітру перекладів: *Pueden ser perseguidos* (епістемічна модальність) – *їх можуть переслідувати/ймовірно, їх будуть переслідувати* тощо; *Él no puede venir* (деонтична модальність) – *він не може прийти/ не має права прийти/йому заборонено приходити* тощо.

Також необхідно звернути увагу на те, що зміна функцій у таких конструкціях може залежати від часу, у якому стоїть дієслово, що впливає на інтерпретацію значення.

До прикладу, конструкція *tener que + infinitivo* виражає обов'язок чи необхідність і може мати функцію наказу. Вона часто використовується, щоб підкреслити необхідність у теперішньому або майбутньому. Але коли ця конструкція вживається в минулому, її значення може змінюватися, що дозволяє виразити покору чи безвихідну ситуацію, як у прикладі: *Tuve que echarlo de mi casa porque descubrí que me robaba*.

Що стосується конструкції *haber que + infinitivo*, то вона має подібну функцію, але часто виражає більш загальну необхідність, іноді в менш імперативному контексті. У майбутньому часі це може виражати покірність: *Me han invitado a una fiesta y no me apetece nada, pero habrá que ir, ¡qué remedio!* [Moreno 1994, с. 270-272].

Ці конструкції також дозволяють виразити не лише обов'язок, але й ймовірність чи прогнозовану подію, залежно від часу дієслова та контексту. Таким чином, зміни у часі дають можливість не лише описувати поточні чи майбутні обов'язки, а й аналізувати минулі рішення або ситуації з іншої перспективи.

До прикладу, для перекладу фрази *Я не знав, що робити. Було необхідно знайти вихід* перекладачі можуть як звернутися до дієслівної перифрази з додатковим відтінком чи обрати більш очевидний варіант: *No sabía que hacer. Fue necesario encontrar la salida* чи *No sabía que hacer. Tuve que encontrar la salida*.

Отож, ми переконуємося, що у перекладі надважливо володіти всіма інструментами цільової мови, оскільки у перекладі можуть виникати труднощі: повноцінне відтворення відтінкових значень (у перекладі з іспанської мови) та повноцінне використання (у зворотному напрямку).

Наступна функція, яку ми розглянемо, – аспектуальна, до якої належить найбільша кількість дієслівних конструкцій. Перифрастичні конструкції з аспектуальною функцією – це група дієслівних перифраз, які виражають аспект дії через її внутрішній перебіг, а не через часову або модальну характеристику. Вони описують такі аспекти дії, як її початок, тривалість, повторюваність, завершення чи миттєвість. Ці конструкції дозволяють детально відобразити внутрішню динаміку дії та її розвиток у часі. Тобто, перифрастичні аспектуальні конструкції функціонують як засоби вираження аспекту в широкому сенсі, зокрема, як способи відображення характеру розвитку дії протягом часу [Bosque 1999, с.3365]. Перифрази з аспектуальним значенням ще поділяють на завершені та незавершені діями в процесі. Цю опозицію можна провести між перифразами з дієприкметником та з герундієм. Також вона виявляється між складними часами та простим минулим часом, який протиставляється формам, що виражають незавершеність [Mandová 2008, с.11]. Перифрази з герундієм використовуються

для вираження перебігу дії. Водночас конструкції з дієприкметником відображають протяжність цієї дії у часі [Заєць 2011, с.193, 195].

Важливо зазначити, що до дієслівних перифраз, зокрема аспектуальних, не відносяться синтаксичні конструкції, у яких центральну позицію займають дієслова з виразним аспектуальним лексичним значенням, такі як *comenzar a hacer*. У деяких граматичних описах, зокрема в Граматиці португальської мови, подібні конструкції розглядаються як перифрази з напівдопоміжними дієсловами, які частково зберігають власне лексичне значення. Саме ця особливість зумовлює їх ширші синтаксичні можливості, зокрема здатність до часткового заперечення, коли заперечення може поширюватися лише на одну частину конструкції. Така властивість відрізняє їх від власне аспектуальних перифраз, у яких подібна синтаксична варіативність є неможливою. До прикладу, *O Luís começa a não entender* на противагу *O Luís vai não entender* [Raposo 2013, с.1254].

М. Джамматтео у своїй праці стверджує, що аспектуальне значення регулюється двома семантичними системами, які перетинаються. Перша система – це протяжність часу або тривалість, що стосується внутрішнього розвитку події, тобто того, як вона розвивається з часом. Друга система враховує множинність подій або випадків їх повторення, а також інтенсивність.

Щодо перифрастичних конструкцій аспекту, автор проводить розрізнення між двома типами: перший тип, що стосується фаз події, пов'язаний з протяжністю часу, тобто з розвитком події протягом часу; другий тип, що є повторюваними конструкціями [Giammatteo 2003, с.12-13].

Отже, аспектуальні дієслівні перифрази відображають різні аспекти розвитку дії у часі, зокрема її початок, тривалість, завершення, повторюваність та миттєвість. Класифікація таких конструкцій на завершені та незавершені дії допомагає чітко розмежувати способи вираження внутрішнього розвитку події. Протяжність часу та множинність/повторюваність подій є двома основними семантичними системами, які визначають аспектуальне значення в цих конструкціях.

Деякі автори також виділяють окрему функцію перифрастичних конструкцій – темпоральну. Такі конструкції вказують на часові характеристики дії, такі як її початок, тривалість або завершення [Figueroa Ávila 2009, с.93-98]. Але частіше темпоральну функцію вважають частиною аспектуальних перифрастичних конструкцій, оскільки обидві функції взаємодіють у вираженні внутрішнього розвитку події у часі [Seco 1974, с.147].

Крім вищезгаданих значень перифрастичних конструкцій, іноді окремо виділяються також функції вищезгаданої суб'єктивної модальності, фазові значення та стилістичні й експресивні значення. Розглянемо їх детальніше. Суб'єктивна модальність виражає ставлення мовця до виконання дії, зокрема щодо її ймовірності або обов'язковості. Тобто вона використовується для визначення ставлення мовця до події, яка або має відбутися, або є потенційно можливою. Перифрастичні конструкції з інфінітивом допомагають виразити ці відношення, уточнюючи міру необхідності чи ймовірності здійснення дії. Фазові значення відображають етапи виконання дії, визначаючи її початок, процес або завершення. Це важливий аспект, який дозволяє точно вказати на момент, коли дія тільки починається або коли вона досягає свого завершення. Використання перифрастичних конструкцій з допоміжними дієсловами дозволяє уточнити часові характеристики та стадії розвитку події. Стилiстичні та експресивні значення стосуються виразності й емоційного забарвлення мовлення. Вони допомагають додати глибини та виразності висловлюванням, надаючи їм особливого емоційного контексту [Mandová 2008, с.10]. Перифрастичні конструкції, завдяки своїй гнучкості, здатні підкреслювати певні емоційні або стилістичні нюанси, що дозволяє точніше передати ставлення мовця до події чи процесу, проте так само можуть спричинити труднощі у перекладі через всі особливості значень, які мають ПНФД.

Підсумовуючи, потрібно зазначити, що в іспанській мові дієслівні перифрази займають важливе місце в граматичній системі і часто використовуються для

вираження модальності, аспекту, часу, а також для передачі ставлення мовця до дії. Вони збагачують мовлення додатковими семантичними та стилістичними відтінками, співіснуючи з однослівними дієслівними формами, що, у свою чергу, дозволяє передавати точніші й різноманітніші значення, уточнювати модальність та акцентувати особливості виконання дії.

В українській мові подібні конструкції зустрічаються значно рідше і не мають такої чіткої виразності, як в іспанській, тим самим, що створює труднощі при перекладі, оскільки необхідно адаптувати зміст за відсутності прямого відповідника. Тому при перекладі таких конструкцій важливо враховувати не лише семантику, а й намагатися досягти стилістичної адекватності, що може бути викликом через відсутність чітких аналогів в українській мові.

1.4 Функціональні відповідники іспанських дієслівних перифрастичних конструкцій в українській мові

Хоча в українській мові немає прямих формально-семантичних аналогів для дієслівних перифраз, для успішного перекладу і належної оцінки слід розуміти, якими альтернативними засобами може бути виражена їхня функція в українській мові. Засоби вираження функцій граматичними формами розглядаються у функціональній граматиці. Використання функціонального підходу дозволить теоретично передбачити, у яких випадках які структури української мови можуть відтворюватися дієслівними перифразами при перекладі на іспанську.

Через їхню відсутність у нашій мові такі конструкції можуть вживатися не в повному обсязі. Як показано у підрозділі 1.2, іспанська мова має багатий арсенал перифрастичних конструкцій, що дозволяють виразити широкий спектр часових, аспектуальних і модальних значень, тоді як в українській граматичній системі такі конструкції відсутні або мають інші форми вираження. Очевидно, що переважно формально-семантичні кореляти відсутні в українській, однак в окремих випадках,

зокрема, у напівперифразах типу "почати щось робити" все ж формально-семантична еквівалентність можлива, але в українській граматичній традиції їх не прийнято називати перифразами, а з точки зору перекладу особливих труднощів не виникає, оскільки в них перше дієслово в них не втрачає свого первинного значення, що дозволяє робити послівний переклад. Але такі непроблемні з погляду перекладу, однак суперечливі з термінологічної перспективи у цій роботі не є предметом ретельного аналізу.

Окремі види складеного дієслівного присудку, який за структурою збігається з тим, що в іспанській традиції є дієслівними перифразами з інфінітивом, існують, хоча й вживають на тек широко.

На відміну від більш поширених конструкцій із прямим використанням дієслів у простих формах, перифрастичні конструкції з інфінітивом в українській мові застосовуються, коли потрібно підкреслити певну модальність або додаткову суб'єктно-об'єктну семантику. Наприклад, "це змусило мене задуматися", "це дозволяє йому вирішити проблему", "починати, закінчувати", "продовжувати щось робити". Варто наголосити, що в нашій мові перифраз з дієприслівником немає (корелятив герундіальних перифраз); з дієприкметником – можна зустріти (лишитися непрочитаним, мати щось зробленим), але таких значень менше, ніж з інфінітивом. Отже у більшості випадків, коли перифрази зустрічаються в оригінальному тексті, або ж, навпаки, в перекладному, дослівний переклад неможливий.

Їхня кількість в українській мові порівняно з іншими мовами (особливо романськими) є вкрай обмеженою і можна зустріти лише поодинокі аналоги, наприклад "залишити нерозв'язаним", "заходитися щось робити", "почати виконувати", "продовжувати рухатися", "не припиняти діяти" тощо. Проте, хоча в системі нашої мови немає такої кількості дієслівних перифраз, існують мовні засоби, що дозволяють виразити аналогічні функції за допомогою інших засобів.

Тепер, з'ясувавши, що в українській мові відсутня така форма, як дієслівні перифрази, варто розглянути деякі приклади конструкцій, які виконують аналогічні функції в українській мові.

Почнемо аналіз з **модальної функції**, що виражає ставлення мовця до змісту висловлення, його реальності, можливості чи необхідності. У сучасній українській мові модальність виражається за допомогою різноманітних граматичних і лексичних засобів, що дозволяють мовцеві передавати своє ставлення до описуваних подій або ситуацій. Одним з основних засобів вираження модальності в українській мові є **способи дієслів**. Вони виражають різні види модальності.

Основними засобами є **модальні дієслова**, такі як “могти”, “мусити”, “здатися” в українській мові. Окрім того, в українській мові для вираження невизначеності та припущень використовуються модальні синтаксеми, такі як “бути”, “здається”, “можливо”, “може”. Цей тип модальних виразів, який пов'язаний з ірреальним значенням, є еквівалентом модальних дієслів, що структурно формують головну частину складного речення [Солюк 2016-2017, с. 200-201]. Вони також можуть бути вставними конструкціями або частинами складених дієслівних присудків [Доценко 2006]. В іспанській мові також існують подібні дієслова, такі як *poder*, *parecer*. Тому перекладач може спочатку вибирати більш очевидні конструкції, що є прямими еквівалентами модальних виразів в іспанській мові, а не дієслівні перифрази, що може створювати певну перекладацьку потребу. До прикладу, українське речення *Здається, він має рацію* може перекладатися як більш очевидним способом (*Parece que él tiene razón*), так і за допомогою модальної перифрази (*Él debe de tener razón*).

У посібнику з перекладу англійської мови українського перекладознавця В. Карабана також зазначається, що модальні дієслова не перекладаються буквально з англійської мови [Карабан 2004, с. 47-62], тому частково ці спостереження можна застосовувати і до іспансько-українського перекладу.

Оскільки наразі відсутні наукові праці, в яких здійснюється безпосереднє порівняння семантичних функцій в іспанській та українській мовах, для пошуку функціональних відповідників в українській мові доречно звернутися до граматик цієї мови. У праці І. Р. Вихованця, провідного функційного граматиста української мови, зазначено, що модальність може бути вираженою як через модальні дієслова, так і за допомогою **модальних іменників**. Як демонстрацію цього явища наведемо приклади: “бажання”, “прагнення”, “веління”, “жадання”, “змога”, “вміння”, “наказ”, “прохання”.

Поряд із модальними дієсловами можна використати **предикативи типу** “повинен”, “спроможний”, “здатний”, “ладен”, “зобов'язаний” [Вихованець 1988, с. 125, 171]. Варто підкреслити, що всі вищезгадані лексичні засоби виражають саме суб'єктивну модальність [Корунець 2003]. До прикладу, для перекладу вищезгаданих модальних іменників чи предикативи: *він не в змозі тобі допомогти/ не спроможний тобі допомогти – no puede ayudarte*.

У своїй роботі українська дослідниця О. Доценко звертає увагу на те, що для вираження модального значення в українській мові можуть також вживатися **частки** [Доценко 2006, с.51-52, 56, 80, 139-140]. Спектр модальних значень може бути виражений значною кількістю часток, наприклад, часткою *-таки*, яка може корелювати з перифразою: *він-таки зміг – consiguió hacerlo, acabó por conseguirlo*. Окремі формально-семантичні аспекти іспанських темпорально-аспектуальних та модальних перифраз можуть корелювати з українськими частками "як", "як же", "давай", "та", "то й", "взяв" [Корбозерова 2005, с. 143]. Теоретично така відповідність може відбутися у схожих на наступне речення: *Підійшов і давай стукати по дверях - Nada más llegar, se puso a golpear la puerta*. Оскільки частки в іспанській мові не поширені, при перекладі таких практично безеквівалентних структур перифрази власне можуть вважатися одним із рекомендованих варіантів перекладу.

Розглянемо інші мовні одиниці в українській мові, які виражають **аспектуальну функцію** і теоретично можуть бути чинниками використання певних дієслівних перифраз в іспанському перекладі українських творів.

Перш за все, аспектуальність у нашій мові передається через **категорію дієслівного виду**, який включає всі форми дієслова, зокрема інфінітив, способи, часи, а також дієприкметники і дієприслівники. В іспанській мові, натомість, відсутня категорія дієслівного виду, тому доволі логічним вибором при їхньому перекладі були б дієслівні перифрази: він зрозуміє свою помилку – *acabará por comprender su error*.

У “Короткому аспектологічному словнику” М. І. Калько виділяє кілька типів дієслів, що виражають різні аспекти дії, зокрема ітеративи, які мають різні модифікації: повторювальники ітеративи-дуративи (наприклад, насвистувати), ітеративи-атенуативи (наприклад, погойдувати), ітеративи-інтенсиви (наприклад, виспівувати), а також ітеративи-комітативи (наприклад, пританцьовувати) [Калько 2008, с.79]. У контексті перекладу та аналізу перифрастичних конструкцій такі дієслова української мови теоретично можуть бути чинниками використання дієслівних перифраз в іспанській мові.

У монографії “Словотвір сучасної української літературної мови” за редакцією М. А. Жовтобрюха зазначається, що аспектуальна функція у дієсловах української мови передається за допомогою **суфіксів і префіксів**, які виконують важливу граматичну роль. Зокрема, префікси, такі як “по-”, “на-”, “при-”, “під-”, “ви-”, а також суфікси “-ува-”, “-а-”, “-ва-”, “овува-”, допомагають виражати різні аспектуальні значення, такі як завершеність, незавершеність, повторюваність, тривалість та інтенсивність дії [Жовтобрюх 1979, с. 312-313]. До прикладу, префіксальне дієслово у цьому реченні може перекладатися так: *Так ми познаходили всіх – Así fuimos encontrando a todos*.

Доречно підкреслити, що у своїй роботі С.Б. Фокін вказує на **кореляцію дієслівних перифраз і префіксальних дієслів**, що виражають ті самі аспектуальні й коннотативні значення. Наведемо кілька прикладів з його праці:

дописати – acabar de escribir;

переписати – volver a escribir;

додуматись – llegar a concluir, acabar por pensar [Fokin 2014, с. 195-196].

Окрім того, в українській мові цю функцію також виражають **прислівники** (наприклад, вказівні прислівники чи прислівники на позначення часу: “довго”, “нарешті”, ”досі” тощо). Вони часто допомагають передавати часові нюанси дій, такі як початок, тривалість чи завершення події, так само як і дієслівні перифрази. Оскільки в іспанській мові також існують такі засоби вираження модальності, перекладачі можуть піддатися цьому впливі і обрати більш очевидний варіант, до прикладу: *такі рішення **досі** вважаються найкращими – estas soluciones **aún** se consideran las mejores – estas soluciones **siguen considerándose** las mejores*. С. Фокін також у рамках свого іншого дослідження іспанських відповідників до прислівника *довго* доходить висновку, що у деяких випадках еквівалентом можуть слугувати дієслівні перифрази *tardar en + infinitivo, quedar (mucho) por + infinitivo* [Фокін 2010, с. 175].

З цього можна зробити висновок, що хоч в українській мові немає прямих аналогів дієслівних перифраз, різні граматичні засоби, такі як модальні дієслова, дериваційно-морфологічні засоби та частки, виконують аналогічні функції, забезпечуючи вираження аспектуальних та модальних значень у перекладі.

Враховуючи описані розбіжності на рівні систем іспанської та української мов, можна очікувати, що при перекладі дієслівних перифраз з іспанської на українську будуть застосовані **трансформації** у наведені вище форми. Дж. Кетфорд у своїй праці говорить про **перекладацькі зсуви** і наголошує, що певні елементи вихідної мови у перекладеному тексті можуть виражатися на іншому **рівні**. Наприклад, лексика може передаватися граматиною, або відбуватиметься

зміна частин мови чи зміна рангу (морфологія синтаксисом чи навпаки) [Catford 1965, с. 73-83]. У перекладі на іспанську внаслідок зсувів можуть вживатися ПНФД, яким в оригіналі відповідатимуть структури іншого рівня. Вище ми вже наводили приклад, де дієслівній перифразі в українській мові відповідає інша частина мови, а саме модальний іменник.

Враховуючи цю класифікацію зсувів, можна припустити, що чинники використання перифрастичних конструкцій в українських текстах будуть проявлятися на іншому рівні мовної структури в порівнянні з використанням цих перифраз.

Приміром, для відтворення аспектуально-часової дієслівної перифрази *acabar + gerundio*, яка використовується для того, щоб виразити дію, позначувану герундієм, що завершує низку попередніх подій [Cuní Díez 2026], можуть бути використані такі способи:

- Дієслова доконаного виду: *acabó sabiendo* – *взнав*;
- Прислівники, які виражають завершеність (у більшості випадків використовуються з дієсловами доконаного виду) – *acabó dando la bendición* – *нарешті благословив*;
- Прислівникові сполучення: *acabó dando la bendición* – на закінчення – благословив;
- Контекстуальні відповідники: *acabó siendo una especie de payaso* – *перетворився на своєрідного клоуна*.

У перекладі з української зазначені способи з аспектуальним, часовим та іншими значеннями можуть бути відтворені дієслівною перифразою, однак можуть бути відтворені й буквально.

Як ми бачимо, для відтворення семантики термінативності в перекладі цієї перифрази в українській мові є певне розмаїття засобів, але не таке широке, як в іспанській мові, у якій для цієї мети можна використовувати дієслівні конструкції. Це включає модальні дієслова, модальні синтаксеми, дієслівний вид, а також

префікси, суфікси та прислівники. Логічно, що чинники використання перифраз в українському тексті можуть знаходитися на іншому рівні мови. Зокрема, може виникати семантична кореляція між різнорівневими структурами. Разом з цим постає ще одна важлива проблема – перед перекладачем під час перекладу з української стоїть вибір між буквальним перекладом і використанням дієслівних перифраз, що не завжди є найочевиднішим вибором.

1.5 Дієслівні перифрази як унікальний ресурс цільової мови

Дієслівні перифрази становлять особливий тип граматичних конструкцій, що посідають проміжне місце між вільними словосполученнями та морфологічними формами дієслова. Вище ми звертали увагу на перифрастичні конструкції в іспанській мові, які не мають структурних аналогів у системі української мови. Саме тому іспанські дієслівні перифрази розглядаються як унікальні одиниці, що поєднують у собі синтаксичну багатозначність та семантичну цілісність, формуючи окремий пласт граматичного вираження часових, аспектуальних та модальних значень.

Подібні явища, які існують у цільовій мові, але не мають аналогів у мові оригіналу, у сучасній теорії перекладу були виділені в окремий об'єкт дослідження. У своїй статті С. Трікконен-Кондіт вводить термін *unique items*, який позначає лексичні, фразові, синтаксичні чи текстові елементи, що не мають прямих лінгвістичних відповідників у мові-джерелі. Важливо, що це не означає, ніби ці елементи не можуть бути перекладені. Навпаки, вони можуть бути передані іншими засобами в цільовій мові. Однак вони не лексикалізуються так само, як у мові-джерелі, і це призводить до важливого висновку: унікальність є відносним явищем. Тобто такі граматичні одиниці не є абсолютно унікальними для однієї мови, однак між мовами існують відмінності на певних рівнях, що може спричиняти перекладацькі труднощі та ускладнювати пошук адекватних відповідників

[Tirkkonen-Condit 2002]. Вперше це поняття українською мовою ввели М. Петренчук та О. Кальниченко, назвавши їх “унікальними мовними одиницями” [Петренчук 2014, с. 142].

Це поняття є відносним і стосується тільки конкретної пари мов. Наприклад, в іспанській мові може бути елемент, який є унікальним у перекладі з англійської, але той самий елемент може мати аналог у португальській мові, і, отже, не буде унікальним при перекладі з португальської на іспанську. Це може стосуватися багатьох дієслівних перифраз у цих двох мовах: *acabar de + infinitivo*, *tener/ter + participio*, *vir a + inf.* / *venir + gerundio* тощо. Таким чином, унікальність означає наявність елемента в мові перекладу, який не має прямого відповідника в мові оригіналу, але ця унікальність може змінюватися залежно від контексту перекладу та мовної пари.

Це дає змогу розглядати унікальні елементи як такі, що відображають мовні особливості і специфіку перекладу, а не абсолютні мовні властивості, що існують виключно в одній мові [Kenny 2018].

Е. Честерман стверджує, що **унікальні елементи** не є поняттям, яке перекладачі сприймають як суттєві відмінності між мовами. Натомість ці елементи є вираженням тих самих концептів, але за допомогою різних лексичних або граматичних засобів у різних мовах. Таким чином, унікальні елементи відображають різницю в способах вираження однакових ідей, що може бути більш тонким чи навіть непомітним аспектом перекладу.

Дослідник Е. Честерман ототожнює це поняття з іншими термінами в перекладознавстві, зокрема такими як *лагуни*, *gap* та *void*. Перший термін вказує на відсутність у мові перекладу точного еквівалента певного слова або виразу з мови оригіналу, що є явною відмінністю між двома мовами. *Gap* позначає розрив або прогалину між доступними засобами вираження в обох мовах, коли у цільовій мові немає прямого відповідника для конкретного концепту, вираженого в мові оригіналу. Однак, на відміну від цих термінів, *void* є більш специфічним поняттям,

яке вказує не стільки на концептуальну відсутність чогось, скільки на лінгвістичну прогалину – відсутність конкретної мовної одиниці або структури в одній з мов [Chesterman 2004, 7].

Тому **унікальні елементи**, до яких в українсько-іспанській мовній парі належать дієслівні перифрази, мають суттєву відмінність від термінів на кшталт *gap* чи *void*. Вони не передбачають концептуальної порожнечі або прогалини, а радше відсутність формальних мовних засобів у мові оригіналу, які могли б бути точно відповідними в цільовій мові. Згідно з Е. Честерманом, **унікальність** цих елементів є відносною і залежить від конкретної мовної пари. Тобто те, що є унікальним для перекладу з однієї мови на іншу, не обов'язково є унікальним для перекладу з іншої мови [Chesterman 2004, 7].

Особливо важливою є думка про формальну відстань між мовними одиницями оригіналу та перекладу. Він зазначає, що чим більша формальна відстань між одиницею мови оригіналу і відповідною одиницею мови перекладу, тим менша ймовірність того, що перекладач обере саме цей унікальний елемент [Chesterman 2004, 7]. Це пояснюється тим, що перекладачі, шукаючи найбільш очевидне і пряме перекладання, часто віддають перевагу лексичним або граматичним засобам, які існують у мові оригіналу і мають чітке еквівалентне значення в цільовій мові. Внаслідок цього менш очевидні або складніші для перекладу елементи, що відповідають за точніше або стилістично довершене вираження, часто ігноруються або не використовуються на повну силу. Доречно навести приклад того, що серед перекладених українських текстів у корпусі ParaRook лексема *rozumiti* жодного разу не була перекладена іспанською за допомогою доволі частотної для неї перифрази *tener entendido*. А от у фрагменті з одного зі творів Сергія Жадана за контекстом можна було б використати цю перифрастичну конструкцію, але перекладач обрав більш пряму структуру іспанської мови: *He nervuyte, — примирливо сказав Ніколаіч. — Я розумію, що ви не станете з ходу продавати малознайомій людині бізнес свого брата. — No se ponga nervioso —dijo Nikoláich, en*

tono conciliador —Entiendo perfectamente que usted no quiera vender, así de pronto, el negocio de su hermano a una persona a la que acaba de conocer.

Отож, така ситуація може призвести до перекладів, де **унікальні елементи** цільової мови залишаються недостатньо представленими, оскільки перекладачі спираються на більш очевидні рішення. На матеріалі дієслівних перифраз можна помітити разючу відмінність частотності їхнього вживання у перекладних і оригінальних текстах іспанською мовою, як буде показано в розділі II. Це не тільки може спростити сам процес перекладу, а й вплинути на загальну якість і точність тексту, зокрема в тих випадках, коли мова оригіналу має специфічні лексичні одиниці, що не мають прямих відповідників у цільовій мові.

У дослідників цієї теми часто виникає питання: як тоді передавати граматичні та лексичні елементи мовою, у якій вони повністю або частково відсутні? Американський теоретик Ю. Найда в одній зі своїх праць стверджує, що переклад полягає в тому, щоб передати повідомлення оригіналу мовою цільової аудиторії, знаходячи найбільш відповідний еквівалент. Це здійснюється через точну передачу значення та збереження стилістичних особливостей вихідного тексту [Nida 1982, с.12].

Таким чином, завдяки детальному аналізу стилю та функцій, перекладачі можуть передати той самий зміст, обираючи точніший на функціонально-стилістичному рівні еквівалент. І таким точним еквівалентом власне може бути й одиниця, що належить до *unique items*.

Для *unique items* у цільовій мові часто не можна знайти формально-семантичного відповідника в оригінальному тексті, однак вони можуть відтворювати значення або нюанси з ширшого контексту або компенсувати втрачені відтінки.

До прикладу, в іспанському перекладі твору Івана Франка “Захар Беркут” в одному з фрагментів використовується дієслівна перифраза *volver a + inf.*:

*Лице Захара палало дивним огнем при тих грізних словах,— так що боярин, задивившись на того високого старця з простягнутою наперед рукою, не міг здобутися на ніяку відповідь. Він бачив, що тут даремна всяка дальша балаканка,— тож мовчки відвернувся і пішов назад у свій бік [95]. – Un ardor extraño se reflejó en el rostro de Zajar al pronunciar esas palabras. Fue así que el boyardo, mirando al alto anciano con la mano tendida, no pudo encontrar respuesta alguna. Él comprendió que toda conversación ulterior sería vana, por lo tanto, dio media vuelta en silencio y **volvió a encaminar sus pasos hacia el campamento** [98].*

У цьому прикладі перифразу неможливо розпізнати на рівні речення чи навіть абзацу, а лише на рівні цілого розділу. Попередньо у розповіді вже йшлося про те, що боярин прямував до певного місця, і в даному фрагменті він знову вирушив у дорогу, саме тому перекладач вдало відтворив прагматику у цьому випадку.

У процесі перекладу часто необхідно шукати компроміси, особливо коли мови мають різні лексичні, граматичні чи стилістичні особливості. Один із таких компромісів полягає в тому, щоб пожертвувати певним компонентом заради досягнення кращої відповідності на іншому рівні. Приміром, під час перекладу з однієї мови на іншу можуть виникати ситуації, коли деякі слова чи вирази не мають точного відповідника в цільовій мові. У таких випадках перекладач може бути змушений змінити компонент одного рівня та вибрати одиницю іншого рівня, щоб зберегти зміст оригіналу. Для цього часто використовують метод компенсації, який дозволяє відновити втрачену частину сенсу одного елемента тексту за рахунок іншої частини. Такий підхід особливо важливий при перекладі ідіоматичних виразів, для яких немає еквівалентів у мові перекладу, при цьому зберігається загальна ідея та стилістичний ефект оригіналу.

Концепція компенсації включає вирішення двох основних завдань: визначення співвідношення між оригінальним текстом і перекладом з точки зору еквівалентності, а також аналіз граматичних зв'язків між текстами двох мов. Втрати, що виникають під час перекладу і потребують компенсації, повинні стосуватися

лише важливих аспектів оригіналу, а не його другорядних характеристик. До прикладу, перекладачі часто задля заповнення лексичної *прогалини* замість *Christmas present* (різдвяний подарунок) обирають *новорічний подарунок* [Венжинович 2021, с.73].

Разом із застосуванням техніки компенсації виникає питання еквівалентності перекладу. Теоретик перекладу Е. Гутт залишає це питання без остаточного рішення. Він порушує його в контексті цільового тексту, який не зміг передати ефект лестоців, спрямованих на культурні знання читачів, – ефект, що безпосередньо виникає з оригіналу. Рекомендуючи перекладачеві використовувати техніку компенсації та спробувати досягти цього ефекту іншими засобами, Е.Гутт одразу визнає складнощі, що супроводжують таке рішення [Gutt 1991].

Отож, дієслівні перифрази, що є особливими граматичними конструкціями, мають важливе значення в контексті порівняльного аналізу між різними мовами. Як показує аналіз, іспанські дієслівні перифрази не мають прямих структурних аналогів в українській мові, що вказує на унікальність цих конструкцій у лінгвістичній системі. Водночас концепція *unique items* у перекладі є відносною та залежить від мовної пари. Ці елементи можуть бути передані іншими засобами, зберігаючи сенс оригіналу, хоча їх відсутність у мові перекладу може спричинити труднощі в досягненні точності й адекватності перекладу.

Враховуючи думки Честермена та інших теоретиків, можна зробити висновок, що перекладачам необхідно шукати компроміси між точністю та відповідністю на різних рівнях (лексичному, граматичному, стилістичному), застосовуючи такі стратегії, як компенсація. Це дозволяє зберегти зміст оригіналу, навіть якщо точний еквівалент відсутній у мові перекладу. Підхід компенсації також стосується важливих аспектів оригіналу, зокрема для передачі ідіоматичних виразів або культурних контекстів, що вимагають відтворення в цільовій мові.

1.6 Дієслівні перифрази з точки зору еквівалентності і адекватності перекладу

Аналіз будь-якої перекладознавчої проблеми супроводжується необхідністю глибоко та всебічно зрозуміти причини її виникнення та фактори, які призводять до певних труднощів. Тому варто розглянути це питання з точки зору двох основних видів кореляцій між оригінальним і перекладним текстом: еквівалентності й адекватності.

Дієслівні перифрази – це багатогранний перекладознавчий об'єкт, який вбирає в себе різноманітні (лексичне, граматичне, стилістичне, прагматичне, дискурсивне та інші) значення. При перекладі на інші мови, зокрема на українську чи з української, виникають труднощі, оскільки такі конструкції не завжди мають прямі еквіваленти. Це вимагає від перекладача пошуку альтернативних засобів вираження, що відповідають як за змістом, так і за стилістичною адекватністю. Ситуація, коли відсутні спільні семантичні елементи в значенні мовних одиниць (лексичних, фразеологічних, паремійних), які використовуються носіями різних мов у схожих комунікативних контекстах, прийнято називати безеквівалентністю [Шарманова 2015, 179].

У контексті перекладу з української на іспанську та навпаки дієслівні перифрази можна розглядати як проблему безеквівалентних одиниць. Вони не мають прямих структурних аналогів, що створює додаткові складнощі при перекладі. Однак при аналізі перифраз, вжитих у цільовому тексті, ця проблема набуває іншого характеру: проблеми використання в цільовій мові одиниць, безеквівалентних щодо оригіналу. Таким чином, у перекладі перифраз це можна розглядати як проблему вживання безеквівалентних одиниць "навпаки", коли в цільовій мові для передачі значення використовуються альтернативні мовні засоби, що не мають прямих еквівалентів у вихідній мові. Перед перекладачем постає вибір: чи відтворити близько до тексту чи вжити більш природний засіб, наявний у

цільовій мові, який може як спасти, так і не спасти на думку перекладача. Проблема ускладнюється малопомітним характером труднощів, оскільки в таких випадках формально-еквівалентне відтворення часто можливе, а альтернативний трансформований варіант можна просто не помітити. М. Лукаш у статті також наголошував на проблемі безеквівалентних явищ у перекладі: “Я міг би говорити про те, чого в перекладах немає. Там немає низки слів, зворотів, характерних для української мови. Ви не побачите такого слова як аж. Скільки воно має значень, як воно поживляє мову, але ви його майже не зустрінете в перекладі. Або така фраза - “порозсідалися”, “поперескакували”, коли дія виходить від суб’єктів або спрямована на кілька об’єктів... Такі характерні для української мови слова, як присвійні прикметники, дуже широко можна вживати, а їх майже не видно в перекладах: батьків, материн тощо...” [Лукаш 2009, с. 225-226]. Аналогічно слід припустити, що іспаномовні переклади, в яких відсутні або майже відсутні ПНФД, стилістично бідні й неприродні, зокрема, в емоційно насичених, стилістично забарвлених текстах, до яких належить і художня література. У такому випадку важливо забезпечити еквівалентність та адекватність перекладу не тільки на рівні лексики чи граматики, а й на рівні інших смислових компонентів: стилістики, прагматики, дискурсивних характеристик тощо.

Спершу варто визначити поняття еквівалентності та адекватності та їхні відмінності.

Адекватний переклад є реконструкцією тексту оригіналу і полягає в експлікації зв'язків і функцій вихідного матеріалу. Як такий, він не є точним відтворенням оригіналу, а є гіпотетичною конструкцією, яка виконує лише методологічні функції [Baker 2009, с. 272]. Під еквівалентністю в теорії перекладу слід розуміти збереження відносної рівності змісту, семантики, стилістичних особливостей і комунікативної функції, що містяться в оригіналі і перекладі [Балахтар 2011]. Отже, адекватність перекладу передбачає збереження як смислової, так і структурної цілісності тексту, а також правильну передачу авторської інтенції. Чим точніше

відтворено смислове значення оригіналу, тим вищий ступінь перекладацької адекватності. Водночас еквівалентність акцентує увагу на відповідності лексичних, граматичних і стилістичних елементів оригіналу та перекладу. Оскільки в підрозділі 1.4. показано, що формальні еквіваленти для перифраз в українській практично відсутні, проблематику еквівалентності їх використання в перекладі, а отже - одним з ключових чинників, має стати семантична еквівалентність (темпоральна, аспектуальна, модальна, інші).

Важливу відмінність між адекватністю та еквівалентністю підкреслює український дослідник О. Чередниченко, який зазначає, що, на відміну від концепції еквівалентності, яка зосереджується на семантичній подібності між оригіналом і перекладом, категорія адекватності акцентує увагу на їхній функціональній і комунікативній ідентичності. У цьому контексті адекватність може бути порівняна з так званою динамічною, прагматичною або функціональною еквівалентністю [Чередниченко 2016, с.7].

Якщо в якомусь окремому прикладі перекладач не скористався перифразою, це ще може й не мати наслідків для стилістичної характеристики й адекватності, в тоді як помітні частотні відмінності вживання перифраз у перекладному тексті порівняно зі звичною частотністю для оригінальних текстів цільової мови можуть впадати в око. З одного боку, це може справляти враження штучності мови, позбавленої належного стилістичного забарвлення. З іншого боку, можливо, цілком природно, що перекладні тексти за своїми характеристиками відрізняються від оригінальних. Тому це питання носить дискусійний характер, і наразі розглядаємо його переважно дескриптивно. Натомість у прескриптивній площині не викликає сумніву, що прагнення до повноцінного використання ресурсів цільової мови є дуже бажаним, про що відзначають видатні перекладачі (приміром, наведена вище думка М.О. Лукаша). Отже, одним з ключових параметрів оцінки адекватності є частотність вживання перифраз у перекладному тексті.

Підсумовуючи, варто зазначити, як безеквівалентні одиниці впливають на адекватність та еквівалентність перекладу, зокрема в контексті дієслівних перифраз. У випадку перекладу з іспанської на українську і навпаки, де дієслівні перифрази можуть не мати прямого відповідника, важливо забезпечити функціональну та семантичну відповідність. Іспанські конструкції, які часто виконують роль вираження аспекту, модальності або часу, не завжди мають точні аналоги в українській мові, що потребує від перекладача пошуку альтернативних засобів вираження. Відсутність таких конструкцій у перекладі, якщо не врахувати всі функціональні аспекти, може призвести до втрати стилістичної та семантичної глибини тексту, роблячи переклад неадекватним жанру чи стилю оригіналу. Однак при дотриманні еквівалентності на граматичному й лексичному рівнях можна досягти більш природного та адекватного результату, навіть якщо для цього доведеться змінювати структуру або використовувати синонімічні вирази.

Зрозуміло, що при аналізі проблеми перекладу дієслівних перифраз виникають складнощі, пов'язані з еквівалентністю та адекватністю, які вимагають гнучкого підходу. Водночас ці питання можна розглядати через призму дескриптивного і прескриптивного підходів до перекладу.

З дескриптивної точки зору у перекладі ми радше виявляємо взаємозв'язки між перекладеним текстом і оригіналом, а не шукаємо точні граматичні чи лексичні відповідники для кожної конструкції чи надаємо рекомендації щодо певних відповідників [Кам'янець 2010, с.10]. При цьому відповідність між оригіналом і перекладом може бути не зовсім очевидною на рівні окремих речень або граматичних одиниць, а швидше проявлятися на рівні ширшого контексту абзацу чи всього тексту. Важливо, що відповідність не завжди вимірюється через лексичну чи граматичну точність, а скоріше через функціональну і стилістичну відповідність, де переклад зберігає загальний зміст, намір автора та комунікативну мету оригіналу (див. Підрозділ 1.5.).

Отже, постає серйозне питання про одиницю перекладу в нашому дослідженні.

Водночас слід зазначити, що поняття одиниці перекладу трактується по-різному залежно від теоретичного підходу, в межах якого воно розглядається.

Зокрема, Ж. Віне та Ж. Дарбельне приділяють значну увагу цій проблемі, однак не інтегрують її в цілісну теоретичну концепцію перекладу. Їхнє визначення привертає увагу тим, що враховує аспект когезії: одиниця перекладу розуміється як найменший відрізок висловлювання, елементи якого настільки взаємопов'язані, що не можуть перекладатися окремо. Проте недоліком цього підходу є те, що він переважно зосереджується на лексичному рівні, а також припускає можливість ізоляції одиниць перекладу від контексту вихідного тексту, що викликає сумніви [Vinay 1995, с.21].

У межах інтерпретативної теорії Д. Селескович і М. Ледерер визначають одиницю перекладу як одиницю смислу, що формується на основі певного фрагмента дискурсу (зазвичай кількох слів) і слугує складовою частиною процесу декодування загального змісту повідомлення, який згодом відтворюється мовою перекладу [Seleskovitch 1984].

Натомість К. Норд пропонує функціональний підхід до цього поняття: поряд із традиційним розумінням одиниці перекладу як горизонтального відрізка тексту вона вводить поняття вертикальної одиниці (*vertical unit*), яка об'єднує елементи, розташовані в різних частинах тексту, але спільно забезпечують реалізацію його функції [Nord 1997, с.69], тобто одиниця перекладу – це не конкретний рівень, а те, що перекладач обирає як робочу одиницю.

Серед науковців не досягнуто єдиної думки щодо того, що саме становить одиниця перекладу. Дослідники пов'язують це поняття з типом тексту або мовними функціями; однак, на жаль, як ми бачимо, їхні класифікації функцій не є узгодженими щодо кількості, назв та змісту.

Одиниця перекладу не є фіксованою величиною, а визначається залежно від низки взаємопов'язаних чинників. Передусім на її вибір впливають тип і функція тексту: у наукових, технічних або юридичних текстах вона частіше реалізується на

рівні слова чи терміна, тоді як у художніх або рекламних може охоплювати більші відрізки, зокрема фрази чи речення. Важливу роль відіграють також довжина й структурна складність тексту, оскільки довгі та складні конструкції потребують поділу на менші смислові сегменти. Крім того, вибір одиниці перекладу залежить від досвіду перекладача: більш досвідчені фахівці здатні оперувати більшими текстовими відрізками, тоді як менш досвідчені схильні працювати з дрібнішими одиницями. Не менш значущими є часові обмеження, які можуть зумовлювати спрощення процесу перекладу, а також ступінь подібності між мовами оригіналу та перекладу, адже чим більша мовна і культурна дистанція, тим частіше виникає потреба у поділі тексту на менші одиниці. Таким чином, одиниця перекладу визначається сукупністю лінгвістичних і екстралінгвістичних факторів і змінюється залежно від конкретної перекладацької ситуації [Puyas Al-Titinchy 2017, с.214-215].

Отже, різноманіття підходів до визначення одиниці перекладу засвідчує, що вона не має сталого характеру і змінюється залежно від умов перекладу та теоретичних засад аналізу. Це означає, що її визначення не може бути універсальним і потребує врахування конкретного контексту та мети перекладу.

Звідси випливає, що вибір одиниці перекладу безпосередньо зумовлюється обраною перекладацькою моделлю. У межах дослідження дієслівних перифраз це особливо важливо, оскільки їх відтворення в іспанській мові може бути пов'язане з передачею не окремих елементів, а складних семантико-стилістичних значень, які реалізуються на ширшому текстовому рівні.

Оскільки дієслівні перифрази містять певні семантичні відтінки, їх переклад вимагає уважного аналізу. Теоретично, коли в перекладеному тексті використовується перифраза, в оригіналі можна знайти граматичні та лексичні структури, що передають цю ж семантику, навіть якщо вона не виражена прямо. Ці структури можуть бути виражені як явно, через конкретні граматичні форми, так і непрямо, через контекст, що дає можливість зрозуміти значення. У таких випадках має застосовуватися семантична модель перекладу. Вона була запропонована

англійським дослідником Дж. Кетфордом і сфокусована на ідентифікації релевантних семантичних елементів для передачі смислів вихідного тексту. Переклад здійснюється не на рівні слів і речень, а на рівні елементарних змістових компонентів [Catford 1965]. Тобто за допомогою цього підходу вживання перифраз можна пояснити семантичними або граматичними трансформаціями.

Стилістичний аспект перекладу відіграє важливу роль при відтворенні дієслівних перифраз, оскільки ці конструкції часто виконують функцію не лише передачі значення, а й формування певного стилістичного ефекту. У зв'язку з цим їх використання в цільовому тексті може бути зумовлене прагненням досягти стилістичної адекватності. У таких випадках може також застосовуватися функціональна модель перекладу, яка орієнтується на збереження комунікативного наміру та загального стилю тексту.

Відповідно, вживання перифраз в іспанському варіанті перекладу з української мови не завжди пояснюється на рівні окремого речення, а визначається ширшим контекстом – макроконтекстом, у якому функціонують ці одиниці. Вибір таких конструкцій часто продиктований стилістичними параметрами всього фрагмента або тексту загалом. Функціональна модель при цьому передбачає аналіз тексту як на рівні окремих речень, так і на ширшому рівні, що дозволяє забезпечити цілісність стилю, зберегти тональність і досягти необхідного прагматичного ефекту перекладу [Nord 1991].

Переклад безеквівалентних явищ, зокрема дієслівних перифраз, створює певні труднощі, оскільки для передачі значень необхідно шукати альтернативні мовні засоби, що відповідають за змістовою і стилістичною адекватністю. Однак важливим є забезпечення не тільки лексичної чи граматичної точності, а й функціональної та стилістичної відповідності, що особливо актуально при перекладі з української на іспанську мову та навпаки.

Проблеми, пов'язані з еквівалентністю та адекватністю, підкреслюють необхідність гнучкого підходу до перекладу. Важливою є також роль контексту,

оскільки такі конструкції можуть реалізуватися не лише на рівні окремих речень, а й на рівні більш широких текстових блоків. Застосування семантичних та функціональних моделей перекладу дозволяє досягти необхідної адекватності і еквівалентності, зберігаючи при цьому загальний стиль і комунікативну цілісність оригіналу.

Висновки до розділу I

Дієслівні перифрази є складними багатоаспектуальними граматичними конструкціями, що займають важливе місце в граматичних системах романських мов, хоча найбільше вони представлені саме в іспанській. У цій мові використання таких перифраз спостерігається вже з XII століття. Їх визначення різняться серед лінгвістів: одні вважають її поєднанням допоміжного дієслова з безособовою формою основного дієслова, інші включають складені часи та пасивні конструкції, а дехто відмежовує модальні конструкції від таких перифраз. Ці розбіжності в трактуванні виникають через відмінності в підходах до класифікації за формальними, семантичними та функціональними ознаками. Водночас, більшість схиляються до того, що дієслівна перифраза – це конструкція, яка утворюється за допомогою допоміжного та основного дієслова, що взаємодіють для передачі нового семантичного значення.

Найдоцільніша класифікація ПНФД ґрунтується на їхніх семантичних характеристиках. Перифрази з прогресивним значенням передають фазові та модальні характеристики дії, а також можуть позначати її початок, тривалість, повторюваність чи завершення. Кожна з цих груп підрозділяється на підкатегорії в залежності від конкретного значення. Аспектуальні і апроксимативні перифрази, зокрема, вказують на наближення до результату або його досягнення, тоді як інші конструкції можуть передавати повторюваність дії.

Ця класифікація дозволяє краще зрозуміти, як ці конструкції працюють у різних контекстах і як, для досягнення адекватності, вони можуть бути перекладені на інші мови, зокрема українську. Це також вказує нам на багаторівневу природу дієслівних конструкцій.

Аналіз показав, що перифрази виконують різні функції в іспанській мові, зокрема модальну та темпорально-аспектуальні, хоча деякі дослідники розмежовують останнє значення на два різних. Модальність в цих конструкціях виражає ставлення мовця до дії (необхідність, можливість, ймовірність), а аспектуальність фокусується на тривалості, повторюваності чи завершеності дії. Іноді їхнє значення змінюється залежно від часу в якому вони використовуються в речення. В українській мові окремо не виділяються такі конструкції, тому вони вважаються безеквівалентним, що спричиняє асиметрію у цій мовній парі. Хоча, варто зазначити, що в нашій мові все ж існують певні конструкції, хоча й їх кількість суттєво менша. У нашій мові можна простежити схожі структури зі складеним дієслівним присудком, де інфінітив поєднується з допоміжним дієсловом; значно рідше, але все ж трапляються конструкції, формально близькі до дієприкметникових перифраз. Натомість герундіальні перифрази, засновані на дієприслівнику, не мають жодних структурних відповідників в українській мові – тут міжсистемна асиметрія є абсолютною.

При перекладі дієслівних перифраз з іспанської на українську мову постає серйозна проблема відсутності точних аналогів в українській мові. Саме через це ми у цій роботі були проаналізовані різні стратегії та засоби для забезпечення адекватності перекладу з іспанської мови, які відповідно можуть бути використані і у зворотному напрямку. Зокрема функція модальності часто передається в українській мові за допомогою способів дієслів, модальні дієслова типу, у тому числі предикативи та модальні іменники. Також окремо виділяються частки різного спектру, які можуть корелювати з цією функцією дієслівних перифраз.

В українській мові для вираження аспектуальних функцій, подібних до іспанських дієслівних перифраз, використовуються різні граматичні засоби, зокрема категорія дієслівного виду (доконаний та недоконаний вид), префіксальні та суфіксальні дієслова, а також прислівники та прислівникові сполучення, які виражають час, тривалість, завершеність чи повторюваність дії. Отож теоретично чинники використання дієслівних перифраз в перекладеному іспанському тексті можуть призвести до трансформацій, виникнення перекладацькі зсуви, коли елементи оригіналу передаються через інші граматичні одиниці або навіть на іншому рівні.

Аналіз дієслівних перифраз та їх перекладу підтверджує, що ці конструкції є унікальними лексико-граматичними одиницями. Згідно з теорією С. Трікконен-Кондіт, такі елементи називаються "unique items", і їх можна передавати іншими мовними засобами в цільовій мові, хоча це може спричиняти труднощі через відсутність точних відповідників. Це підкреслює відносну унікальність елементів, що залежить від мовної пари та контексту перекладу. Важливими є терміни "gap" і "void", що вказують на лексичні та лінгвістичні прогалини, що потребують компенсації при перекладі. Е.Честермен також зазначає, що перекладачі повинні шукати компроміси між точністю та відповідністю на різних рівнях – лексичному, граматичному та стилістичному.

Аналіз показав, що проблема перекладу дієслівних перифраз полягає у важливості забезпечення адекватності та еквівалентності. Адекватність перекладу означає збереження смислової і функціональної цілісності тексту, яка насамперед стане помітною на рівні частотності вживання, а також зі стилістичної відповідності вжитої перифрази оригінальному тексті, тоді як еквівалентність акцентує увагу на точності передачі лексичних, граматичних і стилістичних елементів. У випадку дієслівних перифраз, які не мають прямих структурних аналогів, перекладач змушений шукати альтернативи, що забезпечують адекватність, зберігаючи семантичну та стилістичну глибину оригіналу.

Вибір між буквальним відтворенням і використанням більш природних мовних засобів цільової мови може визначити рівень адекватності перекладу. Таким чином, застосування семантичної та функціональної моделей перекладу дозволяє зберегти прагматичну та стилістичну відповідність оригіналу, навіть якщо для цього необхідно змінити структуру або використовувати синонімічні вирази.

Водночас важливим параметром оцінки адекватності перекладу є частотність вживання перифраз у перекладному тексті: помітні відхилення від норм оригінальних текстів цільової мови можуть створювати враження штучності. Хоча питання про те, наскільки перекладні тексти повинні відповідати оригінальним за своїми характеристиками, залишається дискусійним і розглядається переважно описово, у прескриптивній площині прагнення до повноцінного використання ресурсів цільової мови є беззаперечно бажаним.

РОЗДІЛ II. МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ЧИННИКІВ ВИКОРИСТАННЯ ДІЄСЛІВНИХ ПЕРИФРАЗ У ТЕКСТІ ПЕРЕКЛАДУ

2.1. Унікальні ресурси цільової мови як методологічна проблема

У цьому підрозділі розглянемо методологічні підходи до виявлення унікальних ресурсів цільової мови, необхідних для аналізу перекладу дієслівних перифраз. Виявлення таких ресурсів є важливим кроком у дослідженні перекладацьких трансформацій, адже вони дозволяють точніше передати значення і функції перифраз в умовах міжмовних розбіжностей. Для їхнього виявлення необхідно провести контрастивний аналіз, що в цій роботі було виконано в підрозділі 1.4. Цей метод дає змогу порівняти структури та функції вихідного і перекладеного текстів, виявити відмінності та подібності, а також визначити, які конструкції використовуються для передачі певних смислових відтінків у цільовій мові. Контрастивний аналіз показав, що дієслівні перифрази іспанської мови, у порівнянні з українською, є власне такими унікальними ресурсами.

На відміну від типових досліджень у часткових теоріях перекладу, коли за основу береться одиниця вихідної мови, її функції, труднощі та шляхи відтворення, у дослідженні унікальних ресурсів цільової мови (так званих *unique items*) потрібен принципово інший підхід, адже вибірка має бути спрямована передусім на цільовий текст. Це дозволяє фокусуватися не лише на прямих відповідниках, а й на специфічних мовних засобах цільової мови, а також дає змогу виявити конструкції, що часто залишаються непомітними при традиційному аналізі вихідного тексту.

Подібна вибірка не є новою в перекладознавстві, однак ще не має усталеної назви. Подекуди її іменують “зворотною вибіркою” [Калустова 2003]. До неї дослідники вдаються з метою виявлення відповідників, які за умови прямого пошуку можуть бути й не знайдені. Приміром, у такий спосіб О. М. Калустова

виявляє шляхи відтворення частки “же”, **потенційно** можливі при перекладі з української; виявити їх допомагає аналіз художнього перекладу іспансько-українського напрямку. С. Б. Фокін використовує подібний метод для збагачення словникових відповідників прислівника “довго”: тоді як перекладацькі словники обмежуються кількома варіантами, “зворотна вибірка” дозволяє поповнити словникову статтю додатковими відповідниками, серед яких є й дієслівні перифрази [Фокін 2010]. Таким чином, саме метод “звотної вибірки” доречно застосувати для збору емпіричного матеріалу. З огляду на доступність корпусів, зокрема й паралельних, які дозволяють проводити зворотну вибірку, ними доцільно скористатися з метою автоматизації вибірки та відбору матеріалу. У такому разі корпусні запити, спрямовані на об'єкт дослідження, мають бути націлені на конкорданс цільовою мовою. Докладніше метод корпусної вибірки пояснюється у підрозділі 2.2.

2.2. Раціональна методологія вибірки емпіричного матеріалу

Для досягнення максимального результату в аналізі дієслівних перифраз у перекладі з української на іспанську мову важливо правильно використовувати методологію вибірки емпіричного матеріалу. Одним із найефективніших підходів є зіставний аналіз. Такий метод передбачає систематичне порівняння мовних одиниць, що дозволяє виявити відмінності між різними мовами, зокрема тим, що не є спорідненими [Кочерган 2008, с. 367-368]. Цей метод дозволяє не лише порівнювати структури мови, а й аналізувати функціональні аспекти, що є важливим для дослідження перекладу.

У перекладознавстві зіставний аналіз відіграє провідну роль і застосовується для порівняння оригінальних і перекладених текстів на різних рівнях. Він дозволяє встановити еквівалентність на рівні змісту та стилю, а також визначити проблеми та труднощі, які можуть виникнути під час перекладацького процесу. Цей метод є

важливим для точного аналізу перекладу, оскільки дає можливість оцінити адекватність перекладених конструкцій та вибір перекладацьких стратегій [Борисенко 2024, с. 13-14].

Оскільки в українській мові відсутні прямі еквіваленти іспанських дієслівних перифраз, зіставлення еквівалентних фрагментів оригіналу і перекладу в тих випадках, де у перекладі вжито дієслівну перифразу дозволяє виявити, які саме перекладацькі стратегії застосовуються для передачі таких значень. Вибірка з паралельних текстів дозволяє на практиці перевірити, які чинники спонукають перекладача звертатися до перифраз.

Для ефективного аналізу дієслівних перифраз у перекладі з української на іспанську важливо раціонально використовувати корпус паралельних текстів. Корпус текстів – це збірка текстів чи їхніх фрагментів у комп’ютерно-читабельному вигляді, на основі яких можна проводити аналіз певних елементів [Meyer Charles 2004].

Корпус можна розглядати як потужний інструмент у дослідженнях перекладу, оскільки він надає широкий набір даних, необхідних для аналізу мовних конструкцій. Найзручнішим знаряддям для перекладознавчих досліджень є паралельні корпуси.

Останнім часом корпуси стали надзвичайно популярними завдяки розвитку технологій обробки великих обсягів даних. Сучасні лінгвістичні програми та паралельні бази даних дозволяють автоматизувати процес збору й аналізу текстів, що значно прискорює дослідження та робить їх більш доступними. Це дозволяє здійснювати точний зіставний аналіз на основі реальних текстів, що підвищує якість і ефективність лінгвістичних та перекладознавчих досліджень.

У своєму дослідженні ми будемо використовуватимемо корпус ParaRook [90], який містить паралельні тексти українською та іспанською мовами, зокрема переклади Андрія Козинця романів Сергія Жадана "Ворошиловград" та "Інтернат", а також їхні іспанські переклади – “Voroshilovgrado” і “Orfanato”. Цей корпус

дозволяє проаналізувати використання дієслівних перифраз у перекладі та визначити мовні стратегії, що застосовуються для передачі значень між двома мовами.

Дана серія корпусів, яка охоплює 12 мов, була створена у 2024 році; її основою є художні тексти. Особливістю Pararook є розширена та зручна система метаданих, до якої входить детальна інформація про авторів і перекладачів (ім'я, стать, рік народження та регіон), про самі твори (назва, рік написання та мова оригіналу) та видання. Ці характеристики корпусу дають змогу здійснювати порівняльний аналіз морфології, синтаксису та вивчати варіанти перекладу певних конструкцій [Лукашевський 2025, с.19]. ParaRook базується на Генеральному регіонально анотованому корпусі української мови (ГРАК), а пошук здійснюється за допомогою програмного забезпечення Sketch Engine.

Оскільки корпус надає ширший спектр варіантів перекладу в контексті, ніж, наприклад, звичайний словник він є цінним інструментом для дослідження безеквівалентних мовних явищ та лакун [Shvedova 2024, с.18].

Пошук у корпусах здійснюється за допомогою CQL (Corpus Query Language), яка допомагає виконувати детальні запити, щоб знаходити слова, фрази чи граматичні конструкції у великих наборах текстів. Це мова корпусних запитів, розроблена для добування даних з корпусів, що працюють за допомогою програмного забезпечення SketchEngine. Вона дозволяє автоматично знаходити мовні елементи на основі заданих умов, наприклад, пошук слів, що стоять поруч чи на певній відстані, пошук конкретних граматичних форм чи поєднання лексичних одиниць з певними семантичними ознаками. Це значно скорочує час і зусилля, необхідні для ручного аналізу текстів, автоматизуючи процес вибірки та систематизації даних у корпусах.

Однак С.Фокін зазначає, що компоненти аналітичних дієслівних конструкцій можуть розриватися іншими словами, що може частково ускладнити як їх пошук,

так і аналіз, тому під час роботи з корпусами важливо зважати на це уточнення [Fokin 2020, с. 28].

Наведемо кілька прикладів запитів за допомогою CQL:

Search in Spanish

Query type ?

- simple
- lemma
- phrase
- word
- character
- CQL**

CQL

```
[lemma="estar"]  
[morphology=".*Ger*.*"]
```

Insert [] { } <> " " &

\ | ~ #

CQL BUILDER ⚙

Default attribute ?

word

Text types

expand all collapse all

doc.authors_names_uk

doc.authors_names_es

doc.translators_names_uk

doc.translators_names_es

doc.authors_born

doc.authors_sex

doc.translators_born

doc.translators_sex

doc.authors_regionCode

doc.translators_regionCode

doc.title_uk

doc.title_es

doc.original_language

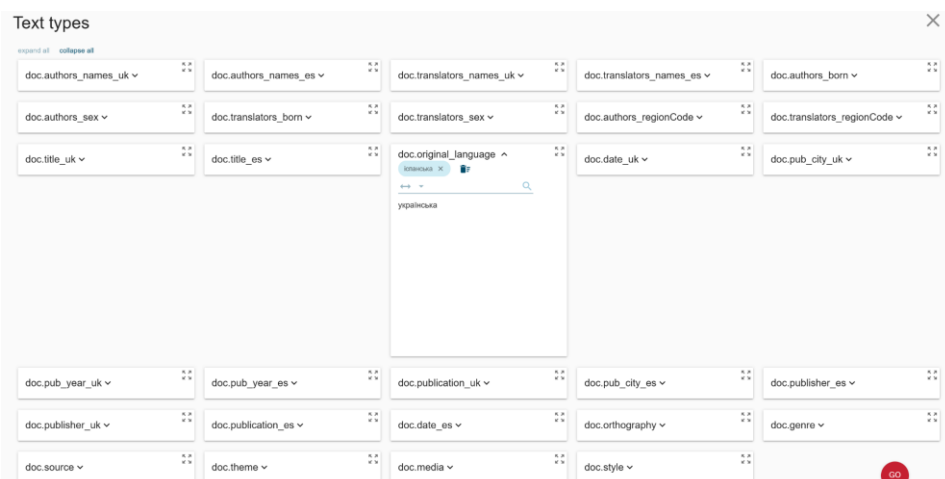
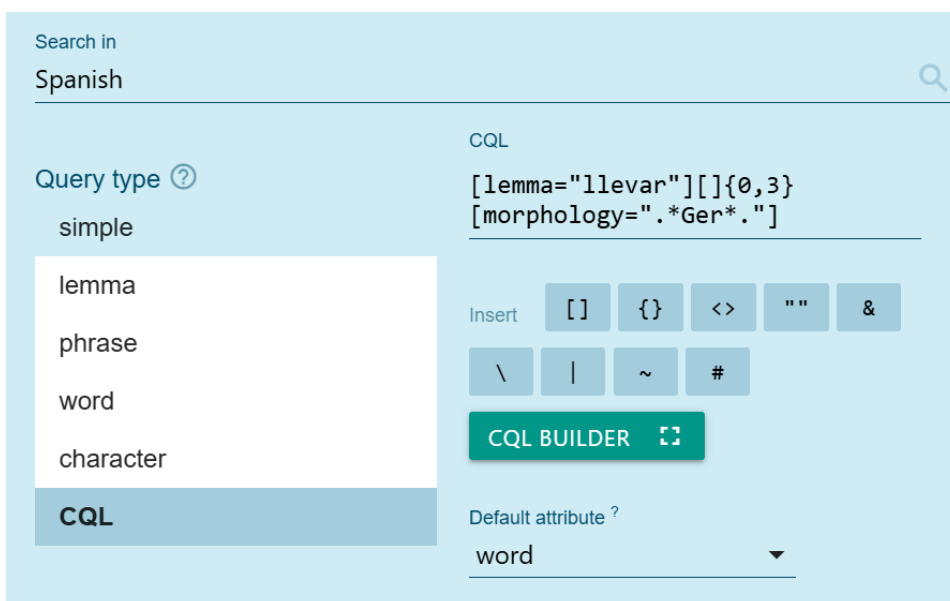
doc.date_uk

doc.pub_city_uk

GO

На першому знімку показано запит ПНФД *estar* + *gerundio*. Для цього ми задали умови з двох токенів у квадратних дужках: `[lemma="estar"]` та `[morphology=".*Ger*.*"]`. Першим атрибутом у лапках ми вказали лексему *estar*, щоб відображалися всі граматичні словоформи. Другим токеном ми відфільтрували лише морфологічну форму герундія. Між атрибутами ми не ставили порожніх квадратних дужок [], відповідно між дієсловом *estar* та герундіальною формою не очікується інших граматичних форм.

У другому зображенні показані критерії, які ми вказали під час пошуку цієї перифрази. Ми звузили пошук до українських текстів, автором яких є Іван Франко.

На першому фото зображено запит CQL для пошуку ПНФД *llevar* + *gerundio*. Запит складається з двох токенів: [lemma="llevar"] для лексеми та [morphology=".*Ger*."] для морфологічної форми, а за допомогою елемента [] {0,3} в CQL ми вказуємо на те, що між токенами може бути від 0 до 3 інших елементів. На другому знімку екрана показано, що ми звузили пошук цієї конструкції до текстів, написаних іспанською мовою.

2.3. Методологія опрацювання емпіричного матеріалу.

У практичній частині дослідження основна увага зосереджена на виявленні чинників, що зумовлюють уживання дієслівних перифраз в іспанській мові у процесі перекладу з української. Метою є не лише зафіксувати появу таких конструкцій у цільовому тексті, а й з'ясувати, які саме семантичні, граматичні та стилістичні чинники впливають на їх використання.

Відбір перифрастичних конструкцій для аналізу здійснювався за кількома принципами. По-перше, враховувалася їхня частотність у перекладному матеріалі, що дозволило зосередитися на найбільш типових і показових моделях. По-друге, брався до уваги принцип функціональної різноманітності, який передбачає охоплення конструкцій, що реалізують різні значення – аспектуальні, модальні та часові.

Аналіз спрямований на дослідження перекладацьких рішень, які призводять до появи перифраз у тих випадках, коли в оригіналі відсутні аналогічні структури. Особлива увага приділяється тому, як за допомогою перифрастичних конструкцій передаються додаткові семантичні відтінки, а також як вони сприяють досягненню стилістичної адекватності. Таким чином, практична частина дозволяє виявити закономірності вживання дієслівних перифраз і окреслити основні чинники, що визначають їх функціонування у перекладному тексті.

Оскільки виявити точні причини вживання перифраз у перекладі наразі неможливо, реалістичним і методологічно коректним вважаємо зосередитися на чинниках, які піддаються спостереженню і корелюють із використанням перифраз в іспаномовному цільовому тексті.

Згідно з тлумачним словником, умова – це необхідна обставина, яка робить можливим здійснення чого-небудь або сприяє чомусь [Словник.ua]. Англійський відповідник *factor* потлумачено у словнику Merriam-Webster як те, що активно сприяє отриманню певного результату [Merriam-Webster], а в Rae *factor* – як

причина або елемент, що діє разом з іншим [RAE]. З цих визначень випливає, що чинник може бути причиною, однак не є нею обов'язково – це ширше поняття, що охоплює будь-яке явище, яке системно співвідноситься з певним результатом і впливає на нього. Чинник у перекладі – це не просто причина (хоча може нею бути), а фактор, який впливає на вибір певних перекладацьких рішень. Він виявляється методом спостереження через кореляцію мовних явищ між оригінальним та перекладеним текстами. Кореляцією вважається показник взаємозв'язку між двома або більше змінними [Park 2007, с. 102]. Змінними в цьому дослідженні є явища, характеристики, параметри, які виявляються після спостереження шляхом опису емпіричного матеріалу та виділення його релевантних рис. Отож, якщо з перифразою у цільовому тексті два або більше разів співвідноситься таке саме явище в оригінальному тексті, це вже є підставою розглядати його як чинник, який вступає у відношення кореляції зі вжитою в перекладі перифразою. Після її встановлення також важливо знайти можливе пояснення таким зв'язкам.

2.3.1. Виявлення релевантних семантичних чинників вживання перифраз.

Семантичний аналіз дієслівних перифраз є ключовим етапом у виявленні чинників, що визначають їх використання в перекладі. Оскільки дієслівні перифрази можуть виконувати різні функції, зокрема аспектуальні, часові, модальні та інші, важливо дослідити, які семантичні параметри впливають на їх вибір при передачі значення з однієї мови на іншу.

Приміром, дієслівна перифраза *acabar de + infinitivo* в іспанській мові виражає фазовість або нещодавно виконану дію [70]. Саме семантичний аналіз цих конструкцій дозволяє точно визначити, яке значення вони передають у контексті оригіналу.

Семантичний аналіз спонукає звертати увагу під час спостереження саме на ті риси емпіричного матеріалу, які, згідно з теоретичними джерелами, можуть

корелювати зі вживанням перифраз. Спектр семантико-граматичних значень дієслівних перифраз описано в граматиках іспанської мови, і в цьому дослідження провідною довідковою працею стала граMATика Королівської академії іспанської мови.

Під час спостереження емпіричного матеріалу справді знаходяться приклади, в яких семантика нещодавньої дії, виражена в оригіналі прислівником "нещодавно", відтворена дієслівною перифразою *acabar de + infinitivo*:

*Кров не встигла замерзнути: схоже, одяг зрізали з тіла щойно, зовсім нещодавно, і ті, що зрізали, схоже, десь зовсім поруч, далеко не встигли відійти, можуть будь-якої миті повернутись. – La sangre no se ha coagulado todavía: según parece, **acaban de cortar** esos retazos para intentar curar las heridas hace poco, y los que lo han hecho es posible que estén muy cerca, no les habrá dado tiempo de llegar lejos, pueden volver en cualquier momento.*

Оскільки семантика прислівника у вихідному реченні відповідає аспектуальному значенню перифрази, а кореляція вживання прислівника в оригінальному тексті з дієслівною перифразою у перекладі трапляється неодноразово, не викликає сумніву, що саме він є одним із чинників її використання у цільовому тексті.

Часом, щоб виявити чинник, необхідно звертати увагу на спостережувані явища, що повторюються в аналізованому матеріалі.

Приміром, зазначена перифраза *acabar de + infinitivo* часто виступає відповідником дієслів у доконаному виді в українському оригінальному тексті, де префікси виражають аспектуальні нюанси, такі як завершеність дії. Важливо зауважити, що в українській мові дієслова з префіксами часто передають значення завершеності або досягнення результату, що корелює з використанням даної дієслівної перифрази в іспанській мові (див. Підрозділ 3.1). Це підтверджується численними прикладами з тексту, де вжиті дієслова в доконаному вигляді відповідають конструкціям типу *acabar de + infinitivo*.

Перед тим як проводити спостереження на емпіричному матеріалі доречно звертатися і до двомовних словників. До прикладу, в іспансько-українському словнику В. Бусела переклад перифрази *dejar de + infinitivo* поданий дієсловами *припиняти, переставати* [Бусела 2013, с. 220]. Під час аналізу емпіричного матеріалу знаходимо підтвердження такому перекладу: *¡припини на мене так дивитись. – ¡deja de mirarme de esa manera, ¿quieres?*

Окрім рівня окремого речення, важливо звертати увагу і на інші рівні тексту, такі як рівень абзацу або навіть розділу. На цих рівнях також можуть бути виявлені перифрази, оскільки перекладач може застосовувати різні конструкції для досягнення необхідної семантичної і стилістичної адекватності (див. Підрозділ 1.4, 1.5). Наприклад, на рівні абзацу часто можна побачити, як дієслівні перифрази або їхні еквіваленти використовуються для передачі загального змісту, не прив'язуючись до однієї конкретної мовної одиниці.

2.3.2. Виявлення стилістичних чинників вживання перифраз.

Наразі немає докладних відомостей щодо стилістичного потенціалу дієслівних перифраз іспанської мови. Оскільки стилістика та індивідуальний стиль перекладача можуть впливати на використання таких конструкцій, важливо провести кількісне дослідження для виявлення їхніх стилістичних особливостей як у перекладі, так і в оригінальному тексті.

Для досягнення цієї мети ми скористаємося порівняльною вибіркою з корпусу CREA (El Corpus de Referencia del Español Actual), який є одним із референтних корпусів для іспанської мови. Такі корпуси розробляються з метою якомога більш збалансованого представлення мови, тобто частотні характеристики з такого корпусу теоретично мають віддзеркалювати частотні закономірності мови у цілому. Цей лінгвістичний інструмент організований так, що включає матеріали як письмові, так і усні, розподілені за тематичними, географічними та хронологічними категоріями, що дозволяє здійснити детальний аналіз мови в різних

контекстах. Крім того, CREA є відкритим корпусом, що означає, що він постійно оновлюється задля відображення еволюції мови [Sánchez 2005].

Аналіз досліджуваних у третьому розділі роботи дієслівних перифраз показав, що їх використання в одномовних художніх творах у CREA значно вище порівняно з художніми і нехудожніми текстами разом. Ми обрали праці з усіх країн із вибраним параметром “Libro”. Згідно з аналізом, у художніх текстах ПНФД з’являються приблизно в 2,21 рази частіше, ніж у всіх текстах разом.

	CREA, анотована версія, усі тексти (* ПНФД / мільйон токенів)	CREA, анотована версія, художня література (* ПНФД / мільйон токенів)
Ir a + Inf.	872,28	1890,72
Acabar de + Inf.	55,06	230,17
Acabar por + Inf	13,09	28,59
Acabar + Ger.	26,79	60,43
Haber de + Inf.	282,53	230,78
Dejar de + Inf.	135,66	273,1
Poner a + Inf. (не вдалося знайти прономінальні форми цього дієслова)	38,19	119
Dejar + Part.	15,04	37,22
Ir + gerundio	338,1	596,77
Llevar + participio	13,96	30,62

Крім одномовного аналізу також варто порівняти частотність перифраз в оригінальних художніх текстах корпусу CREA з перекладними творами Андрія Козинця, представленими у ресурсі ParaRook. Отже, у середньому в оригінальних художніх текстах такі конструкції вживаються приблизно в 5,57 рази частіше, ніж у

перекладних. Аналіз частотності вживання ПНФД показує, що дві перифрази взагалі не вживаються у перекладах А. Козинця, тому ми виключили їх під час підрахунку середнього співвідношення, оскільки за їхнього врахування ми отримали б нескінченне значення.

	У перекладах Андрія Козинця (* ПНФД / мільйон токенів)	У художніх текстах корпусу CREA (* ПНФД / мільйон токенів)
Ir a + Inf.	231,77	1890,72
Acabar de + Inf.	42,22	230,17
Acabar por + Inf	10,76	28,59
Acabar + Ger.	19,87	60,43
Haber de + Inf.	10,76	230,78
Dejar de + Inf.	67,88	273,1
Poner a + Inf.	46,35	119
Dejar + Part.	23,18	37,22
Ir + gerundio	106,78	596,77
Llevar + participio	25,66	30,62

Таким чином аналіз частотності використання дієслівних перифраз у корпусах CREA та ParaRook показує значні розбіжності між оригінальними текстами та перекладами. У перекладах А. Козинця перифрази використовуються рідше, що дозволяє припустити, що загалом у перекладах перифрастичні конструкції вживаються менше.

Висновки до розділу II

У нашому дослідженні унікальних ресурсів цільової мови, на відміну від традиційних підходів, вибірка орієнтована на цільовий текст, що дає можливість виявити не тільки прямі відповідники, а й специфічні мовні засоби та конструкції, які часто залишаються непомітними при аналізі вихідного тексту. Методологія дослідження чинників використання дієслівних перифраз у текстах перекладу передбачає застосування низки підходів.

У межах нашої роботи було використано метод "зворотної вибірки", підходу, при якому цільова одиниця спочатку виявляється в перекладному тексті, а вже потім у паралельному оригіналі встановлюються кореляції з нею. Такий метод уже використовувався в роботах інших дослідників і виявився продуктивним у виявленні відповідників.

Успіх дослідження також залежить від вибору методології вибірки емпіричного матеріалу. Для нашого дослідження ми користуємося зіставним аналізом, за допомогою якого можемо порівнювати не лише структурні елементи мови, а й функціональні аспекти. Цей метод є доволі ефективним у перекладознавстві, оскільки допомагає встановити кореляції між двома досліджуваними мовами.

Оскільки в українській мові відсутні прямі аналоги іспанських дієслівних перифраз, порівняння конструкцій дозволяє виявити перекладацькі стратегії для передачі цих значень. Використання паралельних корпусів є важливим інструментом дослідження, оскільки вони надають широкий набір даних для точного аналізу мовних конструкцій. Сучасні технології автоматизації збору значно прискорюють дослідження, підвищуючи їхню ефективність і дозволяючи точно порівнювати оригінальний і перекладений тексти.

У контексті нашої магістерської роботи ми використовуємо корпус ParaRook, який містить паралельні тексти українською та іспанською мовами, зокрема переклади романів Сергія Жадана, виконані Андрієм Козинцем. Цей корпус

дозволяє аналізувати дієслівні перифрази в перекладі та визначати мовні стратегії для передачі значень між мовами. Особливістю корпусу ParaRook є розширена система метаданих, завдяки чому можна автоматизувати процес пошуку та вибірки даних за допомогою CQL, що значно підвищує ефективність дослідження безеквівалентних мовних явищ.

Вміння формувати запити за допомогою CQL дозволяє фільтрувати необхідні форми дієслівних конструкцій та виявляти варіації граматичних форм, що значно полегшує процес збору та систематизації даних. Це підкреслює важливість використання лінгвістичних програм і паралельних баз даних.

Відбір ПНФД у практичній частині нашої роботи відбувається за частотністю цих конструкцій у перекладному тексті та їхньою функціональною різноманітністю, зокрема за аспектуальними, модальними, часовими та іншими значеннями. Це дозволяє нам зосередитися на найбільш типових і показових моделях перифраз задля знаходження чинників їхнього вживання у перекладі з української мови. Важливо зауважити, що під терміном “чинник” ми маємо на увазі не просто фактор чи причину, а показник взаємозв’язку між двома або більше явищами.

Семантичний аналіз ПНФД є невід’ємною частиною нашої роботи; він дозволяє виявити чинники, що зумовлюють їхній вибір під час перекладу, зокрема аспектуальні та модальні характеристики. Основне спостереження полягає в тому, що релевантність перифрази визначається не випадково, а через виявлення спільних семантичних компонентів між оригіналом і перекладом. Наприклад, семантика перифрази *acabar de + infinitivo* показує, що ця конструкція вживається для позначення “недавно виконаної дії”, що за значенням корелює з українським прислівником “щойно”; корпусна вибірка дійсно підтверджує цей частотний чинник.

Важливим висновком є те, що пошук таких семантичних чинників відбувається не лише на рівні речення, а й на рівні абзацу, що забезпечує контекстуальну та стилістичну адекватність перекладу.

Виявлення стилістичних чинників у роботі базується на методі кількісного порівняльного аналізу, що дозволяє визначити рівень вживання перифраз у різних типах дискурсу та виявити індивідуальні особливості перекладацького стилю. Основним інструментом для цього слугує корпус CREA (El Corpus de Referencia del Español Actual) – референтний корпус сучасної іспанської мови з широкою палітрою текстів різного жанру.

Аналіз частотності ПНФД, проведений на основі корпусів CREA та ParaRook, свідчить про виразну належність дієслівних перифраз до художнього стилю мовлення. Кількісні показники демонструють, що в оригінальних іспанських художніх текстах ці конструкції вживаються у 2,21 раза частіше, ніж у текстах інших функціональних стилів. Водночас порівняльний аналіз оригінальних художніх текстів та перекладних робіт А. Козинця показав, що перифрази зустрічаються в середньому у 5,57 раза частіше саме в оригінальних творах. Така значна розбіжність вказує на тенденцію до рідшого використання перифрастичних конструкцій у процесі перекладу на іспанську мову.

РОЗДІЛ III. ЧИННИКИ ВИКОРИСТАННЯ ПЕРИФРАЗ З НЕОСОБОВИМИ ФОРМАМИ ДІЄСЛОВА У ЦІЛЬОВОМУ ТЕКСТІ

В іспанській мові нараховують від до 130 ПНФД. Оскільки обсяг роботи не дозволяє докладно охопити чинники застосування усіх цих перифраз у цільовому тексті, докладні пояснення наводяться десяти перифраз, які за формою і змістом охоплюють найрізноманітнішу палітру труднощів перекладу української художньої прози іспанською мовою і водночас наразі не є глибоко дослідженими. Релевантні випадки, не розкриті в основних підрозділах, у стислій формі висвітлюються підрозділи (3.8) “Чинники використання інших дієслівних перифраз у перекладі”.

3.1. Чинники використання термінативної дієслівної перифрази *acabar de + infinitivo*

Перифрастична конструкція *acabar de + infinitivo* в іспанській мові є багатозначною та може реалізовувати різні семантичні інтерпретації залежно від контексту, зокрема від типу предиката та наявності або відсутності заперечення. У граматиці Королівської академії іспанської мови виокремлюється кілька основних значень цієї конструкції:

1. Значення нещодавно виконаної дії. У своєму базовому значенні конструкція виражає дію, що відбулася безпосередньо перед моментом мовлення;
2. Фазове значення завершеності дії. У цьому випадку *acabar de* позначає досягнення кінцевої межі процесу й наближається за значенням до *terminar de + infinitivo*;
3. Значення в заперечних конструкціях.

У заперечних реченнях конструкція може мати кілька значень:

1. Зовнішнє заперечення (Interpretación de negación externa): *Mi despertador no acaba de sonar*;
2. Інтерпретація етапу (Interpretación de fase): *No acabé de comerme los macarrones*;
3. Пом'якшене заперечення (Interpretación de negación atenuada): *No acabo de entenderlo* [70].

Проведемо аналіз, починаючи з найчастотніших чинників використання перифрази *acabar de + infinitivo* в іспанському перекладі. Вона зустрічається у 10 з приблизно 51 випадків вживання перекладачем обраної перифрази. Розглянемо приклади:

*A ix i справді не помічають: 64-й, не затримуючись, котиться в бік трамвайного кола – туди, звідки вони **щойно** прийшли* [97]. – *En efecto, lo consiguen: el T-64, sin detenerse, rueda en dirección a la ronda del tranvía, allí por donde ellos **acaban de venir*** [100].

*Бетеер, який вони **щойно** бачили, стоїть скраю, військові з нього зістрибують вниз, у воду, й бредуть вулицею вперед, проштовхуються крізь натовп таких самих військових, що стоять тут, не знаючи, куди рухатись далі* [97]. – *El TBP que **acaban de ver** está aparcado en un extremo de la columna; los militares saltan de él directamente a los charcos, luego caminan calle arriba, abriéndose paso entre una multitud de otros militares que están apostados allí sin saber hacia dónde tienen que dirigirse ahora.* [100].

Спостереження та аналіз показують, що чинником використання перифрастичної конструкції *acabar de + infinitivo* також часто виступають синонімічні засоби до прислівника “щойно”, зокрема сполучник “лише”, частка “ось”, а також прислівники “саме”, “тільки що”, “якраз”, “саме” [Верба 2013, с. 273], які, попри формальні відмінності, об’єднуються спільним семантичним компонентом – вказівкою на дію, що відбулася безпосередньо перед моментом мовлення або описуваною подією. Саме ця семантична близькість зумовлює їхню

передачу в іспанському перекладі за допомогою перифрази *acabar de + infinitivo*, яка функціонально спеціалізується на вираженні значення нещодавності дії. Вибір цієї конструкції визначається не лише наявністю відповідного лексичного маркера в оригіналі, а й загальною семантикою висловлювання, його часовою перспективою та контекстуальними умовами, що забезпечує точніше відтворення значення. Це дозволяє розглядати зазначені українські одиниці як індикатори семантичного поля *нешодавності дії*, яке в іспанській мові системно реалізується через перифрастичну конструкцію *acabar de + infinitivo*.

У вищезгаданих прикладах перекладач міг би замість *acaban de venir* чи *acaban de ver* використати *han venido hace un rato* чи *han visto hace poco* і на рівні окремого речення переклад залишився б цілком прийнятним. Однак систематичне надання переваги синтетичним формам у подібних контекстах поступово впливає на природність цільового тексту: оригінальні іспанські художні твори послуговуються цією перифразою значно частіше, ніж перекладні, а отже регулярне її уникнення наближає текст до перекладної норми, а не оригінальних текстів.

Наведемо декілька прикладів використання *acabar de + infinitivo*, коли в оригіналі є “ось”, “лише”, “саме”, “нешодавно” та “перед цим”:

*Намагається говорити строго, проте голос утомлений, як у дружини, що цілу ніч чекала на чоловіка, а ось дочекалась, і годилося б посваритись, проте надто вже хочеться спати [97]. – Aunque se esfuerza en hablar en tono severo, su voz suena cansada, como la de una esposa que se pasó la noche esperando al marido que **acaba de** llegar y a quien debe reñir, pero tiene demasiado sueño para hacerlo [100].*

*Минулого року, навесні, коли все це **лише** починалося, коли ще ніхто нічого не розумів, вони з малим якимось надто жорстко посварились [97]. – El año pasado, en primavera, cuando todo aquel conflicto armado **acababa de** empezar y nadie todavía entendía nada, Pasha y el chaval habían discutido con un exceso de dureza [100].*

*Ми **саме виїхали** на міст [96]. – Acabábamos de entrar en el puente [99].*

... всі напружено вдивлялись у завісу, за якою сталось **нещодавно** очікуване народження [96]. – *La cortina, que cubría la entrada de la tienda donde **acababa de nacer** la criatura tan esperada, se había convertido en el centro de todas las miradas* [99].

... він пояснив мені, як знайти Ольгу, і посадив до фури, **котру перед тим заправив** [96]. – *Luego me dijo cómo podía encontrar a Olga e intercedió para que el camionero, cuyo vehículo él **mismo acababa de repostar*** [99].

Матеріал показав, що перифраза в перекладі також регулярно була вжита в тих випадках, коли в оригінальному тексті йшлося про нещодавню дію. При цьому нещодавній характер дії був виражений не явно, а радше імпліцитно, відповідно до ситуативного контексту і сюжету твору. У таких випадках вихідний текст не містить формальних часових маркерів, однак опис ситуації, реакції персонажів або загальна прагматична настанова висловлювання дозволяють інтерпретувати подію як таку, що відбулася безпосередньо перед моментом мовлення. У перекладі це контекстуально виведене значення отримує граматичне оформлення за допомогою зазначеної перифрази, яка слугує засобом уточнення та актуалізації часової близькості події. До того ж, нижче можна помітити, що перифраза маркує також відносність часу, орім часової близькості. Тобто дія, яку позначає ця конструкція в *preterito imperfecto*, відбулася перед іншою минулою дією в реченні і в деяких випадках виконує функцію *preterito pluscuamperfecto*. З 57 випадків використання обраної перифрази, семантика нещодавності спостерігається майже в 10 випадках. Зазначене можна проілюструвати такими прикладами:

*Таке враження, ніби повз мене пройшла смерть. Або **проїхав** товарний потяг* [96]. – *Tenía la impresión de haberme cruzado con la muerte. O un tren de carga que **acababa de llegar*** [99].

*І не бажаючи вірити в найгірше, вперто відмовляючись вірити в те, що **сталосся*** [96]. – *Reacios a creernos lo peor y empeñados en negar lo que **acababa de suceder*** [99].

*Волосся коротко стрижене, так, ніби вона з лікарні **вийшла** [97]. – Lleva el pelo muy corto, como si **acabara de salir** del hospital [100].*

Також видається показовим спостереження, що в усіх проаналізованих випадках уживання перифрастичної конструкції *acabar de* в перекладі, коли в оригіналі використано сполучник “лише”, українське дієслово належить до семантичної групи дієслів початку дії, зокрема “починатися”. Це дає підстави припустити, що саме поєднання значення ініціації процесу з маркером часової обмеженості *лише* створює відповідний контекст для використання конструкції *acabar de + infinitivo*, яка в іспанській мові дозволяє точно передати початкову фазу дії як таку, що щойно настала. Для виявлення закономірності були проаналізовані всі переклади сполучення “лише починатися”, які показали, що у 3 з 8 випадків таке поєднання було перекладено обраною перифразою.

Заслуговує на увагу також інший випадок використання перифрастичної конструкції *acabar de + infinitivo* у перекладі з української мови на іспанську, який зумовлений конкретним граматичним елементом у вихідному тексті – дієприкметниками типу “прочитане”, “почуте” які у даному випадку вказують на завершену дію. Далі подано кілька прикладів:

*Збоку може здатися, що він обдумує **прочитане** [97]. – En ese momento, parece estar reflexionando sobre lo que **acaba de leer** [100].*

*Паша стоїть, зважує **почуте** [97]. – Pasha no se mueve, ponderando lo que **acaba de escuchar** [100].*

*Якусь мить автоматник аналізує **почуте**. З аналізом не складається [97]. – Durante unos instantes el fusilero intenta analizar lo que **acaba de oír**, pero no consigue llevar el análisis a buen puerto [100].*

Зафіксовані приклади використання перифрастичної конструкції *acabar de + infinitivo* у поєднанні з українськими дієприкметниками доконаного виду (“прочитане”, “почуте”) трапляються в досліджуваному корпусі неодноразово, що дає підстави розглядати їх не як поодинокі перекладацькі рішення, а як доволі

стійку перекладацьку тенденцію. У таких випадках дієприкметник у вихідному тексті виконує функцію позначення завершеності дії без чіткої часової локалізації, тоді як у перекладі іспанською мовою ця семантична невизначеність компенсується за допомогою конструкції *acabar de + infinitivo*, яка дозволяє експліцитно передати значення нещодавньої завершеності дії. Таким чином, регулярність вживання цієї конструкції в аналогічних контекстах дає змогу говорити про закономірний характер такого перекладацького прийому, зумовлений розбіжностями у способах вираження аспектуально-часових значень в українській та іспанській мовах.

Також важливо зазначити, що у значенні щойно виконаної дії ця перифраза може вживатися як в *presente*, так і в *imperfecto* [Moreno García 2007, с.207]. Такі випадки неодноразові, а доволі частотні у нашій вибірці:

Він щойно ходив до лікаря, розпитував про Травмованого, хоча розпитувати вже не було чого [96]. – *El cura acababa de ver al médico para informarse sobre El Traumas, pero ya no tenía ningún sentido* [99].

У 3 випадках підставою для використання обраної перифрази є те, що дія не виконана повністю або вимагає додаткового часу чи зусиль. У наведених нижче прикладах конструкція *no acabar de + infinitivo* використовується для передачі пом'якшеного заперечення:

... брат мусив це все передбачити, він, на відміну від мене, все завжди прораховував, навіщо йому було підставляти мене, я так і не зрозумів [96]. – *debió de haber previsto las consecuencias; yo no acababa de entender qué necesidad había por su parte de dejarme en la estacada* [99].

Шура, — запитав я, — я ось одного зрозуміти не можу: для чого їм аеродром? [96] – *Shura, lo que no acabo de entender es para qué querrán ese aeródromo* [99].

... і він час від часу торкався його руками, мовби не вірячи, що воно в нього справді відросло [96]. – *y, de vez en cuando, se lo tocaba con la mano como si no acabara de creerse que realmente le hubiese crecido* [99].

Але можна припустити, що у цих випадках перекладач застосував вже звичні для нього еквіваленти, наприклад *no acabo de entender*.

У першому розділі нашої магістерської роботи ми наголошували, що ПНФД можуть прослідковуватися не лише на рівні речення, а й на рівні ширшого контексту. Близько у трьох випадках використання цієї перифрази ми бачимо, що перекладач аналізував ширші рівні. Для наочності наведемо приклади:

Усі схвально закивали на таке головами, підтримуючи Кочу в його горі [96].
– *Todos asintieron con la cabeza, aprobando lo que Kocha acababa de decir y expresándole su pésame* [99].

У цьому прикладі помічаємо, що іспанському перекладу не відповідає жодний еквівалент оригіналу. Проте, поглянувши на ширший контекст, виявляємо, що цей фрагмент знаходиться раніше відповідного у перекладі і переноситься дієслівною перифразою пізніше: *Хтось дістав кружку, пропустили вперед Кочу, той заклопотано взяв посудину, оглянув принишклий натовп: — Квартиру, — сказав, — не ремонтували з дев'яносто першого. І хоч би тобі шо. — І випив. Усі схвально закивали на таке головами, підтримуючи Кочу в його горі* [96].

В іншому прикладі семантика “щойно виконаної дії” також простежується лише на рівні всього абзацу:

І не бажаючи вірити в найгірше, вперто відмовляючись вірити в те, що сталося, ми тихо, про себе, повторювали, вдивляючись у відблиски на воді: невже він помер? – Reacios a creernos lo peor y empeñados en negar lo que acababa de suceder, fuimos repitiendo tímidamente para nuestros adentros mientras observábamos los reflejos en el agua: ¿Será posible que haya muerto? ¿Será posible que haya muerto, de verdad? [96].

У цьому реченні оригіналу важко виявити чинник використання перифрази. Герой, про якого йдеться мова, міг померти багато років тому, і лише в той момент роздумів про нього згадали. У нижченаведеному фрагменті бачимо, що мова йдеться про, на той момент, недавню смерть – трагедію, яка сталася у короткому

проміжку часу від озвучення думок. Попередньо у книзі йшлося про те, що одного літнього вечора група друзів стрибала з дерев'яного мосту в річку, і коли вже зібралися йти, Гія (героя, який загинув) попросив дозволу стрибнути ще раз – і зник під водою. Друзі спочатку думали, що він ховається, але невдовзі зрозуміли, що сталося найгірше: пірнаючи в темряві, вони нічого не могли розгледіти, хтось побіг по допомогу, а решта стояла на березі з ліхтариками, не в змозі повірити в загибель товариша [96].

Зіставний аналіз оригінального та перекладного текстів засвідчує, що в іспанському тексті перифрастична конструкція *acabar de + infinitivo* реалізує не всі значення, які їй притаманні в системі іспанської мови. Найістотнішим є значення нещодавно виконаної дії, яке корелює з наявністю в українському оригіналі експліцитних або імпліцитних маркерів часової близькості (“щойно”, “ось”, “лише”, “саме”, “нещодавно” та “перед цим” тощо).

Регулярно фіксується також фазове значення завершеності дії, зумовлене вживанням у вихідному тексті дієприкметників доконаного виду, які імпліцитно передають завершеність без чіткої часової локалізації.

Окрім того, у корпусі зібраного матеріалу представлено заперечні конструкції *no acabar de + infinitivo*, що виражають можливість або пом'якшення заперечення дії, переважно щодо процесів розуміння та усвідомлення.

Водночас у досліджуваному матеріалі не зафіксовано реалізації значення *acabar de + infinitivo* як чистої фазової перифрази без компонента часової близькості, а також відсутні випадки її вживання у значенні завершення тривалих процесів без актуалізації нещодавності, типових для конструкцій на зразок *terminar de + infinitivo*. Окрім того, важливо зауважити, що ми змогли підтвердити наведену раніше думку про важливість врахування широкого контексту для використання ширшої палітри іспанських засобів мовлення.

3.2. Чинники використання інхоативної дієслівної перифрази *ir a + infinitivo*

Зазначена перифраза виражає майбутню дію як таку, що вже наближається, тобто подається з позиції теперішнього моменту як очікувана, підготовлена або майже очевидна. Мовець використовує *ir a + infinitivo*, коли має підстави вважати, що дія справді відбудеться [Giordano 2022, с. 149]. У той самий час дана перифраза є багатофункційною граматичною конструкцією, що позначає не лише дію, яка станеться у недалекому майбутньому. Вона може мати ще й такі значення:

- Дискурсивні значення у теперішньому часі (попередження чи застереження, погроза, наказ, вимога або інструкція);
- Значення неочікуваного або випадкового результату: у формах минулого часу конструкція може втрачати проспективне значення й виражати суб'єктивну оцінку мовцем несподіваного або небажаного перебігу подій, часто з дієсловами, що позначають раптові або пунктуальні ситуації (*Fue a aparecer en el peor momento*);
- Риторичне значення: у питальних та окличних реченнях *ir a + infinitivo* може набувати риторичного значення, а проспективна інтерпретація нейтралізується (*¿Cómo se va a haber olvidado de nosotros?*). У таких реченнях перифрастична конструкція у формі *imperfecto* використовується для вираження оцінки мовцем граничної неправдоподібності або фактичної неможливості певної ситуації (*¿Cómo iba a haberte visto Beatriz?*) [69];

Варто також додати, що перифраза *ir a + infinitivo* відіграє важливу роль у вираженні майбутнього часу в іспанській мові, зокрема в усному мовленні. Ця конструкція використовується для позначення подій, що відбудуться найближчим часом, і є типово розмовною. Перифрастичне майбутнє часто застосовується, коли мовець хоче підкреслити невідкладність події, що відбудеться одразу після моменту мовлення [Osborne 2008].

Аналіз паралельного корпусу засвідчує, що вживання перифрастичної конструкції *ir a + infinitivo* систематично корелює з контекстами, у яких в оригіналі актуалізується семантика майбутньої події. Порівняння відповідних фрагментів оригіналу та перекладу показує, що в переважній більшості випадків перифраза з'являється саме там, де дієслово в оригіналі стоїть у майбутньому часі. Можна стверджувати, що це є найчастотнішим чинником уживання перифрази, незалежно від того, чи йдеться про реальну, очікувану або концептуально прогнозовану подію. Для наочності наведемо кілька ілюстративних прикладів:

— *Ладно, — сказав той, що з трубою, — пішли до агронома, йому розкажете, що у вас за церква* [96]. — *Vamos a tener una charla con nuestro agrónomo entonces, ya le contaréis a él qué clase de iglesia es la vuestra* [99].

— *І раз ми вже дійшли до цих далеких місць, раз ми вже зупинились посеред цих полів, то назовімо її Мокою* [96]. — *Como llegamos de muy lejos a esta tierra y nos hemos visto en la necesidad de detenernos en estos campos, la vamos a llamar Мосса* [99].

Виявлення факту використання цієї перифрастичної конструкції дозволило показати окремі риси індивідуального стилю перекладача творів Сергія Жадана. Ми простежили, що перекладач доволі систематично використовував цю конструкцію разом із дієсловом *parar* для передачі фраз типу “викотитися”, “виходити на”, “опинятися”, “сповзати в”, “потрапити в”, “прибитися”, “вибігати на” і т.д. С. Фокін у своїй, вищезгаданій роботі також зазначає, що деякі перекладачі можуть частіше використовувати певну перифразу у своїх перекладах [Фокін 2013, с. 395]. Для ілюстрації зазначеного явища наведемо кілька фрагментів:

Пітер відчиняє бокові двері, Паша прослизає за ним і опиняється в сусідньому залі [97]. — *Peter abre una puerta lateral, Pasha se escurre tras él y va a parar a la sala contigua* [100].

... *двері зачиняються, автобус рушає далі, набирає швидкість і викочується просто на блокпост* [97]. – *El coche gana velocidad y va a parar directamente junto al puesto de control* [100].

Паша біжить за нею, вони виходять на шкільний танок, зупиняються [97]. – *Pasha corre tras de ella, va a parar a la escalinata del colegio, se detiene* [100]

Кількісний підрахунок засвідчив стійку перекладацьку тенденцію до використання конструкції *ir a parar* як відповідника для цілої групи українських дієслів переміщення, що підтверджує системний, а не оказіональний характер цього явища. У досліджуваному корпусі Pararook конструкція *ir a + parar* вживається 29 разів, з них 26 – це переклади Андрія Козинця. Зважаючи на невелику кількість наявних українсько-іспанських перекладів у корпусі ParaRook, можна припустити, що еквівалентність такої перифрази з дієсловом *parar* все ж може слугувати джерелом поповнення двомовних словників, тобто вона лексикалізується. Її регулярна реалізація дозволяє використовувати її як еквівалент. Проте, наприклад, у доволі місткому онлайн-словнику Dict.com в нашій двомовній парі такої сполуки досі немає [Dict.com].

Як уже зазначалося вище, в іспанській мові, *ir a + infinitivo* в деяких випадках втрачає своє майбутнє значення і набуває значення риторичної запитальної конструкції, підкреслюючи несподіваність чи неможливість того, що могло б статися в такій ситуації. Іноді коли в таких випадках дієслово *ir* використовується в *imperfecto* воно набуває значення (не)можливості того, що відбудеться [Pitloun 2005]. У деяких прикладах риторичні речення можуть бути твердженнями з протилежною полярністю до того, що виражено явно. Це означає, що речення в позитивній формі містять негативне твердження, а заперечні питальні речення є позитивним твердженням [Bravo Martín 2008]. У перекладі іноді це може призводити до антонімічного перекладу.

У нашій вибірці такі випадки виявилися дуже частотними. Наведемо приклади до них:

Роби що-небудь! — закричав йому Николаїч. — Відремонтуй його!— Чим?[96] – *¡Haz lo que sea!—le respondió a gritos Nikoláich—. ¡Arréglalo! —¿Y con qué lo voy a arreglar?* [99]

Кому потрібні протизастудні засоби в місті, яке обстрілювалось важкою артилерією і яке ось-ось мали здати? [97] – *¿Quién iba a necesitar antigripales en una ciudad bombardeada con artillería pesada, a punto de ser tomada?* [100]

У цьому випадку конструкція *iba a necesitar* підкреслює не лише запитання, а й виражає абсурдність ситуації. Спочатку це конструкція майбутнього часу, але в контексті обстріляного міста вона набуває значення риторичного запитання, що вказує на можливість того, що хтось міг би думати про потребу в таких засобах у такій ситуації. Тут *ir a + infinitivo* використовується для підсилення емоційного заперечення.

Розглянемо кілька зафіксованих у корпусі реалізацій використання цієї перифрази у твердженнях із протилежною полярністю:

Ні, – говорить, – не знаю [97]. – *No —dice—, ¿cómo voy a saberlo?* [100]

– Ти що, знаєш її? – питає Паша. – Що її знати? – дивується малий. – Вона тут живе, її тут усі знають [97]. – *¿La conoces, tú? —le pregunta Pasha. —¿Cómo no la voy a conocer? —no sale de su sorpresa el chico—. Vive por aquí, todo el mundo la conoce* [100].

Також у нашій вибірці ми не знайшли багато випадків вираження дискурсивного значення у вираженні наказів, попереджень, застережень, погроз, вимог інструкцій. Розглянемо кілька зафіксованих у корпусі реалізацій цього явища:

– Пашка, – говорить йому малий, серйозно й виважено, – якщо це не свої, тебе пристрелять [97]. – *Pashka —le dice el chaval, serio y reflexivo—, si no son los nuestros, te van a pegar un tiro* [100].

Не захоплюйся, — порадила вона, і ми поїхали [96]. – *No vayas a propasarte —me sugirió antes de que nos pusiéramos en marcha* [99].

У наступних випадках було застосовано контекстуальний переклад, оскільки семантика, експлікована в іспанській мові за допомогою конструкції *ir a + infinitivo*, в українській мові може відтворюватися через контекст, без прямого граматичного відповідника. На підтвердження викладеного розглянемо такі приклади:

Знаєш, Германе, — він все тримав мене під лікоть, відтягуючи подалі від заправки [96]. — *No te lo vas a creer, Herman —dijo sin soltar mi brazo y a medida que íbamos alejándonos de la gasolinera* [99].

Чекай, — занепокоївся Льолік, — нічим ти не доїдеш [96]. — *Espera —se inquietó Lólek—*. *No vas a encontrar a nadie* [99].

Іноді такі перифрази, особливо у складі риторичних питань, додають певної виразності. Якщо вона вписується в загальну характеристику персонажа, то така експресивізація цілком доречна.

У своїй статті М. Розкова досліджує, як дієслова руху, що спочатку виражали фізичний рух, еволюціонували в допоміжні дієслова, які виражають темпоральні, аспектуальні та модальні значення. Автор дійшла висновку, що конструкції з *ir a + infinitivo* або *venir a + infinitivo* з часом набули значень, що виходять за межі простого вираження майбутнього руху і стали використовуватися для вираження цілей, очікувань або навіть емоційних реакцій на події. Тобто, як ми бачимо в останньому прикладі, обрана перифраза виражати виражає не тільки майбутній рух чи дію, але й експресивні значення [Rosková 2019].

Аналіз чинників використання перифрази *ir a + infinitivo* свідчить про те, що ця інхоативна перифраза реалізує широку палітру значень. Головним чинником її використання є відтворення семантики майбутнього часу. Водночас у досліджених перекладах активно реалізуються риторичне та експресивне значення, а також специфічне функціональне значення у складі конструкції *va a parar*. У нашій вибірці були знайдені декілька прикладів дискурсивного значення. Іноді перифраза може входити до складу ситуативних клішованих виразів, що мають доволі індивідуалізовані значення.

3.3. Чинники використання термінативних дієслівних перифраз *acabar por + infinitivo* та *acabar + gerundio*

Семантичний аналіз перифрастичних конструкцій показав, що *acabar + gerundio* та *acabar por + infinitivo* мають одну основну функцію: представити дію визначену, як кінцеву точку в ширшій послідовності подій, яка може бути згадана з більшою чи меншою чіткістю. Це означає, що позначувана ними дія є результатом масштабнішого процесу, який складається з кількох етапів. Це дозволяє акцентувати увагу на завершенні певної серії подій, навіть якщо самі ці події не завжди детально описані [Fernández de Castro 1990, с. 288]. У деяких випадках *acabar + gerundio* може виражати дію, яка сталася всупереч проблемам [Moreno García 2007, с. 124]. Деякі дослідники наголошують, що щойно згадана перифраза є найчастотнішою серед групи значеннєво схожих конструкцій [Fernández de Castro 1990, с.288]. Частотність використання перифрази *acabar + gerundio*, наведена у Corpus del Español, близько у 6 разів більша, аніж *acabar por + infinitivo* [88]. Наша вибірка це підтверджує: *acabar + gerundio* – 36 випадків використання, *acabar por + infinitivo* – 25, а випадків використання менш вживаних синонімічних перифраз *terminar + gerundio* і *terminar por + infinitivo* у нашій вибірці зафіксовано не було.

У дескриптивній граматиці іспанської мови сказано, що перифрази *acabar por + infinitivo* є еквівалентами речень із компонентами *al final, finalmente* і т. д. [Bosque 1999, с. 3386]. Враховуючи семантичну еквівалентність зазначених перифраз цим прислівникам в іспанській мові, не дивно, що й при їхньому перекладі вони виступають еквівалентами прислівника “зрештою” або синонімічних до нього; відповідно, у вибірці було знайдено кілька випадків використання “все ж” та “зрештою”. Таких випадків було виявлено 6, тобто можна сказати, що це закономірно. Виявлений спосіб перекладу може допомогти й при зворотному перекладі.

Коча штовхався між родичами, сварливо щось їм підказував, виривав із рук посуд, аби самому подавати вниз, зрештою не втримався і з кавоваркою в руках

*полетів у яму [96]. – Kocha no dejó de darles indicaciones, de regañarlos, de arrebatarles piezas de la vajilla de las manos, con la intención de poder colocarlas él mismo en la tumba, hasta que **acabó por trastabillar y caer** al foso con la cafetera en las manos [99].*

*Йдіть на кухню, – Ніна **все ж вирішує не сваритись**, – там Валера [97]. – Nina **acaba por desistir de echarle la bronca**. Allí esta Valera [100].*

*Паша завмирає на мить, але **все ж проходить** на подвір'я [97]. – Pasha se queda inmóvil por un instante, pero **acaba por entrar** en el patio [100].*

***Зрешиною**, життя все розставило по-своєму [96] – A fin de cuentas, la vida **acabó disponiendo** las cosas a su manera [99].*

Відповідно до значення, наведеному в онлайн-бібліотеці словників “Горох,” сполука “все ж” уживається для посилення попереднього висловлювання, підкреслення протиставлення чи твердження, яке сталося попри певні несприятливі для того умови [Горох]. У таких контекстах обрані перифрази можуть передавати значення перехідного підсумку або неочікуваної кульмінації, що суголосно з семантикою термінативних аспектуальних перифраз *acabar de + infinitivo* та її синонімів.

Оскільки обрані перифрази виражають кульмінацію чи результат дії, то, відповідно, їхнє застосування у перекладі найчастіше корелює з минулим часом і формою доконаного виду в оригіналі. У своїй праці З.Гетьман й І.Орлова також наголошують, в іншому напрямку, що дієслівні перифрази можуть перекладатися українською мовою за допомогою дієслів доконаного виду [Гетьман 2010, с. 83]. Наступні приклади підтверджують, що зазначена еквівалентність чинна й для зворотного перекладу.

*І йому якимось чином удалось перетнути угорський кордон, щось спрацювало в небесах, він мовби розчинився серед коридорних протягів, заморочивши голову прикордонникам, котрі **поставили** йому печатку в паспорт і навіть забули спитатись про квитки [96]. – Puede que lo consiguiera gracias al*

*mandato divino, como si se hubiera evaporado en los pasillos del tren, burlando a los aduaneros magiares, que **acabaron por estampar** en su pasaporte el sello de entrada sin siquiera haberle pedido el billete [99].*

*У результаті військові поїхали, а представники кандидата **зробили** все, що хотіли [97]. – Como resultado, los militares se marcharon y los apoderados **acabaron haciendo** a su antojo [100].*

*З дому вийшов старий, вдавано здивувався, побачивши Пашу, але нічого не сказав, пройшов доріжкою до воріт, **зазирнув** до поштової скриньки [97]. – El padre salió de la casa, hizo ver que le sorprendía que Pasha siguiera allí: no dijo nada, sin embargo, anduvo por el caminito que conducía al portón, para **acabar echando un vistazo** al buzón [100].*

Варто зауважити, що при використанні у вищенаданих прикладах синтетичні дієслівні форми у перекладі *estamparon en su pasaporte* чи *hicieron a su antojo* переклад буде в цілому еквівалентним, однак регулярне невикористання перифраз у перекладі може позначитися на стилістичній адекватності тексту.

Неодноразові спостереження показують, що іноді чинником використання цих перифраз є унікальні префіксальні дієслова, у яких префікс несе додаткове конотативне значення. Деякі префікси в українських дієсловах додають конотаційні значення, що відображають оцінку інтенсивності, повторюваності, тривалості дії чи результативність. Часто до деяких дієслів в українській мові важко підібрати прямий семантично еквівалентний у денотативному й конотативному плані відповідник, тому в таких випадках варто звертатися до перифраз. До прикладу, для перекладу таких колоритних дієслів, як “начитатися”, “виплакати” тощо, можна використати дані перифрази, хоча такі відповідники в українсько-іспанських словниках не зафіксована [85,87]. Тобто, такі префікси дозволяють уточнити конотативне значення дієслова, вказуючи на ступінь або характер виконуваної дії. Такі випадки не є поодинокими, тому можна очікувати, що у зворотньому напрямку

ці перифрази будуть перекладатися за допомогою таких префіксальних дієслів [Денисюк 2010, с .9-11]. До прикладу:

*Хай хоч **повбивають** одне одного [97]. – Aunque **acaben por** matarse entre ellos [100].*

*Коли його змудило й **вивернуло**, і він вибіг із дому, в ніч, і Паша мусив бігти слідом, ловлячи його поміж дерев, наче власну тінь [97]. – Cuando empezó a sentir náuseas y **acabó por vomitar**, salió corriendo de casa, era de noche, Pasha tuvo que salir detrás de él y perseguirlo entre los árboles como a su propia sombra [100].*

*Вихід із великого спорту став для нього важкою психологічною травмою — Травмований **озлостився і розтовстів** [96]. – La retirada del deporte de élite le provocó un grave trauma psicológico. **Acabó por convertirse en un amargado y engordó** [99].*

*Тому якщо їх справді всіх **видавлять**, як ти говориш, то мене видавлять разом із ними [96]. – Si, como dices, **acaban desterrándolos a todos, me desterrarán también a mí** [99].*

Аналіз обраних перифраз вказує на те, що конструкції *acabar por + infinitivo* та *acabar + gerundio* використовуються в іспанській мові для вираження завершення або результату дії, що є кінцевою точкою у серії подій. Ці конструкції здебільшого виконують функцію вказівки на підсумок чи кульмінацію процесу, що відбувається. Найчастіше зустрічається конструкція *acabar + gerundio*.

Дослідження показує, що використання цих конструкцій у тексті перекладу корелює з українськими виразами, що передають значення “все ж” або “зрештою”, що вказує на результат дії, який стався попри певні труднощі чи непередбачувані умови.

Найчастотнішим чинником використання цих перифраз у перекладі творів Сергія Жадана виявилися дієслова у доконаному виді.

Додатковим чинником вибору цих конструкцій може бути використання префіксальних дієслів в українській мові, які можуть коннотативно забарвлювати дію.

3.4. Чинники використання термінативної дієслівної перифрази *dejar de + infinitivo*

Перифраза *dejar de + infinitivo* в іспанській мові має кілька важливих значень, які варто розглянути з різних синтаксичних і семантичних точок зору. Усього можна виділити три основні інтерпретації цієї перифрази:

Першим значенням є вираження переривання або припинення дії чи стану. У такому контексті конструкція *dejar de + infinitivo*, на відміну від схожої за семантикою перифрази *terminar de + infinitivo*, вказує на те, що певна дія або стан більше не тривають, але не дається чіткої інформації про їх завершення чи можливість відновлення. Ця інтерпретація підкреслює перерву в процесі, але не його остаточне завершення, що відрізняє її від конструкцій *terminar de + infinitivo* або *acabar de + infinitivo*.

Другим значенням є літота – граматична конструкція, що використовується для підкреслення важливості чи точності виконання дії. У заперечних або імперативних реченнях *dejar de + infinitivo* не виражає припинення процесу, а радше вимогу не пропустити виконання певної дії. Наприклад, у фразі *No dejes de avisarme* мається на увазі, що необхідно виконати дію “повідомити” [71].

Третім значенням конструкції є вираження неперервності або продовження дії. У цьому випадку перифраза використовується із запереченням (*No dejar de + infinitivo*). Це значення має явну відмінність від попередніх, оскільки в ньому не йдеться ані про переривання, ані про точність виконання, а лише про незмінність та безперервність процесу [Seco 2023].

Аналіз варто розпочати з найчастотнішого чинника, що виникає при перекладі перифрази *dejar de + infinitivo* з іспанської на українську мову, особливо

в контексті заперечення. Ця конструкція може означати, що дія або стан не зупиняються, продовжуються або повторюються, і переклад цих відтінків вимагає використання лексичних одиниць, що передають ці смислові нюанси.

Проаналізована вибірка з корпусу дозволяє зробити висновок, що для виконання описаної функції в українському тексті використовуються сполука “весь час” та прислівники “постійно”, “щоразу”, “далі”, “все” (“усе”) (за словником прислівник “все” може позначати дію, яка триває до цього часу, досі, тобто мати ту функцію, яку виконує обрана перифраза); прислівник “далі” також має схоже значення продовжувати розпочату дію [СЛОВНИК.ua]. Усі ці мовні одиниці можна вважати синонімічними варіантами, які позначають одну й ту саму концепцію безперервного процесу. У корпусі цей чинник зустрічається у більше ніж 26 випадках вживання *dejar de + infinitivo* зі 107. Щоб проілюструвати вищезазначене, наведемо наступні приклади:

Паша йому постійно приносить паперові серветки, але старий далі користується своїми носовиками [97]. – Pasha no deja de proveerle de clínex, pero el padre sigue utilizando pañuelos [100].

Відпрацьовуємо, реб'ята, — все повторював Травмований, — відпрацьовуємо [96]. – A por todas, muchachos, a por todas — no dejaba de repetir El Traumas [99].

Перші вже підходять до вимащених фарбою бетонних блоків, а там на обрії з'являються щоразу нові [97]. – los primeros ya han llegado junto a los bloques de hormigón pintado, al tiempo que en la lejanía no dejan de aparecer otros mucho [100].

І весь час говорив, скоріше, сам до себе, розповідав про свою дружину [96]. – No había dejado de farfullar algo acerca de su exesposa [99].

Зіставний аналіз паралельних текстів із корпусу ParaRook засвідчив, що прислівники безперервності (“постійно”, “весь час”, “далі”, “все”) є найбільш регулярним і передбачуваним чинником вживання *dejar de + infinitivo* у заперечній формі.

У першому прикладі замість дієслівної перифрази *no dejar de + infinitivo* перекладач біг би скористатися більш очевидною на перший погляд засобом – прислівником *siempre*. Однак, очевидно, це б робило стилістику тексті більш бідною і віддаляло б від норм оригінальної художньої прози, це ця конструкція є природним та частотним засобом.

Наступним за частотністю чинником, зафіксованим у корпусі, який зумовлює використання іспанської перифрази *dejar de + infinitivo*, є вживання в українській мові дієслів для позначення припинення дії, таких як “зупинитися”, “переставати”, “припиняти”, “кидати” та “відмовлятися”, які використовуються як у ствердній, так і в заперечній формах. У ствердженні ці дієслова позначають факт переривання або завершення процесу, тоді як у заперечній формі вони, навпаки, актуалізують значення неперервності та тривання дії. Цей чинник простежується у близько 17 випадках. З метою наочності наведемо приклади:

І припини на мене так дивитись [96]. – *Y deja de mirarme de esa manera, ¿quieres?* [99]

Пітер впевнено просувається до стійки, весело киває жінці, та вдавано посміхається, не перестаючи наливати [97]. – *Saluda con alegría inclinando la cabeza a la señora y esta le responde con una sonrisa forzada, sin dejar de servir* [100].

А Паша після цього кинув курити [97]. – *Y Pasha dejó de fumar desde entonces* [100].

Кілька разів уже хоче відмовитись, телефонує татові пацана ... [97] – *En varias ocasiones había estado a punto de dejar de darle clases, había llamado al padre...* [100].

Було це солодко й боляче, входити в неї було важко, вона чутливо здригалась на кожен мій рух, втім продовжувала, не зупинялась, дихаючи все глибше й глибше, ніби легені її знаходились десь глибоко-глибоко [96]. – *Me costó penetrarla, aunque se estremecía a cada embate mío, no dejó de moverse, lanzando jadeos cada vez más profundos, como si sus pulmones estuvieran en algún lugar subterráneo* [99].

У багатьох випадках значення припинення дії чи, навпаки, її безперервності було імпліцитно виражено в українських текстах Сергія Жадана. У наведених нижче прикладах чітко простежується, що ці значення не виражені експліцитно за допомогою спеціалізованих граматичних засобів, а імпліцитно закладені в семантиці контексту та лексичного оточення. Відповідно, перекладач зумів відчути це значення та передати його за допомогою обраної перифрастичної конструкції. Для кращого розуміння цього питання розглянемо декілька прикладів:

Вона ще деякий час лежала в темряві з відкритими очима, торкалась моєї руки, легко зітхала і наспівувала щось унівголоса [96]. – *Olga aún siguió despierta durante un tiempo, tumbada en medio de la oscuridad con los ojos abiertos, no dejó de cogerme la mano, suspirando levemente y canturreando algo a media voz* [99].

Шура, — сказав я йому. Навіть якщо не з'їдуть — це наші спільні проблеми. Домовились? [96] – *Shura, aunque no lo hagan esta vez, no dejará de ser nuestro problema común, ¿entiendes?* [99].

Наступним чинником використання перифрази *dejar de* є фразеологізми типу “відірвати погляд/очі”, які зустрічаються близько чотирьох разів. В іспансько-українському словнику для перекладу цих стійких словосполучень подано фразу *quitar (desprender) la vista* [Бусела 2013, с. 742]. Тобто така кореляція може бути потенційним предметом досліджень, що в подальшому може слугувати підставою для поповнення двомовних словників.

Паша якусь мить не може відірвати погляду від довгих чорних пальців [97] – *Durante un instante Pasha se queda sin poder dejar de mirar los dedos largos y negros* [100].

... жінка не може відірвати від неї погляду [97]. – *la señora no consigue dejar de mirarla* [100].

В одному випадку перекладач обрав для дану перекладу перифрастичну через те, що в оригіналі є дієслово з префіксом *від-*:

Там, схоже, вже відстрілялись [97]. – *Allí, creo, ya han dejado de disparar* [100].

І. Вихованець і К. Городенська зараховують цей префікс до фінітивних, тобто до тих, що вказують на кінець дії як наслідок її повної вичерпаності [Вихованець 2004, с.230]. Хоча це і не повністю збігається зі значенням *dejar de + infinitivo*, оскільки перифраза вказує на переривання дії, а не на її вичерпне завершення, та можна припустити, що цей чинник може впливати на вибір перекладачів.

Під час аналізу цієї конструкції ми також помітили декілька випадків, у яких її вживання прослідковується на ширшому за речення рівні:

– *Кинув?* – здогадується металевоголовий [97]. – *¿Has dejado de fumar?* – *cae el del cráneo de metal* [100].

В українському оригіналі дієслово семантика припинення куріння відновлюється з попередніх речень. Таким чином, перекладач реконструював значення на основні макроконтексту та передав його за допомогою перифрастичної конструкції, що підтверджує необхідність аналізу не лише на рівні речення, а й на рівні абзацу чи ширшого текстового фрагменту.

Проведений аналіз свідчить, що перифраза *dejar de + infinitivo* у досліджуваному корпусі активно реалізує два зі своїх основних значень – припинення дії та неперервність процесу (у заперечній формі), тоді як значення літоти у вибраних фрагментах фактичної реалізації не знайшло. Найчастотнішим чинником вживання цієї конструкції є прислівники та сполуки на позначення безперервності дії. Окрім того, до використання дієслівної перифрази спонукали дієслова на позначення припинення процесу. Найменш частотними чинниками виявилися фразеологізми типу “відривати очі” та, в одному випадку, дієслово з префіксом “від-”.

3.5. Чинники використання термінативної дієслівної перифрази *dejar + participio*

Зазвичай ця конструкція означає “зробити так, щоб щось залишилося / опинилося в певному стані” (*hacer que quede*), тобто вона виражає початок стану, який є результатом попередньої дії. Найчастіше вона вживається з окремими типами дієприкметників, зокрема з тими, що позначають: завершення дії, стан нестачі або відсутності, емоційний (психічний) стан, передавання доручень або наказів [Dual Texts. Español Avanzado].

Як зазначалося у теоретичному розділі в українській мові конструкції з дієприкметником усе ж мають поодинокі паралелі – зокрема такі структури, як "лишитися непрочитаним" або "мати щось зробленим". Саме вони є найближчим структурним корелятом *dejar + participio* в українській мові, хоча і не утворюють системного явища та не кваліфікуються в українській граматичній традиції як перифрази. Пошук у корпусі ГРАК засвідчив украї низьку частотність структурно схожих конструкцій в українській мові (0.3 на мільйон токенів, художні тексти) [83], тоді як у іспанському корпусі CREA аналогічний показник для *dejar + participio* становить близько 37 випадків на мільйон токенів [88].

Аналіз слід почати з найпоширенішого чинника використання конструкції *dejar + participio* в перекладі з української на іспанську – вживання сталих виразів у перекладі, часто до вживання яких спонукає контекст. Випадки вживання сталих виразів у досліджуваному корпусі зустрічаються близько 13 разів з 23. Для ілюстрації вищесказаного наведемо декілька прикладів:

Марина від нього пішла, сестра, ну, мама моя, ним не цікавиться, дід із ним воює [97]. – *Marina lo dejó plantado, su hermana, es decir, mi madre, no se interesa por él en absoluto, el abuelo anda a la greña con él* [100].

Вони тебе не здадуть, у них так не прийнято [96]. – *No te van a dejar tirado, así no es como hacen las cosas aquí* [99].

– Місяць тому **розвалили**, – говорить фізрук [97]. – *La dejaron hecha trizas hace un mes —comenta Valera refiriéndose a la parada* [100].

Наступним чинником у використанні обраної конструкції в перекладі з української на іспанську є дієприкметники в українській мові, які є відповідниками *participio* в іспанській мові. Дієприкметники в українській виражають ознаки, що виникають в результаті чиеїсь дії чи процесу [Безпояско 1993], аналогічно до *dejar* + *participio*. У вибірці це спостерігається в 5 випадках з 23. Наведемо кілька прикладів, щоб підтвердити сказане:

Я тримав удома різний мотлох, мов перекупник, ховав під канапою грамофонні платівки й хокейні ключки, кимось залишений жіночий одяг ... [96] – *Igual que un traficante, almacenaba en casa un montón de porquería, guardando bajo el sofá discos de vinilo y palos de hockey, ropa de mujer que alguien había dejado olvidada ...* [99].

... дні нагадували рафінад, легковажно забутий кимось, і цей рафінад спалахував на сонці ... [96]. – *Los días parecían azucarillos que alguien había dejado olvidados sobre la mesa y que se estaban deshaciendo al sol ...* [99].

В інших випадках, згідно з дослідженням вибірки, можна зазначити, що використання конструкції *dejar* + *participio* в перекладі з української на іспанську зумовлене імпліцитними знаннями в контексті. Для кращого розуміння подаємо декілька прикладів:

Да, а тьолку в кукурудзі приконаємо до весни! [96] – *Ya la tía esa, la dejaremos enterrada en el maizal, ¡hasta primavera!* [99].

Були в неї пухкі губи й довга тонка шия, перетягнута шкіряним нашийником із металевими шипами. Цей нашийник його, Ніколаїча, просто вбив [96]. – *Sus labios gruesos y un cuello fino, con un collar de cuero con tachuelas de metal, dejaron definitivamente azorado a Nikoláich, en particular el collar* [99].

Отож, аналіз перекладного корпусу показав, що перифрастична конструкція *dejar* + *participio* у перекладі виконує свою основну функцію – передачу початку

стану. Її використання зумовлене кількома чинниками: по-перше, вона часто використовується для передачі сталих виразів, що дозволяє зберегти природність; по-друге, конструкція корелює з українськими дієприкметниками, які виражають результат дії; також важливим чинником є контекст, відповідно до якого перекладач вирішив використати дану конструкцію.

3.6. Чинники використання інхоативної дієслівної перифрази *ponerse a + infinitivo*

Темпорально-аспектуальна перифрастична конструкція *ponerse a + infinitivo* в іспанській мові має єдине значення початку дії в певний момент, причому мовцеві не цікава її тривалість [Gómez Torrego 1999, с. 3374]. Також дія з даною перифрази може подаватися як раптова або несподівана [Rosková 2019 с.54]. Важливо також зазначити, що в українській мові аналогічна конструкція “братися + інфінітив” може використовуватися як еквівалент *ponerse a + infinitivo*, але ця еквівалентність не поширюється на всі інфінітиви (*se puso a llorar – взявся плакати*).

Аналіз вибірки підтверджує тезу Г. Верба та З. Гетьман про те, що перифрази типу *ponerse a + infinitivo* перекладаються в основному за допомогою дієслів доконаного виду [Верба 2013, с. 274]. Такі випадки зустрічаються близько 30 разів з 47 випадків використання перифрази в перекладах романів Сергія Жадана. Для ілюстрації вищесказаного доречно навести кілька прикладів:

*Давай, — Тамара швидко вирвала в мене нокіа, **почала шукати** номер Травмованого [96] – De acuerdo —dijo Tamara, que me arrebató el Nokia y **se puso a buscar** el número de El Traumas [99].*

*Пітер протискається між військовими, когось плескає по плечі, комусь, не відриваючи погляду від карти, тисне руку, відразу ж **береться сперечатись**, водить стриженним рожевим нігтем по розлізлій карті, кричить у запалі [97]. – Peter se abre paso entre los militares, le da palmaditas en el hombro a uno, con la mirada*

fija en el mapa le estrecha la mano a otro, y enseguida se pone a discutir acaloradamente deslizando su uña rosada cuidadosamente recortada por el mapa casi deshecho [100].

*I боцманською нетвердою ходою **niños** коридором* [96]. – *Eché a andar por el pasillo con el paso tambaleante de un marinero en tierra* [99].

У першому прикладі альтернативною цій перифразі могла б теоретично виступати більш частотна і очевидна перифраза *empezar a + infinitivo*, але стилістичний аналіз показує, що вибір такої конструкції призвів би втрати цього коннотативного забарвлення. Тобто на стилістику тексту може впливати не лише вибір недієслівних конструкцій, а й вибір стилістично нейтральних перифраз.

Наступним чинником використання перифрази *ponerse a + infinitivo* ми окремо виділили дієслова з префіксом “за-” в українській мові. Цей префікс відповідає функції обраної конструкції, оскільки також вказує на початкову фазу дії [Вихованець 2004, с.228]. У досліджуваному корпусі таких прикладів було знайдено 5, тому можна стверджувати, що цей чинник становить певну закономірність. У цьому контексті доцільно подати декілька прикладів:

Побачивши нас, заговорили всі разом [96]. – *Al vernos, se pusieron a hablar entre ellos* [99].

Що за розмови, внучку, — діловито відповів Гнат Юрович, легко зістрибнув на підлогу і заметушився кімнатою [96]. – *Hijo, ¿crees que sería capaz de eso? — aseguró diligente Ignat Yúrovich. Luego saltó y se puso a correr por la habitación* [99].

Чай я зробив густий і солодкий, він обпалював їй горло й туманив зір, обпікав серце й стравохід, від чого Катя заплакала ще більш гірко... [96] – *El té dulce y espeso le quemó la garganta y le empañó la visión, le abrasó desde la garganta hasta el corazón, y se puso a llorar con más angustia todavía* [99].

... заговорили всі відразу.... [97] – *... se pusieron a hablar todos a la vez* [100].

Останнім чинником, який впливає на використання перифрази *ponerse a + infinitivo*, є імпліцитні значення початку дії в оригінальному тексті. З метою ілюстрації наведемо кілька прикладів:

Коротше, – розповідає малий, – тут заміновано все, – показує в туман [97].
– Te cuento —se pone a explicar el chaval—: por ahí está todo lleno de minas [100].

Чоловік розвертається, йде трасою вздовж довгої колони військових машин [97]. – El hombre da media vuelta y se pone a andar por la carretera a lo largo de la extensa columna de vehículos militares [100].

Да печатки — нормальні, — з жаром сказав Аркадій [96]. – ¡Los sellos están bien! Arkady se puso a discutir acaloradamente [99].

У дослідженні використання перифрази *ponerse a + infinitivo* в перекладі з української на іспанську мову було виявлено, що єдине значення цієї перифрази – реалізується. Одним з важливих чинників використання цієї конструкції є дієслова на позначення початку дії, такі як “починати”, “братися”, “переходити на”. Зокрема, конструкція *ponerse a + infinitivo* часто застосовувалася у випадках, коли в українському оригіналі використовувалися дієслова з префіксом “за-”, що вказує початок дії. Крім цього, в деяких випадках вибір дана конструкція обґрунтовується тим, що в контексті дії, описаної в оригіналі, існує явна імплікація раптовості чи імпульсивного характеру початку дії.

3.7. Чинники використання модальної дієслівної перифрази *haber de + infinitivo*

Перифраза *haber de + infinitivo* в іспанській мові є доволі вживаною і має кілька основних значень залежно від контексту її вживання. Нижче розглянуто три основні функції:

Перше значення перифрази полягає у вираженні обов'язку або необхідності, що нав'язується зовнішніми обставинами або неминучими ситуаціями. У цьому контексті конструкція має подібне значення, подібне до *tener que*. Наприклад, *Un escritor ha de cumplir ciertas normas*. Оскільки "deber", "tener que" є тими еквівалентами, які в першу чергу подаються у словниках, а також у викладанні іспанської мови як іноземної, їх навряд чи можна класифікувати як "unique items",

в той час як *haber de + infinitivo* несе низку функціонально-семантичних нюансів, відсутніх в українських семантичних еквівалентів "мусити", "мати", "бути повинним", тому саме ця модальна ПНФД стала об'єктом дослідження у цьому підрозділі.

Другим її значенням є вираження майбутньої дії. Це значення є більш характерним для деяких діалектів іспанської мови, зокрема для мексиканського та центральноамериканського варіантів, а також для класичної іспанської. Наприклад, у вислові *No he de llamar* виражається майбутня дія, яка відбудеться за певних умов. Важливо зазначити, що цей вжиток має переважно перспективний характер і не зобов'язує до виконання певної дії, а лише вказує на її ймовірність.

Третя функція полягає у вираженні ймовірності результату або епістемічного значення. Цей вжиток характерний для літературного та висококультурного стилю, зокрема для літератури Латинської Америки. З цим значенням перифраза допускає складений інфінітив, як у *Has de haberlo soñado* [68].

Аналізуючи вибірку вживання перифрази у контексті перекладу з української на іспанську мову, можна зробити висновок, що найчастотнішим чинником її застосування є вираження необхідності або обов'язку. Ось кілька прикладів, які ілюструють це спостереження:

Саш, – говорить Паша спокійно, ніби все гаразд, – треба зайти, раптом там хтось залишився [97]. – *Sasha —se dirige al chaval en tono tranquilo como si no pasara nada—, hemos de entrar a ver, por si queda alguien* [100].

Ні порожніх прилавків у холодних крамницях, ні темних облич у чорних телевизорах, ні брехливої преси, ні паскудної ранкової жрачки, якою мусила перебиватись родина [97]. – *Ni mostradores vacíos en las tiendas sin calefacción, ni rostros oscuros en la pantalla de la tele, ni prensa mentirosa, ni la bazofia mañanera con que las familias habían de subsistir* [100].

Альтернативна конструкція до першого прикладу *tenemos que entrar a ver* була б семантично прозорішою і, вірогідно, першою спала б на думку

перекладачеві. Проте саме така тенденція до вибору більш очевидних і частотних засобів призводить до того, що цільовий текст поступово втрачає стилістичну різноманітність, притаманну оригінальним іспанським художнім творам.

У певних контекстах деонтична модальність цієї перифрази наближається до семантики наказового способу, що вказує на необхідність виконання певної дії або обов'язок, тобто ми накладаємо на когось зобов'язання виконати певну дію, ми явно не описуємо ні його теперішнє, ні майбутнє виконання цієї дії [Lyons 1977, с. 823]. У нашій вибірці ми зустріли 1 випадок, у якому функція наказового способу в українській мові була змодульована як *haber de + infinitivo*. Розглянемо його:

– *Значь так, – говорить Альоша, – там далі, на мосту, можуть стріляти. Проходимо швидко, ніхто не шумить. Готові?* [97] – *Vamos a ver —dice Aliosha— , allí, más adelante, en el puente, puede que disparen. Hemos de pasar rápido, sin hacer ruido. ¿Estamos?* [100].

У всіх інших випадках використання цієї конструкції було зумовлене ситуативними клішованими виразами (“нема за що”):

Нема за що [96]. – *No hay de qué* [99].

Ладно, брат, — Паша простягнув руку [97]. – *No hay de qué, hermano —dijo Pasha, tendiéndome la mano* [100].

Контекстуальний та семантичний аналіз дозволили встановити, що у досліджуваній вибірці *haber de + infinitivo* реалізується виключно у значенні обов'язку та необхідності, тоді як інші теоретично можливі значення цієї конструкції, майбутня дія та епістемічна ймовірність, у перекладному тексті не зафіксовані. Спостереження засвідчує, що саме ця семантична звуженість є характерною рисою функціонування безеквівалентних конструкцій у перекладній мові.

3.8. Чинники використання інших дієслівних перифраз у перекладі

У попередніх підрозділах було детально проаналізовано чинники використання семи дієслівних перифраз, які є найчастотнішими в перекладах Андрія Козинця. Однак емпіричний матеріал засвідчує й появу інших перифрастичних конструкцій, які варті уваги в цій роботі. Тому, з огляду на обмеженість обсягу, у цьому підрозділі додатково наводимо у стислій формі чинники використання таких конструкцій, зокрема *ir + gerundio* та *llevar + participio*, на основі репрезентативних прикладів із корпусу.

Дієслівна перифраза	Приклад	Чинник
Ir + gerundio	<i>Дістає жуйки, дістає серветки, потім монети, потім канцелярські скріпки [97]. – A medida que lo registra, va sacando sucesivamente de sus bolsillos chicles, clínex, monedas y, finalmente, clips de oficina [100].</i>	Дієслова недоконано виду
Ir + gerundio	<i>Авіатори кидають свої апарати, що поступово охолоджуються у вечірніх сутінках ... [96] – Dejan entonces sus aviones, que se van enfriando poco a poco en la noche... [99].</i>	Прислівники “Поступово”, “крок за кроком” тощо (іноді супроводжується використанням “poco a poco” тощо)
Llevar + participio	<i>І що він зранку вже дві ходки зробив [96] – Y que él ya lleva dos viajes hechos de ida y vuelta en un día ... [100].</i>	Дієслово із часовим/кількісним показником
Llevar + participio	<i>.. натомість із п'ятьми виступив мужик із поламаним і від того злим обличчям та кобурою на плечі, скоріш за все, охоронець [96]. – Entonces, de entre las sombras apareció un tipo de aspecto duro, con el ceño fruncido y el rostro golpeado. Llevaba un arma guardada en una pistolera, lo más seguro es que se tratara de un guardia de seguridad [99].</i>	Прийменникові конструкції на позначення одягу/предмету на/з людиною
Llevar + participio	<i>... в декого на чолі були намальовані дивні знаки й літери [96]. – Unos llevaban dibujados símbolos y letras misteriosas sobre la frente [99].</i>	Дієприкметник

Llevar + participio	<i>Ha dñi mogo було написано 7, na dñi його — 12 [96]. – Miré el fondo de mi vaso y vi que llevaba pintado un siete [99].</i>	Безособові форми дієслова
---------------------	---	---------------------------

Висновки до розділу III

Третій розділ магістерської роботи присвячений практичному аналізу чинників використання перифраз із неособовими формами дієслова на основі іспанських перекладів романів Сергія Жадана “Ворошиловград” та “Інтернат”, виконаних Андрієм Козинцем. На основі опрацьованого корпусного матеріалу було проаналізовано дев’ять перифрастичних конструкцій та встановлено низку чинників, що системно корелюють із їхнім вживанням у цільовому тексті.

Найчастотнішим семантичним чинником уживання перифрази *acabar de + infinitivo* виявилися лексичні та прислівникові маркери нещодавності дії (“щойно”, “ось”, “лише”, “саме”, “нещодавно”, “перед цим”), а також дієприкметники доконаного виду (“прочитане”, “почуте”), що імпліцитно вказують на завершеність дії без чіткої часової локалізації. У заперечній формі конструкція функціонує як засіб пом’якшеного заперечення, переважно у контекстах нерозуміння чи сумніву. Загалом фазове значення без компонента нещодавності в досліджуваному матеріалі не зафіксовано.

Провідним чинником використання перифрази *ir a + infinitivo* у цільовому тексті є майбутній час в оригіналі. Водночас у перекладах активно реалізуються риторичне та дискурсивне значення (наказ, застереження, риторичне питання). Виявлено також індивідуальну перекладацьку тенденцію до регулярного використання конструкції *ir a + infinitivo* як відповідника цілої групи дієслів руху (“опинятися”, “викочуватися”, “виходити на” тощо) – явище, яке може слугувати підставою для поповнення двомовних словників.

Перифрази *acabar por + infinitivo* та *acabar + gerundio* вживаються для вираження результату дії як кульмінації попередньої послідовності подій.

Найчастотнішими чинниками їхнього використання є дієслова доконаного виду в оригіналі, прислівники та сполуки "зрештою", "все ж", а також префіксальні дієслова з конотативним значенням завершеності чи надмірності дії. *Acabar + gerundio* виявилася найчастотнішою серед цієї групи, що підтверджує дані іспаномовних досліджень.

Для перифрази *dejar de + infinitivo* встановлено два активно реалізованих значення: переривання дії та неперервність процесу (у заперечній формі). Найпоширенішим чинником вживання є прислівники безперервності ("постійно", "весь час", "далі", "все/усе" тощо), а також дієслова на позначення переривання дії ("припиняти", "зупинятися", "кидати"). Значення ліготи в досліджуваному матеріалі реалізації не знайшло. Виявлено також окремий чинник – фразеологізми типу "відривати очі/погляд", що вказує на потенціал цієї кореляції для лексикографічних досліджень.

Конструкція *dejar + participio* реалізує своє основне значення – передачу початку стану як результату попередньої дії – переважно через сталі вирази ("піти від когось", "здати когось" тощо), а також через українські дієприкметники доконаного виду та імпліцитно виражений контекст результативного стану.

Найчастотнішим чинником використання перифрази *ponerse a + infinitivo* є дієслова доконаного виду. Окремо виділяється чинник у формі дієслів із префіксом "за-", що так само позначає початкову фазу дії. У частині випадків вибір конструкції зумовлений імпліцитним значенням раптового або імпульсивного початку дії в оригінальному тексті.

Аналіз перифрази *haber de + infinitivo* показав, що в досліджуваному матеріалі вона вживається переважно для вираження обов'язку чи необхідності, нав'язаних зовнішніми обставинами, та в кількох випадках корелює з наказовим способом в українській мові. Значення майбутньої дії та епістемічне значення ймовірності у досліджуваному матеріалі не реалізуються, що вказує на вибірковий характер використання цієї перифрази у перекладі. Такий висновок загалом

узгоджується зі спостереженнями, отриманими для інших перифраз: у перекладному тексті, як правило, реалізується лише частина семантичної парадигми конструкції, а не весь її потенціал.

Дієслівна перифраза *ir + gerundio* у перекладі корелює з дієсловами недоконаного виду та прислівниками поступовості в оригіналі, тоді як *Llevar + participio* вживається у контекстах із кількісними або часовими показниками, прийменниковими конструкціями на позначення предмету при особі, а також із дієприкметниками та безособовими дієслівними формами.

Дослідження виявило, що деякі перифрастичні конструкції реалізують не весь спектр своїх семантичних значень, притаманних їм у системі іспанської мови. Це підтверджує гіпотезу, висловлену в попередніх підрозділах, про те, що при перекладі з мови, де такі конструкції відсутні, перекладач звертається до них вибірково. Це також підтверджує спостереження перекладознавців про те, що *unique items* у цілому не повною мірою представлені в цільовому тексті.

Аналіз також показав, що вживання дієслівних перифраз у перекладі може бути зумовлене не одним, а декількома семантичними чи граматичними чинниками, причому вони можуть виявлятися як на рівні окремого речення, так і на рівні ширшого контексту – абзацу чи цілого фрагменту.

Варто також зазначити, що в ряді аналізованих випадків перекладач міг би вдатися до прямих лексичних відповідників — прислівників, простих дієслівних форм або синтетичних форм. На рівні окремого речення такий переклад був би цілком прийнятним і семантично еквівалентним. Однак систематичне ігнорування перифрастичних конструкцій позначається на стилістичній якості тексту загалом: відхилення від норм частотності, характерних для оригінальних художніх текстів іспанською мовою, поступово надають перекладові штучності та роблять його менш природним. Це підкреслює, що вибір між перифразою і прямим відповідником – це передусім стилістичне рішення, а не лише питання семантичної точності,

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

Дієслівні перифрази є важливим і характерним засобом вираження іспанської мови, що дозволяє передавати широкий спектр значень, якими не наділені прості дієслівні форми. Оскільки системі української мови не притаманне регулярне творення і вживання дієслівних перифраз, мовна асиметрія призводить до труднощів перекладу з іспанською на українську та з української на іспанську. Останній напрям став предметом аналізу у цій роботі.

Оскільки в українській мові відсутні системні аналоги таких конструкцій, вони становлять *unique items*, унікальні ресурси цільової мови, що не мають прямих відповідників у мові оригіналу. Саме ця асиметрія між мовними системами зумовлює актуальність дослідження. Питання про те, які чинники спонукають перекладача звертатися до перифрастичних конструкцій за відсутності їхніх формальних еквівалентів в оригіналі, досі залишалося недостатньо висвітленим у перекладознавстві, зокрема в межах українсько-іспанської мовної пари.

Хоча більшість граматик визначають перифразу як конструкцію з особовою та неособовою формою дієслова, існують і структури з двома особовими формами (*va y dice, cogió y se fue*) чи конструкції (*entenderlo entiendo*), які деякі дослідники відносять до дієслівних перифраз. Тому в роботі було розмежовано поняття дієслівних перифраз загалом і перифраз з неособовими формами дієслова.

Аналіз класифікацій, запропонованих С.Хілі-і-Гайєю та Л.Гомесом Торрего, засвідчив, що дієслівні перифрази охоплюють широкий спектр семантичних значень: аспектуальні (інхоативні, термінативні, дуративні, ітеративні), темпоральні та модальні, що й зумовлює їхню перекладознавчу складність.

Контрастивний аналіз засвідчив, що в українській мові відсутні системні формально-семантичні аналоги іспанських, хоча й існують поодинокі відповідники: герундіальні перифрази не мають жодних корелятивів, дієприкметникові представлені лише поодинокими конструкціями, а інфінітивні існують у значно вужчому обсязі.

З метою виявлення чинників, котрі можуть корелювати з використанням дієслівних перифраз у цільовому тексті важливо брати до уваги спектр їхніх значень, насамперед граматичну семантику, тому були проаналізовано функціональні відповідники дієслівним перифразам в українській мові. Аспектуальна та модальна семантика перифраз передається в українській мові переважно через категорію дієслівного виду, префіксацію та суфіксацію дієслів, прислівники і прислівникові сполуки, модальні дієслова та частки. Саме ці засоби, згідно з теорією перекладацьких зсувів Дж.Кетфорда, потенційно виступають чинниками використання перифраз при перекладі на іспанську мову, оскільки при зміні рівня мовної реалізації значення перекладач може компенсувати семантику, закладену в оригіналі на морфологічному чи лексичному рівні, граматичною перифрастичною конструкцією цільової мови.

Концепція *unique items* Е.Честермана дозволила теоретично обґрунтувати, чому такі конструкції у порівнянні з оригінальними текстами цільовою мовою, використовуються не повною мірою: чим більша формальна дистанція між одиницею оригіналу та її потенційним відповідником у цільовій мові, тим менша ймовірність, що перекладач вдасться до використання цього унікального засобу. Опрацьований емпіричний матеріал підтвердив цю закономірність і для українсько-іспанської мовної пари.

Оскільки, у нашій роботі дієслівні перифрази досліджувалися як безеквівалентні одиниці у зворотному напрямку – тобто не з іспанської на українську, а в україно-іспанському перекладі. Такий підхід іноді позначається в літературі як “зворотна вибірка”, коли цільова одиниця спочатку визначається в перекладі, а потім зіставляється з оригіналом для виявлення відповідників. Застосований метод підтвердив свою продуктивність у виявленні перекладацьких тенденцій.

Кількісний аналіз, проведений із залученням корпусів ParaRook та CREA, засвідчив суттєву розбіжність між частотністю перифраз в оригінальних іспанських

художніх текстах та перекладах А.Козинця: у середньому перифрази вживаються в оригінальних художніх текстах у 6,12 раза частіше, ніж у досліджуваних перекладах. Окрім того, у художніх текстах такі конструкції з'являються приблизно в 2,26 раза частіше, ніж у текстах усіх функціональних стилів разом, що підтверджує їхню стильову маркованість і належність до арсеналу художньої прози. Ці дані підтверджують положення теорії перекладацьких універсалій про те, що перекладна мова системно відрізняється від оригінальної: вона тяжіє до спрощення та нівелювання форм, що не мають прямих відповідників у вихідній мові.

Практичний аналіз дев'яти перифрастичних конструкцій, здійснений у третьому розділі, дозволив виявити розгалужену систему чинників їхнього вживання. Для термінативної перифрази *acabar de + infinitivo* провідними чинниками є лексичні й прислівникові маркери нещодавності дії в оригіналі – “щойно”, “ось”, “лише”, “саме”, “нещодавно” тощо, а також дієприкметники доконаного виду, що імпліцитно передають завершеність дії; у заперечній формі конструкція реалізується в контекстах нерозуміння й сумніву.

У цільовому тексті інхоативна перифраза *ir a + infinitivo* передусім корелює з майбутнім часом у вихідному тексті, але водночас активно реалізує риторичне й дискурсивне значення (наказ, застереження, погрозу, риторичне питання) і також входить до складу конструкції *ir a parar* як відповідник цілої семантичної групи українських дієслів переміщення. Термінативні перифрази *acabar por + infinitivo* та *acabar + gerundio*, що позначають кульмінацію послідовності подій, найчастіше корелюють із дієсловами доконаного виду і прислівниками результативності (“зрештою”, “все ж”). Додатковим чинником слугують префіксальні дієслова з конотативним значенням завершеності чи надмірності дії. Для конструкції *dejar de + infinitivo* провідними чинниками є прислівники безперервності (“постійно”, “весь час”, “далі”, “все”) і дієслова на позначення припинення. Менш частотними, але зафіксованими чинниками є фразеологізми типу “відривати очі/погляд” та окремі дієслова з префіксом “від-”. Чинниками конструкцій *dejar + participio* переважно є

сталі вирази та фразеологізми, а також дієприкметники доконаного виду в оригіналі та ширший ситуативний контекст. Інхоативна конструкція *ponerse a + infinitivo* корелює з дієсловами на позначення початку дії (“братися”, “починати”, “переходити на”) та дієсловами з префіксом “за-”.

Модальна перифраза *haber de + infinitivo* у досліджуваному матеріалі реалізується виключно у значенні обов’язку чи необхідності, а її чинниками є наказовий спосіб та ситуативні кліше.

Перифраза *ir + gerundio* в перекладі на іспанську може використовуватися, коли в українському тексті є дієслова недоконаного виду та прислівники типу “поступово”, “крок за кроком”, які в іспанській мові можуть супроводжуватися ще і виразом *poco a poco*. Конструкція *llevar + participio* корелює з уживання дієслів разом із часовими або кількісними показниками, прийменниковими конструкціями та безособовими формами дієслів.

Важливим наскрізним спостереження, що підтверджується матеріалом усіх проаналізованих конструкцій, є те, що в перекладному тексті перифрази, можуть реалізовуватися не в повній семантичній парадигмі, а лише в окремих своїх значеннях.

Слід також зауважити, що в ряді проаналізованих випадків перекладач міг би обрати більш прямі відповідники замість дієслівних перифраз, використати просте дієслово чи прислівник і такий переклад був би цілком прийнятним. Проте систематична відмова від перифрастичних конструкцій на користь прозоріших засобів поступово збіднює стилістику тексту й відхиляє його від норм, характерних для оригінальних іспанських художніх творів. Тому стилістичні конвенції цільової мови, які виявляються шляхом аналізу частотності, слід вважати окремим чинником використання дієслівних перифраз у перекладі.

Варто зазначити, що чинники вживання перифраз не завжди знаходяться на рівні окремого речення, а можуть бути прослідкованими на значно ширшому контексті. Це означає, що одиницею перекладу при роботі з дієслівними

перифразами нерідко є не речення, а значно більший текстовий відрізок, що вимагає від перекладача розвиненого відчуття контексту та глибокого знання системних можливостей цільової мови.

Перекладач, орієнтуючись на більш очевидні й прозорі засоби, може знехтувати безеквіалетними конструкціями цільової мови, що вимагають додаткового семантичного аналізу, але при цьому суттєво збагачують стилістику тексту.

Зрештою, використання чи невикористання дієслівних перифраз – це не лише питання граматичної компетентності, а й стилістичне рішення, що визначає, наскільки природним і повноцінним видається переклад у порівнянні з оригінальними текстами.

Список використаних джерел

1. Балахтар В.В., Балахтар К.С. Адекватність та еквівалентність перекладу. «Спецпроект: аналіз наукових досліджень» : матер. IV Міжнар. наук.-практ. конф. Київ, 2011. С. 28–33.
2. Безпояско О. К., Городенська К. Г., Русанівський В. М. Граматика української мови: Морфологія. К., 1993. 485 с.
3. Борисенко Н.Д. Методика проведення наукових досліджень: Навчально-методичний посібник. Видання 2-ге, доповнене, виправлене. Житомир : Вид-во ЖДУ, 2024. 74 с.
4. Венжинович Н. Ф. Особливості перекладу фразеологізмів з української мови англійською: навчально-методичний посібник для студентів філологічного факультету, ОП «Українська мова та література. Англійська мова та література». Ужгород: ПП Данило С.І., 2021. 104 с.
5. Верба Г. Г. Підручник з перекладознавства : підруч. для студ. вищ. навч. заклад. / Г. Г. Верба, З. О. Гетьман. — Вінниця: Нова Книга, 2013. - 304 с.
6. Вихованець І. Р. Частини мови в семантико-граматичному аспекті. – К.: Наук. думка, 1988. 256 с.
7. Вихованець І. Теоретична морфологія української мови : Академ. граматика укр. мови [За ред. І. Вихованця] / І. Вихованець, К. Городенська. – К. : Унів. вид-во “Пульсари”, 2004. 400 с.
8. Гетьман З. О., Орлова І. С. Теорія і практика перекладу з іспанської мови на українську. – Київ : Видавничо- поліграфічний центр “Київський університет”, 2010. – 223 с.
9. Денисюк Т. К. Способи оцінної дієслівної дії в сучасній українській літературній мові : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 / Т. К. Денисюк ; керівник роботи М. Я. Плющ ; Нац пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. - Київ, 2010. 19 с.

10. Доценко О.Л. Семантико-прагматичний синтаксис: особливості вираження модальності: Монографія – К.: Міленіум, 2006. 226 с.
11. Залєснова О В. Відтворення іспанських перифрастичних конструкцій засобами української мови / О В. Залєснова // Інтелектуальна та емоційна складові навчання іноземних мов: новітні тенденції і виклики для вищої школи»: матер. міжнародної науково-практичної конф. 7 червня 2019 р. – К.: ФМВ, НАУ, 2019. С. 274-279.
12. Заєць О. С. Вираження фазового значення дуративності за допомогою дієслівних перифраз в іспанській мові // *Вісник Дніпропетровського університету економіки та права імені Альфреда Нобеля. Серія «Філологічні науки»*. 2011. № 1 (1). С. 192–196.
13. Калустова Ольга Михайлівна. Відтворення частки же при перекладі іспанською як методологічна проблема // *Проблеми семантики слова, речення та тексту: Зб. наук. праць*. – К.: Вид. центр КНЛУ, 2003. Вип. 9. С. 115-126.
14. Калько М. І. Аспектуальність: категоризація, класифікація і репрезентація в сучасній українській літературній мові : [монографія] / М. І. Калько. – Черкаси : Видавець Чабаненко Ю., 2008. 384 с.
15. Кам'янець А.Б. Інтертекстуальна іронія і переклад: монографія / Анжела Богданівна Кам'янець, Тетяна Євгенівна Некряч. – К.: Видавець Карпенко В.М., 2010. 176 с.
16. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми.- Вінниця, Нова книга, 2004. 576 с.
17. Корбозерова Н.М. Порівняльна типологія іспанської і української мов: Навчальний посібник для студ. вищих навчальних закладів / Н.М. Корбозерова, А.О. Серебрянська, А.І. Скробот; МОНУ; Київський лінгвістичний університет. – Київ : КНЛУ, 2005. 130с.

18. Корзова Л., & Обручникова О. Перифрастичні конструкції з герундієм в іспанській мові XII століття. Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики, 1(48), 2025 С. 25-34. <https://doi.org/10.17721/2663-6530.2025.48.02>
19. Корунець І. В. К 68 Теорія і практика перекладу (аспектний переклад): Підручник. -Вінниця. «Нова Книга», 2003. 448 с
20. Кочерган, М. П. Загальне мовознавство [Текст] : підручник / М. П. Кочерган. — 3-є вид. — Київ : Академія, 2008. 464с.
21. Лукаш М. Прогресивна західноєвропейська література в перекладах на українську мову / Микола Лукаш// Протей / [редкол. О. Кальниченко (голова) та ін.]. Вип. 2. Х.: Вид-во НУА, 2009. С. 560–605.
22. Лукашевський А. Родина паралельних корпусів ParaRook. Збірник тез Третьої Міжнародної Мюнхенської конференції студентів та молодих вчених. Мюнхен, 2025. С. 22-27
23. Петренчук М. І., Кальниченко О. А. Переклад із близькоспоріднених мов // In Statu Nascendi. 2014. Вип. 15. С. 140-144.
24. Словотвір сучасної української літературної мови : монографія / [І. І. Ковалик, Л. О. Родніна, А. П. Грищенко та ін. ; відп. ред. М. А. Жовтобрюх] ; АН УРСР, Ін-т мовознав. ім. О. О. Потебні. – К. : Наук. думка, 1979. – 407 с.
25. Солюк Л. Модальні дієслова в системі модальних відношень в українській мові (з німецькими паралелями) // Українознавчі студії. - 2016-2017. - № 17-18. С. 200-205. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Us_2016-2017_17-18_19
26. Фокін С.Б. Частотні параметри перекладної мови в загальній та частковій теоріях перекладу. Фаховий та художній переклад: теорія, методологія, практика. Матеріали доповідей VI Міжнародної науково-практичної конференції 05.04-06.04.2013. Київ: Аграр Медіа Груп, 2013. Р. 389-396.

27. Фокін С.Б. Іспанські відповідники прислівника “довго”: перекладознавчий та лексикографічний аспекти // Мовні і концептуальні картини світу. – К.: ВПЦ “Київський університет”, 2010. Вип. 31. С. 172–177.
28. Чередниченко О.І. Категорії сучасного перекладознавства: проблеми і дискусії / О. І. Чередниченко // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Іноземна філологія. 2016. № 1. С. 6-9. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKNU_Iif_2016_1_3.
29. Шарманова Н. М. Ш 26 Етнолінгвістика : навчальний посібник для студентів факультету української філології/ Н. М. Шарманова ; за ред. Ж. В. Колоїз. – Кривий Ріг : НПП АСТЕРІКС, 2015. 192 с.
30. Baker, M., & Saldanha, G. Routledge Encyclopedia of Translation Studies (2nd ed.). Routledge. 2009. 704 p. <https://doi.org/10.4324/9780203872062>
31. Bosque Muñoz, I., & Demonte, V. Gramática descriptiva de la lengua española Vol. 2, Las construcciones sintácticas fundamentales: Relaciones temporales, aspectuales y modales. Espasa Calpe. 1999. 3503 p.
32. Bravo Martín, A. La perífrasis "ir a + infinitivo" en el sistema temporal y aspectual del español. Tesis doctoral, Universidad Complutense de Madrid. 2008. 381 p.
33. CATFORD, J.C.: A Linguistic Theory of Translation, London, Oxford University Press, 1965. 103 p.
34. Chesterman, Andrew. “What is a unique item?” In: Gambier, Yves, Shlesinger, Miriam & Stolze, Radegundis (ed.), Doubts and Directions in Translation Studies. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company. 2004a. P. 3-14.
35. Construcciones perifrásticas, semiperifrásticas y no perifrásticas (I). Propiedades sintácticas de las perífrasis. Desviaciones de estas pautas y creación de nuevos auxiliares | Nueva gramática de la lengua española | RAE - ASALE. URL: <https://www.rae.es/gram%C3%A1tica/sintaxis/construcciones-perifr%C3%A1sticas-semiperifr%C3%A1sticas-y-no-perifr%C3%A1sticas-i-propiedades->

[sint%C3%A1cticas-de-las-per%C3%ADfrasis-desviaciones-de-estas-pautas-y-creaci%C3%B3n-de-nuevos-auxiliares](#) (дата звернення: 30.04.2026).

36. Construcciones perifrásticas, semiperifrásticas y no perifrásticas (II). Otros verbos semiauxiliares. Procesos de gramaticalización incompletos | Nueva gramática de la lengua española | RAE - ASALE. URL: <https://www.rae.es/gram%C3%A1tica/sintaxis/construcciones-perifr%C3%A1sticas-semiperifr%C3%A1sticas-y-no-perifr%C3%A1sticas-ii-otros-verbos-semiauxiliares-procesos-de-gramaticalizaci%C3%B3n-incompletos> (дата звернення: 29.04.2026).

37. Cuní Díez, Daniel (2026). «Acabar + gerundio». Diccionario histórico de perífrasis verbales. Universitat de Barcelona. <https://www.ub.edu/gradia-diccionarioperifrasis/perifrasis-verbal/acabar-gerundio/>

38. Español Avanzado – “Dejar + participio”. URL: <https://espanolavanzado.com/dejar-participio/> (дата доступу: 12.04.2026).

39. Fábregas, Antonio. Periphrases in Spanish: properties, diagnostics and research questions. Borealis. An International Journal of Hispanic Linguistics Vol. 8(2). 2019. P. 1–82. <https://doi.org/10.7557/1.8.2.4944>

40. Fente R., J. Fernández y L.G. Feijóo. Perífrasis verbales. – Feijoo: EDELSA Grupo Didascalía, S.A., 1997. 141 с.

41. Fernández de Castro, Félix -. Las perífrasis verbales en el español actual - Gredos, Madrid, 1999. 370 p.

42. Figueroa Ávila A. Perífrasis verbales de infinitivo y gerundio y las modalidades narrativas en Pedro Páramo y 1767. Lingüística y Literatura, (56). Universidad de Antioquia. 2009. P. 85–99.

43. Fokin S.B. Estructura de consultas para la selección automática de formas gramaticales analíticas del tiempo futuro en lenguas eslavas //Mundo eslavo: revista de cultura y estudios eslavos, ISSN 1579- 8372, N°. 19, 2020, págs. 25-38

44. Fokin S.B. Palabras prefijadas en ucraniano como recurso de la lengua de traducción: aspecto macroestilístico // Mundo Eslavo. – Granada: Universidad de Granada, 2014. n° 13. P. 193-204.
45. Garachana Camarero, M. (2020). Reseña de: García Fernández, L., & Krivochen, D. G. (2019). Las perífrasis verbales en contraste. *Revista Internacional de Lingüística Iberoamericana*, 35, 200–205.
46. GIAMMATTEO, M. El campo semántico temporal. Estudio de verbos y expresiones temporales. Tesis doctoral. 2003. 301 p.
47. Giammatteo, M., & Marcovecchio, A. M. (2007). Las perífrasis verbales del español en un enfoque léxico-sintáctico. *Universidad Nacional de Buenos Aires*.
48. Gili Gaya, S.: Curso superior de sintaxis española. Barcelona: Spes. 1948. 347 p.
49. Giordano, Roberta. “Ir a + infinitivo” y su potencial comunicativo. *Círculo de Lingüística Aplicada a la Comunicación* 89. 2022. P. 145-153, <https://dx.doi.org/10.5209/clac.79505>
50. Gutt, E.-A. Translation and relevance: Cognition and context. Oxford, Basil Blackwell. 1991. 222 p.
51. Gómez Torrego, L. Los verbal auxiliares. Las perífrasis verbales infinitivo. En I. Bosque & V. Demonte (Eds.), *Gramática descriptiva de la lengua española*. 1999. (pp. 3323-3390).
52. Gómez Torrego, L. Perífrasis verbales: Sintaxis, semántica y estilística. 1988. 245 p.
53. Gómez Torrego, Leonardo. *Gramática didáctica del español*. 1997. 544 p.
54. Ilyas Al-Titinchy A.I. The Unit of Translation. *Arab World English Journal for Translation & Literary Studies*, 1(1). 2017. P. 213-221. DOI: <http://dx.doi.org/10.24093/awejtls/vol1no1.15>

55. Kenny, D. & Sathachai, M. Explicitation, Unique Items and the Translation of English Passives in Thai Legal Texts. *Meta*, 63(3). 2018. P. 604–626. <https://doi.org/10.7202/1060165ar>.
56. Las perífrasis verbales (I). Perífrasis de gerundio y de participio | El buen uso del español | RAE - ASALE. URL: <https://www.rae.es/buen-uso-espa%C3%B1ol/las-per%C3%ADfrasis-verbales-i-per%C3%ADfrasis-de-gerundio-y-de-participio> (дата звернення: 29.04.2026).
57. Lisyova OI'ga, El problema de definición de la perífrasis verbal en español (dudas y contradicciones) [On the definition of periphrastic verbal constructions in Spanish language (doubts and contradictions)]. *Studia Romanica Posnaniensia*, Adam Mickiewicz University Press, Poznań, vol. XXXI: 2004. P. 329-342.
58. Lyons, J. *Semantics* (Vol. 2). Cambridge: Cambridge University Press. 1977. 897 p.
59. Mandová, J. *Perífrasis modales en la prensa española* [Bakalářská diplomová práce, Masarykova univerzita, Filozofická fakulta]. Masarykova univerzita, 2008. 43 p.
60. Meyer Charles F. *English Corpus Linguistics: An Introduction*. Cambridge University Press, 2004. 168 p.
61. Moreno C., y Tuts M., *Curso de Perfeccionamiento, Hablar, escribir y pensar en español*,. Madrid, SGEL, 1994. 343 p.
62. Moreno García, C., Hernández, C., & Kondo Pérez, C. M. *Gramática: Nivel avanzado B2*. Anaya ELE. 2007. 264 p.
63. Moreno, C., Hernández, C., & Kondo, C. M. *Gramática: Teoría y práctica (Nivel Medio B1)*. 2nd ed. Anaya. 2007. 248 p.
64. Nida Eugene, Taber Charles. *The Theory and Practice of Translation* / Eugene A. Nida, Charles R. Taber. – Leiden: E J. Brill, 1982. P. 1-50.
65. Nord Christiane. *Text Analysis in Translation. Theory, Method, and Didactic Application of a Model for Translation-Oriented Text Analysis*. Translated

from the German by Christiane Nord and Penelope Sparrow. Amsterdam/Atlanta GA, Rodopi, 1991, 250 p.

66. Nord Christiane. *Translating as a Purposeful Activity. Functionalist Approaches Explained*. New York: St. Jerome Publishing, 1997. 160 p.

67. Osborne, S. D. *Variable future tense expression in Andalusian Spanish* (Master's thesis). The University of Georgia. 2008. 74 p.

68. Perífrasis de infinitivo (I). Características fundamentales de las perífrasis modales | Nueva gramática de la lengua española | RAE - ASALE. URL: <https://www.rae.es/gram%C3%A1tica/sintaxis/per%C3%ADfrasis-de-infinitivo-i-caracter%C3%ADsticas-fundamentales-de-las-per%C3%ADfrasis-modales> (дата звернення: 06.05.2026).

69. Perífrasis de infinitivo (III). Perífrasis temporales y aspectuales. El verbo ir | Nueva gramática de la lengua española | RAE - ASALE. URL: <https://www.rae.es/gram%C3%A1tica/sintaxis/construcciones-perifr%C3%A1sticas-semiperifr%C3%A1sticas-y-no-perifr%C3%A1sticas-i-propiedades-sint%C3%A1cticas-de-las-per%C3%ADfrasis-desviaciones-de-estas-pautas-y-creaci%C3%B3n-de-nuevos-auxiliares> (дата звернення: 07.05.2026).

70. Perífrasis de infinitivo (IV). Perífrasis temporales y aspectuales. Otras perífrasis | Nueva gramática de la lengua española | RAE - ASALE. URL: <https://www.rae.es/gram%C3%A1tica/sintaxis/per%C3%ADfrasis-de-infinitivo-iv-per%C3%ADfrasis-temporales-y-aspectuales-otras-per%C3%ADfrasis#28.9h> (дата звернення: 02.04.2026).

71. Perífrasis de infinitivo (VI). Perífrasis de fase y perífrasis escalares. Perífrasis de interrupción y término | Nueva gramática de la lengua española | RAE - ASALE. URL: <https://www.rae.es/gram%C3%A1tica/sintaxis/per%C3%ADfrasis-de-infinitivo-vi-per%C3%ADfrasis-de-fase-y-per%C3%ADfrasis-escalares-per%C3%ADfrasis-de-interrupci%C3%B3n-y-t%C3%A9rmino> (дата звернення: 30.04.2026).

72. Pitloun, P. La perífrasis ir a + infinitivo y la expresión de la posterioridad en el habla culta de Costa Rica. *Filología y Lingüística*, 31(1). 2005. P. 233-250.
73. Raposo Paiva, Buzaglo Eduardo et al. *Gramática do português*. vol. II. Lisboa: Fundação Calouste Gulbenkian, 2013. 2407 p.
74. Rosková Magdalena. Un estudio multimodal de las perífrasis verbales del español. Los gestos asociados a ir a + gerundio, dejar de + infinitivo, volver a + infinitivo y ponerse a + infinitivo. Memoria de máster en Español como lengua extranjera en ámbitos profesionales. Universitat de Barcelona. 2019. 113 p.
75. Sánchez Sánchez, M. El corpus de referencia del español actual (CREA): el CREA oral. *Oralia: Análisis del discurso oral*, 8, 2005. P. 37-56. Dialnet.
76. Seco R. *Manual de gramática española / R. Seco*. – La Habana: Pueblo y educación, 1973. 402 p.
77. Seleskovitch Danica and Lederer Marianne, *Interpréter pour traduire*. Paris: Didier Erudition, 1984. 311 p.
78. Shvedova Maria and Lukashevskiy Arsenii. 2024. Creating Parallel Corpora for Ukrainian: A German-Ukrainian Parallel Corpus (ParaRook||DE-UK). In *Proceedings of the Third Ukrainian Natural Language Processing Workshop (UNLP) @ LREC-COLING 2024*, pages 14–22, Torino, Italia. ELRA and ICCL.
79. Tirkkonen-Condit, Sonja: *Translationese – a myth or an empirical fact?* *Target*. 14(2). 2002 P. 207-220.
80. Vinay, Jean-Paul & Darbelnet, Jean. *Comparative Stylistics of French and English. A methodology for translation* (translated and edited by Juan C. Sager & M.J. Hamel). Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins. 1995. 359 p.
81. YLLERA, A.: *Sintaxis histórica del verbo español: las perífrasis medievales*, Zaragoza. 1980. 374 p.
82. Čermák Petr, Kratochvílová Dana, Nádvorníková Olga and Štichauer Pavel (eds.), "Complex Words, Causatives, Verbal Periphrases and The Gerund. Romance

languages versus Czech (a parallel corpus-based study)", Karolinum Press, 2020, 163 pp. (2020). *Studia Iberystyczne*, 19, 329-334. <https://doi.org/10.12797/SI.19.2020.19.15>

Довідкові джерела

83. Генеральний регіонально анотований корпус української мови (ГРАК) / М. Шведова, Р. фон Вальденфельс, С. Яригін, А. Рисін, В. Старко, Т. Ніколаєнко та ін. – Київ, Львів, Єна, 2017-2023. – uacorporus.org. (дата звернення: 25.04.2026)

84. Горох — українські словники. [Електронний ресурс]. URL: <https://goroh.pp.ua/>

85. Словник Dict.com. URL: dict.com

86. СЛОВНИК.ua : тлумачний словник української мови. URL: slovyk.ua (дата звернення: 14.03.2026).

87. Іспансько-український словник. Українсько-іспанський словник : 230 000 + 210 000 : два в одному томі: 440 000 од. пер. / під заг. ред. В. Бусела. — К.; Ірпінь: ВТФ«Перун», 2013, С. 1136.

88. Davies, Mark. (2016-) Corpus del Español: Web/Dialects. Available online at <http://www.corpusdelespanol.org/web-dial/>.

89. Merriam-Webster. “Factor.” Merriam-Webster.com Dictionary, <https://www.merriam-webster.com/dictionary/factor> (дата звернення: 26.04.2026).

90. ParaRook (2025). https://uacorporus.org/poshuk-u-graku/paralelni-korpusi-pararook#dashboard?corpname=parall_deu

91. Park, C. . A dictionary of environment and conservation. Oxford: Oxford University Press, 2007. 522 p.

92. REAL ACADEMIA ESPAÑOLA: Banco de datos (CREA Anotado) [en línea]. Corpus de referencia del español actual (CREA). <http://www.rae.es> [дата звернення: 02.05.2026]
93. Real Academia Española: Diccionario de la lengua española, 23.ª ed., URL: <https://www.rae.es> / (дата звернення: 26.04.2026).
94. Seco, M., Andrés, O., & Ramos, G. (2023). Diccionario del español actual (3.ª ed. en formato electrónico). Fundación BBVA. <https://www.fbbva.es/diccionario/> [Consulta: 10 de mayo de 2026].

Джерела емпіричного та ілюстративного матеріалу

95. Франко І. Захар Беркут // Зібрання творів: У 50 томах. К.: Наук. думка, 1978. Т. 16. С. 9 154 с..
96. Жадан, С. Ворошиловград. Харків: Фоліо, 2010. 320 с.
97. Жадан С.. Інтернат. Чернівці: Meridian Czernowitz. 2017. 336 стор.
98. Franko I. Zajar Berkut : cuardo de la vida social Rusia Carpatika ; trans. S. Rysvaniuk ; il. V. Rudenko. 198 p.
99. Zhadan, S. Voroshilovgrado, trad. del ucraniano por A. Kozinets. Madrid: Galaxia Gutenberg, 2015. 310 p.
100. Zhadan, S. Orfanato. Traducción de Andrei Kozinets. Galaxia Gutenberg. Barcelona, 2022. 320 p.

RESUMEN

La traducción literaria es un proceso complejo que requiere no solo un conocimiento profundo de las estructuras lingüísticas de ambos idiomas, sino también la capacidad de transmitir matices semánticos, culturales y estilísticos del texto original. En este contexto, las perífrasis verbales con formas no finitas en español representan un recurso lingüístico único, ya que no siempre tienen equivalentes directos en otros idiomas, como el ucraniano.

El presente trabajo está dedicado al análisis de los factores que determinan el uso de las perífrasis verbales con formas no finitas del verbo en la traducción literaria del ucraniano al español, llevado a cabo sobre la base de las traducciones de las novelas de Serhiy Zhadan *Voroshilovgrado* y *Orfanato*, realizadas por Andriy Kozynets. En la dirección ucraniano-español, las perífrasis constituyen los llamados *unique items*, recursos exclusivos de la lengua meta que carecen de equivalencias formales en la lengua de partida. La cuestión relativa a los factores llevan al traductor a recurrir a ellas permanece escasamente explorada en la traductología, especialmente en el contexto de este par de lenguas.

El objeto del estudio son los factores relacionados con el uso de las perífrasis con formas no personales en el texto traducido; los casos de uso de dichas construcciones en la lengua meta constituyen el sujeto del presente estudio. El objetivo es identificar y analizar los factores que determinan el recurso a estas construcciones. Para ello se emplearon los métodos de observación, análisis contrastivo, comparativo, semántico, contextual y estilístico, así como la evaluación cuantitativa. La selección del material empírico se realizó por medio de muestreo semiautomatizado mediante consultas en el corpus paralelo *ParaRook* y el método de "selección inversa", según el cual las unidades del texto meta se identifican en primer lugar para ser luego cotejadas con el original.

En el primer capítulo se examinan el concepto de perífrasis verbal y los principales enfoques para su definición en la lingüística contemporánea. Se analiza la distinción entre perífrasis propiamente dichas y semiperífrasis, así como la diferencia

entre construcciones con dos formas personales – como va y dice o cogió y se fue – y las construcciones con formas no personales que constituyen el objeto central de este estudio. Se presentan y contrastan las clasificaciones propuestas por S. Gili Gaya y L. Gómez Torrego: mientras la primera organiza las construcciones en torno a tres valores fundamentales (progresividad, duratividad y perfectividad), la segunda ofrece una taxonomía más detallada que incorpora también la modalidad y distingue entre perífrasis de infinitivo, gerundio y participio.

Desde el punto de vista traductológico, se analizan las funciones aspectuales, modales, temporales y estilísticas de estas construcciones, y se determinan sus posibles correspondientes funcionales en ucraniano. Se establece que el sistema de la lengua ucraniana carece de equivalentes formales de las perífrasis españolas: las de gerundio no tienen correlato alguno, las de participio están representadas únicamente por estructuras aisladas como "лишитися непрочитаним", y las de infinitivo existen en un volumen considerablemente más reducido. La semántica aspectual y modal de las perífrasis se transmite en ucraniano principalmente a través de la categoría del aspecto verbal, la prefijación y sufijación, los adverbios y locuciones adverbiales, los verbos modales y las partículas. Se concluye que, de acuerdo con la teoría de los desplazamientos traductológicos de J. Catford, estos recursos son los que potencialmente actúan como factores de uso de las perífrasis en la traducción al español, en la medida en que el traductor puede compensar mediante una construcción perifrástica de la lengua meta la semántica expresada en el original a nivel morfológico o léxico.

El análisis cuantitativo, realizado con los corpus *ParaRook* y *CREA*, reveló además que las perífrasis aparecen en los textos literarios originales en español hasta 6,12 veces más frecuentemente que en las traducciones analizadas, y que en los textos literarios su frecuencia es aproximadamente 2,26 veces mayor que en textos de todos los estilos funcionales en conjunto, lo cual confirma su marcada estilística y su tendencia sistemática a ser subutilizadas en la lengua traductora.

En el segundo capítulo se describe en detalle la metodología del estudio. Se fundamenta la elección del corpus paralelo *ParaRook* como fuente principal de material empírico y se justifica el uso del método de "selección inversa", según el cual la unidad se identifica primero en el texto traducido y seguidamente se compara con el original para determinar sus correspondientes. Se define el concepto central de *factor* que es necesariamente una causa, sino un elemento que influye en la elección de determinadas soluciones traductológicas y que se manifiesta a través de la correlación entre fenómenos lingüísticos del texto original y del texto traducido. Si un mismo fenómeno del texto de partida se asocia dos o más veces con una perífrasis en el texto meta acompañado de una explicación lógica y verosímil, es razón suficiente para considerarlo un factor correlacionado con dicho uso. Se describe asimismo el procedimiento de análisis semántico y estilístico del material, incluyendo la distinción entre factores situados a nivel oracional y factores que solo pueden identificarse en un contexto más amplio (de párrafo o de algún fragmento narrativo) y confirma que la unidad de traducción en el caso de las perífrasis puede ser considerablemente mayor que la oración.

El tercer capítulo comprende el análisis práctico de nueve construcciones perífrásticas mediante la aplicación de los métodos descritos. Para *acabar de + infinitivo*, los factores principales son los marcadores léxicos y adverbiales de inmediatez presentes en el original ("щойно", "ось", "лише", "саме", "нещодавно" y sus sinónimos), así como los participios perfectivos que transmiten implícitamente el carácter acabado de la acción. En su forma negativa, la construcción aparece sistemáticamente en contextos de incomprensión o duda prolongada. La perífrasis incoativa *ir a + infinitivo* correlaciona ante todo con el futuro en el texto de partida, pero también realiza valores retóricos y discursivos (orden, advertencia, amenaza, pregunta retórica), y aparece de forma recurrente en la construcción fija *ir a + parar* como equivalente de todo un grupo semántico de verbos ucranianos de movimiento, lo que podría constituir una aportación para los diccionarios bilingües. Las perífrasis terminativas *acabar por + infinitivo* y *acabar + gerundio*, que señalan la culminación

de una secuencia de eventos, correlacionan principalmente con verbos perfectivos y adverbios de resultado como "зрештою" o "все ж", siendo un factor adicional los verbos prefijados con connotación de exceso o conclusión definitiva. La construcción *dejar de + infinitivo* se asocia con adverbios de continuidad ("постійно", "весь час", "далі", "все") y con verbos que expresan la interrupción de una acción, así como con fraseologismos del tipo "відірвати погляд". Los factores de *dejar + participio* son fundamentalmente expresiones fijas y fraseologismos, participios perfectivos en el original y el contexto situacional más amplio, lo que ilustra la necesidad del análisis macrocontextual señalada en el capítulo anterior. La perífrasis *ponerse a + infinitivo* correlaciona con verbos de inicio de acción y verbos con el prefijo incoativo "за-". También cabe señalar que en varios contextos el traductor podría haber optado por *empezar a + infinitivo*, semánticamente próxima pero estilísticamente más neutra y privada de la connotación de brusquedad e impulsividad propia de *ponerse a + infinitivo*. Este ejemplo ilustra una observación metodológicamente relevante: las pérdidas estilísticas en la traducción no solo se producen cuando una perífrasis es sustituida por una forma sintética, sino también cuando una construcción más marcada es reemplazada por otra más frecuente y transparente. La perífrasis modal *haber de + infinitivo* aparece exclusivamente en contextos de obligación o necesidad, sin que se realicen otros valores de su paradigma semántico, como el futuro o la probabilidad epistémica, lo que refleja la tendencia general de la lengua traductora a incorporar los *unique items* de forma parcial. Finalmente, *ir + gerundio* correlaciona con verbos imperfectivos y adverbios de gradualidad, mientras que *llevar + participio* lo hace con indicadores temporales o cuantitativos y construcciones preposicionales.

Una observación transversal de especial relevancia teórica es que en el texto traducido las perífrasis tienden a realizarse no en toda su paradigma semántica, sino únicamente en algunas de sus acepciones. Este fenómeno se inscribe en el marco de las universales de la traducción: la lengua traductora tiende a ser diferente de la lengua original, y los *unique items* se incorporan a ella de forma parcial, solo en la medida en

que existe un estímulo formal o situacional suficientemente claro en el texto de partida. Cuanto más transparente es la conexión entre la unidad del original y su posible equivalente perifrástico, mayor es la probabilidad de que el traductor recurra a este recurso en el texto meta; cuanto más implícita es esa conexión, con mayor frecuencia el traductor opta por un medio de expresión más neutro. Por otro lado, la elección sistemática de equivalentes más transparentes en lugar de perífrasis conlleva pérdidas estilísticas acumulativas que, aunque no comprometan la equivalencia semántica a nivel oracional, alejan progresivamente el texto traducido del estándar propio de la prosa literaria en español y lo hacen menos natural para el lector hispanohablante.

Palabras clave: perífrasis verbales, fenómenos sin equivalente, unique items, factores, corpus paralelo, aspectualidad, modalidad, traducción literaria.